

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
«ՎԱՆԱԶՈՐ ԱՍԱՐ» ԱՌՈՂՋԱՐԱՆ»
ՍԱՀՄԱՆԱՓԱԿ ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՎՈՒԹՅԱՄԲ
ԸՆԿԵՐՈՒԹՅՈՒՆ

ՀՀ ԼՈՌՈՒ ՄԱՐԶԻ
ԿԻՐՈՎԱԿԱՆԻ (ՎԱՆԱԶՈՐԻ) ԱԾԽԱԹԹՎԱՅԻՆ
ՀԱՆՔԱՅԻՆ ՋՐԵՐԻ ՀԱՆՔԱՎԱՅՐԻ ՄԵՂՐՈՒՏԻ
ՏԵՂԱՄԱՍԻ 30/71-ՐԴ ՀՈՐԱՏԱՆՑՔԻ
ՀԱՆՔԱՐԴՅՈՒՆԱՀԱՆՄԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔՆԵՐԻ
ՇՐՋԱԿԱ ՄԻՋԱՎԱՅՐԻ ՎՐԱ ԱԶԴԵՑՈՒԹՅԱՆ
ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ

Հ Ա Շ Վ Ե Տ Վ ՈՒ Թ Յ ՈՒ Ն

«ՎԱՆԱԶՈՐ ԱՍԱՐ»
ԱՌՈՂՋԱՐԱՆ ՍՊԸ
տնօրեն՝

Ժ. ԱՄԻՐՅԱՆ

Երևան – 2024թ.

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

ՕԳՏԱԳՈՐԾՎՈՂ ՍԱՀՄԱՆՈՒՄՆԵՐ ԵՎ ՏԵՐՄԻՆՆԵՐ.....3

ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ.....8

1 ՆԱԽԱՏԵՍՎՈՂ ԳՈՐԾՈՒՆԵՈՒԹՅԱՆ ՆԿԱՐԱԳԻՐԸ.....17

2 ՇՐՋԱԿԱ ՄԻՋԱՎԱՅՐԻ ԵԼԱԿԵՏԱՅԻՆ ՎԻՃԱԿԸ.....30

3 ՍՈՑԻԱԼ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԲՆՈՒԹԱԳԻՐԸ68

4. ՇՐՋԱԿԱ ՄԻՋԱՎԱՅՐԻ ՎՐԱ ՊՈՏԵՆՑԻԱԼ ԵՎ ԿԱՆԽԱՏԵՍՎՈՂ ԱԶԴԵՅՈՒԹՅԱՆ
ԳՆԱՀԱՏՈՒՄ.....71

5. ԱԶԴԵՅՈՒԹՅԱՆ ԿԱՆԽԱՐԳԵԼՄԱՆԸ ԵՎ ՆՎԱԶԵՑՄԱՆՆ ՈՒՂՂՎԱԾ
ԲՆԱՊԱՀՊԱՆԱԿԱՆ ՄԻՋՈՑԱՌՈՒՄՆԵՐ.....76

6. ՇՐՋԱԿԱ ՄԻՋԱՎԱՅՐԻ ՄՇՏԱԴԻՏԱՐԿՈՒՄՆԵՐԻ ՊԼԱՆ.....80

7.ԲՆԱՊԱՀՊԱՆԱԿԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՄԱՆ ՊԼԱՆ92

8. ՕԳՏԱԳՈՐԾՎԱԾ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՑԱՆԿ94

ՕԳՏԱԳՈՐԾՎՈՂ ՍԱՀՄԱՆՈՒՄՆԵՐ ԵՎ ՏԵՐՄԻՆՆԵՐ

Ներկայացվող սահմանումները և եզրույթները /տերմիններ/ բերվում են ՀՀ բնապահպանական ոլորտի օրենքներից և նորմատիվ փաստաթղթերից:

Շրջակա միջավայր` բնական և մարդածին բաղադրիչների (մթնոլորտային օդ, կլիմա, ջրեր, հողեր, ընդերք, լանդշաֆտ, կենդանական ու բուսական աշխարհ, ներառյալ անտառ, բնության հատուկ պահպանվող տարածքներ կամ բնապահպանական հողեր, բնակավայրերի կանաչ գոտիներ, կառույցներ, բնական օբյեկտներ, պատմության և մշակույթի հուշարձաններ), սոցիալական միջավայրի, ներառյալ մարդու առողջության, անվտանգության գործոնների, նյութերի, երևույթների ամբողջությունը և դրանց փոխազդեցությունը միմյանց ու մարդկանց միջև.

Շրջակա միջավայրի վրա ազդեցություն` հիմնադրությային փաստաթղթի գործողության կամ նախատեսվող գործունեության իրականացման հետևանքով շրջակա միջավայրի կամ դրա բաղադրիչներից որևէ մեկի փոփոխությունը.

Նախատեսվող գործունեություն` «ՇՐՋԱԿԱ ՄԻՋԱՎԱՅՐԻ ՎՐԱ ԱԶԴԵՅՈՒԹՅԱՆ ԳՆԱՀՍՏՄԱՆ ԵՎ ՓՈՐՁԱՔՆՆՈՒԹՅԱՆ ՄԱՍԻՆ » օրենքի 12-րդ հոդվածի 3-րդ և 4-րդ մասերում նշված գործունեության տեսակներ, 6-րդ և 7-րդ մասերով սահմանված գործունեություն, իսկ վերոգրյալ օրենքի 8-րդ հոդվածի 1-ին մասի 5-րդ կետով սահմանված կարգով նախատեսված դեպքերում` նաև դրանց վերակառուցում կամ ընդլայնում կամ տեխնիկական կամ տեխնոլոգիական վերազինում կամ վերապրոֆիլավորում կամ կոնսերվացում կամ տեղափոխում կամ դադարեցում կամ փակում, ատոմային էներգիայի անվտանգության տեսակետից կարևոր օբյեկտների դեպքում` շահագործումից հանում (**ատոմային էներգիայի անվտանգության տեսակետից կարևոր օբյեկտ հանդիսացող** գերեզմանոցի դեպքում` փակում) կամ քանդում կամ նախագծային փոփոխություն.

Նախաձեռնող` հիմնադրությային փաստաթղթի նախագիծ ներկայացնող պետական կամ տեղական ինքնակառավարման մարմին կամ նախատեսվող գործունեություն իրականացնելու համար դիմող անձ.

Ազդակիր համայնք` ազդակիր բնակավայր ներառող համայնք.

Շահագրգիռ անձ կամ հանրություն՝ հիմնադրությային փաստաթղթի գործողության կամ նախատեսվող գործունեության իրականացման հետևանքով անմիջական կամ հավանական ազդեցություն կրող կամ դրանց վերաբերյալ ընդունվող որոշումների նկատմամբ հետաքրքրություն ցուցաբերող մեկ կամ մեկից ավելի ֆիզիկական կամ իրավաբանական անձ.

Գործընթացի մասնակիցներ՝ պետական և տեղական ինքնակառավարման մարմիններ, ֆիզիկական և իրավաբանական անձինք, ներառյալ ազդակիր համայնք, ազդակիր բնակավայր, շահագրգիռ հանրություն, որոնք, սույն օրենքի համաձայն, մասնակցում են գնահատումների կամ փորձաքննության գործընթացին.

Հայտ՝ օրենքի 18-րդ հոդվածով սահմանված գործողություններ իրականացնելուց առաջ նախաձեռնողի կողմից լիազոր մարմին ներկայացվող փաստաթղթերի փաթեթ.

Հաշվետվություն՝ համապատասխան լիցենզիա ունեցող անհատ ձեռնարկատիրոջ կամ իրավաբանական անձի մշակած ՌԷԳ-ի կամ ՇՄԱԳ-ի արդյունքներն ամփոփող փաստաթուղթ.

Չրջակա միջավայրի վրա ազդեցության գնահատում (այսուհետ՝ ՇՄԱԳ)՝ նախաձեռնողի կողմից նախատեսվող գործունեության հետևանքով շրջակա միջավայրի վրա նախատեսվող գործունեության հնարավոր ազդեցության ուսումնասիրության գործընթաց.

Ռազմավարական էկոլոգիական գնահատում (այսուհետ՝ ՌԷԳ)՝ հիմնադրությային փաստաթղթի նախագծի դրույթների գործողության հետևանքով շրջակա միջավայրի վրա ազդեցությունների որոշման և գնահատման գործընթաց, որը ներառում է ՌԷԳ հաշվետվության շրջանակի որոշակիացումը և դրույթները, ՌԷԳ հաշվետվության նախապատրաստումը, շահագրգիռ հանրության մասնակցության և մասնագիտական խորհրդակցությունների անցկացման ապահովումը, հիմնադրությային փաստաթղթում ՌԷԳ հաշվետվության դրույթների, հանրության մասնակցության և խորհրդակցությունների արդյունքների հաշվի առնելը.

Փորձաքննության ներկայացվող փաստաթղթերի փաթեթ՝ նախագծային փաստաթուղթ, ՌԷԳ կամ ՇՄԱԳ հաշվետվություն, սույն օրենքի 17-րդ հոդվածի 2-րդ մասով սահմանված փաստաթղթեր.

Բնության հատուկ պահպանվող տարածք՝ ցամաքի (ներառյալ՝ մակերևութային ու ստորերկրյա ջրերը և ընդերքը) և համապատասխան օդային ավազանի՝ սույն օրենքով գիտական, կրթական, առողջարարական, պատմամշակութային, ռեկրեացիոն, զբոսաշրջության, գեղագիտական արժեք են ներկայացնում, և որոնց համար սահմանված է պահպանության հատուկ ռեժիմ.

Ազգային պարկ՝ բնապահպանական, գիտական, պատմամշակութային, գեղագիտական, ռեկրեացիոն արժեքներ ներկայացնող միջազգային և (կամ) հանրապետական նշանակություն ունեցող տարածք, որը բնական լանդշաֆտների ու մշակութային արժեքների գուգորդման շնորհիվ կարող է օգտագործվել գիտական, կրթական, ռեկրեացիոն, մշակութային և տնտեսական նպատակներով, և որի համար սահմանված է պահպանության հատուկ ռեժիմ.

Պետական արգելավայր՝ գիտական, կրթական, պատմամշակութային, տնտեսական արժեք ներկայացնող տարածք, որտեղ ապահովվում են էկոհամակարգերի և դրանց բաղադրիչների պահպանությունը և բնական վերարտադրությունը.

Պետական արգելոց՝ գիտական, կրթական, պատմամշակութային արժեք ներկայացնող առանձնահատուկ բնապահպանական, գեղագիտական հատկանիշներով օժտված միջազգային և (կամ) հանրապետական նշանակություն ունեցող տարածք, որտեղ բնական միջավայրի զարգացման գործընթացներն ընթանում են առանց մարդու անմիջական միջամտության.

Բնության հատուկ պահպանվող տարածքի պահպանման գոտի՝ տարածք, որի ստեղծման նպատակն է սահմանափակել (մեղմացնել) բացասական մարդածին ներգործությունը բնության հատուկ պահպանվող տարածքների էկոհամակարգերի, կենդանական ու բուսական աշխարհի ներկայացուցիչների, գիտական կամ պատմամշակութային արժեք ունեցող օբյեկտների վրա.

Լանդշաֆտ՝ աշխարհագրական թաղանթի համասեռ տեղամաս, որը հարևան տարածքներից տարբերվում է երկրաբանական կառուցվածքի, ռելիեֆի, կլիմայի, հողաբուսական ծածկույթի և կենդանական աշխարհի ամբողջությամբ.

Հող՝ երկրի մակերևույթում բիոտիկ, աբիոտիկ և մարդածին գործոնների երկարատև ազդեցության արդյունքում առաջացած ինքնուրույն

բնագիտապատմական հանքաօրգանական բնական մարմին՝ կազմված կոշտ հանքային և օրգանական մասնիկներից, ջրից ու օդից և ունի բույսերի աճի ու զարգացման համար համապատասխան պայմաններ ստեղծող յուրահատուկ գենետիկամորֆոլոգիական հատկանիշներ ու հատկություններ.

Հողային պրոֆիլ՝ հողագոյացման գործընթացում օրինաչափորեն փոփոխվող և գենետիկորեն կապակցված հողային հորիզոնների ամբողջություն.

Խախտված հողեր՝ առաջնային տնտեսական արժեքը կորցրած և շրջակա միջավայրի վրա բացասական ներգործության աղբյուր հանդիսացող հողեր.

Հողի բերրի շերտ՝ հողային ծածկույթի վերին շերտի բուսահող, որն օգտագործվում է հողերի բարելավման, կանաչապատման, ռեկուլտիվացման նպատակներով.

Հողի պոտենցիալ բերրի շերտ՝ հողային պրոֆիլի ստորին մասը, որն իր հատկություններով համընկնում է պոտենցիալ բերրի ապարների (բուսականության աճի համար սահմանափակ բարենպաստ քիմիական կամ ֆիզիկական հատկություններ ունեցող լեռնային ապարներ) հատկություններին.

Հողածածկույթ՝ երկրի կամ դրա ցանկացած տարածքի մակերևույթը ծածկող հողերի ամբողջությունն է.

Հողի բերրի շերտի հանման նորմեր՝ հողի հանվող բերրի շերտի խորությունը (սմ), ծավալը (մ³), զանգվածը (տ).

Ռեկուլտիվացում՝ խախտված հողերի վերականգնմանն ուղղված (օգտագործման համար պիտանի վիճակի բերելու) միջոցառումների համալիր, որը կատարվում է 2 փուլով՝ տեխնիկական և կենսաբանական.

Ռեկուլտիվացիոն աշխատանքներ՝ օգտակար հանածոների արդյունահանման նախագծով կամ օգտակար հանածոների արդյունահանման նպատակով երկրաբանական ուսումնասիրության ծրագրով շրջակա միջավայրի պահպանության նպատակով նախատեսված ընդերքօգտագործման արդյունքում խախտված հողերի վերականգնմանն ուղղված (անվտանգ կամ օգտագործման համար պիտանի վիճակի բերելու) միջոցառումներ.

Կենսաբանական բազմազանություն՝ ցամաքային, օդային և ջրային էկոհամակարգերի բաղադրիչներ համարվող կենդանի օրգանիզմների

տարատեսակություն, որը ներառում է բազմազանությունը տեսակի շրջանակներում, տեսակների միջև և էկոհամակարգերի բազմազանությունը.

Երկրաբանական ուսումնասիրություններ՝ ընդերքի երկրաբանական աշխատանքների համալիր, որի նպատակն է ուսումնասիրել երկրակեղևի կառուցվածքը, ապարների առաջացման պայմանները, արտածին երկրաբանական պրոցեսները, հրաբխային գործունեությունը, ինչպես նաև հայտնաբերել ու գնահատել օգտակար հանածոների պաշարները.

Բնապահպանական կառավարման պլան՝ ընդերքօգտագործման հետևանքով բնապահպանական կորուստների նվազեցման, անվերադարձ ազդեցության կանխարգելման նպատակով պլանավորվող միջոցառումներ և դրանց իրականացման մշտադիտարկման ցուցիչներ, որոնք հստակ են և չափելի՝ որոշակի ժամանակի ընթացքում.

Բնության հուշարձան, բնության հատուկ պահպանվող տարածքի կարգավիճակ ունեցող գիտական, պատմամշակութային և գեղագիտական հատուկ արժեք ներկայացնող երկրաբանական, ջրաերկրաբանական, ջրագրական, բնապատմական, կենսաբանական բնական օբյեկտ.

Պատմության եվ մշակույթի անշարժ հուշարձաններ՝ պետական հաշվառման վերցված պատմական, գիտական, գեղարվեստական կամ մշակութային այլ արժեք ունեցող կառույցները, դրանց համակառույցներն ու համալիրները՝ իրենց գրաված կամ պատմականորեն իրենց հետ կապված տարածքով, դրանց մասը կազմող հնագիտական, գեղարվեստական, վիմագրական, ազգագրական բնույթի տարրերն ու բեկորները, պատմամշակութային եւ բնապատմական արգելոցները, հիշարժան վայրերը՝ անկախ պահպանվածության աստիճանից:

ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ

Շրջակա միջավայրի վրա մարդկային գործունեության վնասակար ազդեցության կանխման, կենսոլորտի կայունության պահպանման, բնության և մարդու կենսագործունեության ներդաշնակության պահպանման համար կարևորագույն նշանակություն ունի յուրաքանչյուր նախատեսվող գործունեության շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության ճշգրիտ և լիարժեք գնահատումը:

Գործունեության բնապահպանական գնահատումը պետք է ներառի ուղղակի և անուղղակի ազդեցության կանխորոշումը, նկարագրությունը և հիմք է հանդիսանում դրանց կանխարգելման կամ հնարավոր նվազեցման պարտադիր միջոցառումների մշակման համար:

Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությունը սահմանում է, որ «Պետությունը խթանում է շրջակա միջավայրի պահպանությունը, բարելավումը և վերականգնումը, բնական պաշարների ողջամիտ օգտագործումը և այլն»:

Սկսած 1991թ. շրջակա միջավայրի պահպանությանն առնչվող ավելի քան 25 օրենսգրքեր և օրենքներ, բազմաթիվ ենթաօրենսդրական ակտեր և կանոնակարգեր են ընդունվել:

Շրջակա միջավայրի պահպանության հարցերին առնչվող ՀՀ օրենքների ցանկը ներկայացված է ստորև.

- Բնակչության սանիտարահամաճարակային անվտանգության ապահովման մասին (1992),

- Մթնոլորտային օդի պահպանության մասին (1994),

- Շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության գնահատման և փորձաքննության մասին (2014),

- Պատմական և մշակութային անշարժ հուշարձանների ու պատմական միջավայրի պահպանության և օգտագործման մասին (1998),

- Բնապահպանական վճարների դրույքաչափերի մասին (2006),

- Բուսական աշխարհի մասին (1999),

- Կենդանական աշխարհի մասին (2000),

- ՀՀ հողային օրենսգիրք (2001),
- Բնապահպանական կրթության մասին (2001),
- ՀՀ ջրային օրենսգիրք (2002),
- ՀՀ ընդերքի մասին օրենսգիրք (2002),
- Թափոնների մասին (2004),
- Բնապահպանական մոնիտորինգի մասին (2005),
- Բնապահպանական վերահսկողության մասին» (2005),
- Բնության հատուկ պահպանվող տարածքների մասին (2006),
- ՀՀ անտառային օրենսգիրք (2005),
- 14.08.2008թ-ի ՀՀ կառավարության «ՀՀ բնության հուշարձանների ցանկը հաստատելու մասին» թիվ 967-ն որոշումը,
- ՀՀ կառավարության 2007 թվականի մարտի 15-ի թիվ 385-Ն որոշումը
- 29.01.2010թ-ի ՀՀ կառավարության «ՀՀ կենդանիների Կարմիր գիրքը հաստատելու մասին» թիվ 71-ն որոշումը,
- 29.01.2010թ-ի ՀՀ կառավարության «ՀՀ բույսերի Կարմիր գիրքը հաստատելու մասին» թիվ 72-ն որոշումը,
- Հայաստանի Հանրապետության կառավարության 2014 թվականի հուլիսի 31-ի «ՀՀ բուսական աշխարհի օբյեկտների պահպանության և բնական պայմաններում վերարտադրության նպատակով դրանց օգտագործման կարգը սահմանելու մասին» N 781 որոշումը,
- ՀՀ կառավարության 2014 թվականի սեպտեմբերի 25-ի «Հայաստանի Հանրապետության բնության հատուկ պահպանվող տարածքների ռազմավարությունը, պահպանության և օգտագործման բնագավառում պետական ծրագիրը և միջոցառումները հաստատելու մասին» N1059-Ս արձանագրային որոշում,
- ՀՀ կառավարության 2015 թվականի դեկտեմբերի 10-ի նիստի «Հայաստանի Հանրապետության կենսաբանական բազմազանության պահպանության, պաշտպանության, վերարտադրության և օգտագործման բնագավառներում

ռազմավարությանը և գործողությունների ազգային ծրագրին հավանություն տալու մասին» N54 արձանագրային որոշում,

- և ՀՀ կառավարության 2015 թվականի մայիսի 27-ի նիստի «Հայաստանի Հանրապետությունում անապատացման դեմ պայքարի ռազմավարությանը և գործողությունների ազգային ծրագրին հավանություն տալու մասին» N23 արձանագրային որոշումը,
- ՀՀ կառավարության 2012թ-ի օգոստոսի 23-ի «ԲՆՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ՇՐՋԱԿԱ ՄԻՋԱՎԱՅՐԻ ՊԱՀՊԱՆՈՒԹՅԱՆ ԴՐԱՄԱԳԼԽԻ ՕԳՏԱԳՈՐԾՄԱՆ ԵՎ ՀԱՏԿԱՑՈՒՄՆԵՐԻ ՉՍՓԵՐԻ ՀԱՇՎԱՐԿՄԱՆ ԿԱՐԳԸ, ՄԱՍՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ՀԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻ ԿԱԶՄԸ ՀԱՍՏԱՏԵԼՈՒ ԵՎ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ 2003 ԹՎԱԿԱՆԻ ՕԳՈՍՏՈՍԻ 14-Ի N 1128-Ն ՈՐՈՇՈՒՄՆ ՈՒԺԸ ԿՈՐՑՐԱԾ ՃԱՆԱՉԵԼՈՒ ՄԱՍԻՆ» որոշումը,
- ՀՀ կառավարության 2017թ-ի հունիսի 15-ի «Ընդերքօգտագործման թափոնների կառավարման պլանի և ընդերքօգտագործման թափոնների վերամշակման պլանի օրինակելի ձևերը հաստատելու մասին ՀՀ կառավարության N 676-Ն» որոշումը,
- ՀՀ կառավարության 2021թ-ի հոկտեմբերի 21-ի «ՇՐՋԱԿԱ ՄԻՋԱՎԱՅՐԻ ՊԱՀՊԱՆՈՒԹՅԱՆ ԴՐԱՄԱԳԼԽԻ ՕԳՏԱԳՈՐԾՄԱՆ ԵՎ ՀԱՏԿԱՑՈՒՄՆԵՐԻ ՉՍՓԵՐԻ ՀԱՇՎԱՐԿՄԱՆ ԿԱՐԳԸ ՄԱՆՄԱՆԵԼՈՒ ԵՎ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ 2012 ԹՎԱԿԱՆԻ ՕԳՈՍՏՈՍԻ 23-Ի N 1079-Ն ՈՐՈՇՈՒՄՆ ՈՒԺԸ ԿՈՐՑՐԱԾ ՃԱՆԱՉԵԼՈՒ ՄԱՍԻՆ» թիվ 1733-ն որոշումը,
- ՀՀ կառավարության 08.09.2011թ. թիվ 1396-Ն որոշմամբ սահմանվում է օգտահանված բերրի հողի նպատակային և արդյունավետ օգտագործման հետ կապված հարաբերությունները: Համաձայն վերոնշյալ որոշման, հողաշերտը առաջնային կարգով օգտագործվելու է խախտված հողերի ռեկուլտիվացիայի համար:
- Հողի բերրի շերտի պահեստավորման պահանջները կարգավորվում են ՀՀ կառավարության 02.11.2017թ-ի «Հողի բերրի շերտի հանման նորմերի որոշմանը և հանված բերրի շերտի պահպանմանն ու օգտագործմանը ներկայացվող պահանջները սահմանելու և ՀՀ կառավարության 2008 թվականի հուլիսի 20-ի թիվ 1026-ն որոշումն ուժը կորցրած ճանաչելու մասին» թիվ 1404-ն որոշմամբ:

- ՀՀ կառավարության 2021թ-ի օգոստոսի 18-ի «ՌԵԿՈՒՆԻՏԻՎԱՑԻՈՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔՆԵՐԻ ԱՄԽԱՀԱՇՎԱՅԻՆ ԱՐԺԵՔՆԵՐԻ ՀԱՇՎԱՐԿՄԱՆ ԵՎ ՎԵՐԱՀԱՇՎԱՐԿՄԱՆ ԿԱՐԳԸ ՄԱՀՄԱՆԵԼՈՒ ՄԱՍԻՆ» թիվ 1352-ն որոշում:
- ՀՀ կառավարության 22.02.2018թ.-ի N191-Ն որոշում, որը սահմանում է ընդերքօգտագործման հետևանքով բնապահպանական կորուստների նվազեցման, անվերադարձ ազդեցության կանխարգելման նպատակով պլանավորվող մշտադիտարկումների իրականացման պահանջների, ինչպես նաև արդյունքների վերաբերյալ հաշվետվությունները ներկայացնելու կարգը:
- ՀՀ շրջակա միջավայրի նախարարի 25.10.2022թ-ի «ՇՐՋԱԿԱ ՄԻՋԱՎԱՅՐԻ ՎՐԱ ԱԶԴԵՑՈՒԹՅԱՆ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ԴՐՈՒՅԹՆԵՐԻ ԿԻՐԱՐԿՄԱՆ ՈՒՂԵՑՈՒՅՑՆԵՐԸ ՀԱՍՏԱՏԵԼՈՒ ՄԱՍԻՆ» թիվ 369-Ն հրամանը:
- Հրաման N2-III-11.3 «Աղմուկն աշխատատեղերում, բնակելի և հասարակական շենքերում և բնակելի կառուցապատման տարածքներում» սանիտարական նորմերը հաստատելու մասին: Ուժի մեջ է մտել 13.04.2002թ:

Շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության գնահատման և փորձաքննության մասին օրենք (2014)

Շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության գնահատման և փորձաքննության (ՇՄԱԳՓ) մասին օրենքը, որն ընդունվել է 2014թ-ին, սահմանում է նախագծային գործունեության և հայեցակարգային փաստաթղթերի պետական փորձաքննության իրականացման իրավական հիմունքները, ինչպես նաև ներկայացնում է Հայաստանում իրականացվող տարբեր ծրագրերի և գործունեության Շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության փորձաքննության գործընթացի հիմնական քայլերը:

ՇՄԱԳՓ-ը պետության կողմից անցկացվող պարտադիր գործունեություն է: Օրենքում սահմանվում են տարբեր ծրագրերի և ոլորտային զարգացման հայեցակարգերի (օր.՝ էներգետիկա, լեռնահանքային արդյունաբերություն, քիմիական արդյունաբերություն, շինանյութերի արդյունաբերություն, մետալուրգիա, փայտի և թղթի արդյունաբերություն, գյուղատնտեսություն, սննդի արդյունաբերություն և ձկնային տնտեսություն, ջրային տնտեսություն, էլեկտրատեխնիկական արտադրություն, ենթակառուցյուններ, սպասարկման ոլորտ, զբոսաշրջիկություն և հանգիստ, և այլն) շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության

գնահատման պարտադիր գործընթացի իրականացման հիմնական իրավական, տնտեսական և կազմակերպական սկզբունքները:

Օրենքն արգելում է, որպեսզի որևէ տնտեսական միավոր գործի կամ որևէ հայեցակարգ, ծրագիր, համալիր սխեմա կամ գլխավոր հատակագիծ իրականացվի առանց ՇՄԱԳՓ դրական եզրակացության:

Բնապահպանության նախարարությունը նույնպես կարող է անհրաժեշտության դեպքում նախաձեռնել շրջակա միջավայրի ազդեցության վերանայում:

ՇՄԱԳՓ մասին օրենքը սահմանում է ծանուցման, փաստաթղթերի պատրաստման, հանրային լուսմների և բողոքարկման կարգը և պահանջները:

ՇՄԱԳՓ մասին օրենքը նույնպես սահմանում է հանրային լուսմների ներգրավման և մասնակցության պահանջը:

Օրենքը պահանջում է, որ ցանկացած տնտեսական գործունեության, պլանի կամ ծրագրի իրականացման համար ՀՀ բնապահպանության նախարարության կողմից ստացվի դրական եզրակացություն՝ շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության գնահատման վերաբերյալ:

ՇՄԱԳՓ մասին օրենքն ընդհանուր առմամբ համահունչ է միջազգային կոնվենցիաների և զարգացմանն աջակցող կազմակերպությունների (օրինակ՝ Համաշխարհային բանկ (WB), ԱՄՆ ՄԶԳ (USAID), ԵԽ (EU), ՀՄԿ (MCC), և այլն) բնապահպանական գնահատման մոտեցումներին:

Սույն Օրենքը նաև ապահովում է հանրության ներգրավումն ու մասնակցությունը ՇՄԱԳՓ բոլոր փուլերին:

ՀՀ «Ընդերքի մասին» օրենսգիրք (2011թ.)

ՀՀ տարածքում ընդերքօգտագործման սկզբունքներն ու կարգը, ընդերքն օգտագործելիս բնությունը և շրջակա միջավայրը վնասակար ազդեցություններից պահպանության խնդիրները, աշխատանքների կատարման անվտանգության ապահովման, ինչպես նաև ընդերք օգտագործման ընթացքում պետության և անձանց իրավունքների և օրինական շահերի պաշտպանության հետ կապված հարաբերությունները կարգավորվում են Հայաստանի Հանրապետության 2011թ. նոյեմբերի 28 Ընդերքի մասին օրենսգրքով:

Ի կատարումն ՀՀ ընդերքի մասին օրենսգրքի 17-րդ հոդվածի 1-ին մասի 10-րդ ենթակետի և 49-րդ հոդվածի 2-րդ մասի 6-րդ ենթակետի պահանջների ՀՀ Էներգետիկայի և բնական պաշարների նախարարը 30.12.2011թ. N 249-Ն հրամանով հաստատել է «Ընդերքօգտագործման իրավունք հայցելու դիմումին կից ներկայացվող բնության շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության նախնական գնահատմանը, բնության շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության գնահատմանը և հանքի փակման ծրագրին ներկայացվող պահանջներ»-ը:

Օգտակար հանածոների արդյունահանման ընթացքում առաջացող բնապահպանական և անվտանգության խնդիրների կարգավորման և դրանց արդյունավետ վերահսկման նպատակով ՀՀ կառավարության կողմից հաստատվել է «Օգտակար հանածոների արդյունահանված տարածքի, արդյունահանման ընթացքում առաջացած արտադրական լցակույտերի տեղադիրքի և դրանց հարակից համայնքների բնակչության անվտանգության ու առողջության ապահովման նպատակով մշտադիտարկումների իրականացման, վճարների չափերի հաշվարկման և վճարման կարգը» (10.01.2013 թիվ 22-Ն):

Հողային օրենսգիրք (2001)

Հողային օրենսգիրքը սահմանում է տարբեր նպատակների (ինչպիսիք են գյուղատնտեսությունը, քաղաքացիական շինարարությունը, արդյունաբերությունը և հանքարդյունաբերությունը, Էլեկտրաէներգիայի արտադրությունը, փոխակերպումները և հաղորդակցության միջոցները, տրանսպորտը) համար ծառայող պետական հողերի օգտագործման կառավարումը:

Օրենքը սահմանում է նաև հատուկ պահպանվող տարածքների, անտառային, ջրային և պահուստային հողերը, ինչպես նաև անդրադառնում է հողերի պահպանությանն ուղղված միջոցառումներին, պետական/տեղական ինքնակառավարման մարմինների և քաղաքացիների իրավասություններին:

«Թափոնների մասին» օրենք (2004)

Օրենքը կարգավորում է թափոնների հավաքման, տեղափոխման, կուտակման, մշակման, կրկնակի օգտագործման, հեռացման, ծավալի փոքրացման խնդիրներին վերաբերվող իրավական և տնտեսական հարաբերությունները, ինչպես նաև շրջակա

միջավայրի, մարդու կյանքի և առողջության վրա դրանց բացասական ազդեցության կանխումը:

Օրենքը սահմանում է թափոնների օգտագործման օբյեկտները, պետական քաղաքականության հիմնական սկզբունքները և ուղղությունները, պետական ստանդարտավորման սկզբունքները, գույքագրումը, վիճակագրական տվյալների ներմուծումը, պահանջների իրականացման մեխանիզմները, թափոնների վերամշակման սկզբունքները, թափոնների պետական մոնիտորինգի իրականացման սկզբունքները, թափոնների քանակի կրճատմանն ուղղված գործողությունները՝ ներառյալ բնօգտագործման վճարները, ինչպես նաև իրավական և ֆիզիկական անձանց կողմից բնությանը և մարդու առողջությանը պատճառված վնասի դիմաց փոխհատուցումը, թափոնների օգտագործումը, պետական մոնիտորինգի իրականացման պահանջները և իրավական խախտումները:

Օրենքը սահմանում է նաև պետական կառավարման և տեղական ինքնակառավարման մարմինների, ինչպես նաև իրավաբանական անձանց ու անհատների իրավունքներն ու պարտականությունները:

«Բնապահպանական վերահսկողության մասին» օրենք (2005)

Սույն օրենքը կարգավորում է Հայաստանի Հանրապետությունում բնապահպանական օրենսդրության նորմերի կատարման նկատմամբ վերահսկողության կազմակերպման ու իրականացման խնդիրները և սահմանում է Հայաստանի Հանրապետությունում բնապահպանական օրենսդրության նորմերի կատարման նկատմամբ վերահսկողության առանձնահատկությունները, կարգերը, պայմանները, դրանց հետ կապված հարաբերությունները և բնապահպանական վերահսկողության իրավական ու տնտեսական հիմքերը:

«Մթնոլորտային օդի պահպանության մասին» ՀՀ օրենքը ՀՕ-522-Ն (ընդունված 1994թ-ին և լրամշակված՝ 2022թ-ին)

- Մթնոլորտային օդի պահպանության մասին ՀՀ օրենքը կարգավորում է մթնոլորտային օդի պահպանության իրավական և կազմակերպական հիմքերը՝ ուղղված մթնոլորտային օդի որակի պահպանությանը: Մարդու առողջության և շրջակա միջավայրի համար բարենպաստ մթնոլորտային օդի որակի ապահովման

նպատակով՝ մթնոլորտային օդի պահպանության բնագավառում հասարակական հարաբերությունները:

- «ՀՀ բնության հուշարձանների ցանկը հաստատելու մասին» թիվ 967-ն որոշումը (2008)

- Հայաստանի Հանրապետության կառավարության **2008** թվականի օգոստոսի **14-ի N 967-Ն** որոշմամբ հաստատվել է թվով **232** բնության հուշարձանների ցանկը, որոնցից **106-ը** դասակարգված են երկրաբանական, **48-ը**՝ ջրաերկրաբանական, **40-ը**՝ ջրագրական, **17-ը**՝ բնապատմական և **21-ը**՝ կենսաբանական տիպաբանական խմբերում: Ցանկի կազմման համար հաշվի են առնվել բնության հուշարձանների ընտրության հետևյալ չափանիշները. - բնության կուսական առանձին էտալոնային միավորների /տարածքների/ առկայությունը, - տարածքների գեղագիտական և բնապատկերային առանձնահատուկ գրավչությունը, - էնդեմ, ռելիկտ, հազվագյուտ, արժեքավոր, վտանգված և անհետացող տեսակների կենսավայրերի առկայությունը, որոնք ընդգրկված չեն պահպանվող տարածքներում, - գենետիկական, տեսակային, կառուցվածքային, արտադրողական և այլ արժեքավոր հատկությունները, - գիտաճանաչողական և ռեկրեացիոն առանձնահատուկ նշանակության տարբեր գոյացությունների առկայությունը

«ՀՀ կենդանիների Կարմիր գիրքը հաստատելու մասին» թիվ 71-ն որոշումը

- ՀՀ նոր Կարմիր գրքի պատրաստումը իրականացվել է 2007–2009 թթ-ի ժամանակահատվածում առկա տվյալների և նոր դաշտային ուսումնասիրությունների հիման վրա՝ ՀՀ ԳԱԱ կենդանաբանության և հիդրոէկոլոգիայի գիտական կենտրոնի, Երևանի պետական համալսարանի և այլ գիտական կառույցների մասնագետների կողմից:

Տեսակների վիճակի գնահատումը և կատեգորիաների որոշումը իրականացվել է միջազգային չափորոշիչների հիման վրա՝ Բնության պահպանության միջազգային միության դասակարգիչների կիրառմամբ (IUCN, 2007–2009, տարբերակ 3.1):

ՀՀ Կարմիր գիրքը ներառում է 153 տեսակի ողնաշարավոր կենդանիներ, որոնցից՝ ոսկրային ձկներ (Osteichthyes –7 տեսակ), երկկենցաղներ (Amphibia –2 տեսակ), սողուններ (Reptilia –19 տեսակ), թռչուններ (Aves–96 տեսակ)

և կաթնասուններ (Mammalia –29 տեսակ): Ներառված են նաև 155 տեսակի անողնաշար կենդանիներ, այդ թվում՝ 16 տեսակի փորոտանիներ և 139 տեսակի միջատներ:

«ՀՀ բույսերի Կարմիր գիրքը հաստատելու մասին» թիվ 72-ն որոշումը

Հայաստանի բույսերի Կարմիր գիրքը հրատարակվել է 2007–2009 թվականների ժամանակահատվածում առկա տվյալների և նոր դաշտային ուսումնասիրությունների հիման վրա՝ ՀՀ ԳԱԱ Բուսաբանության ինստիտուտի և Երևանի պետական համալսարանի մասնագետների կողմից: 2010 թվականին հրատարակված Կարմիր գրքում ընդգրկված է 452 բույսերի և 40 սնկերի տեսակների նկարագրություններ և 223 առանձին մտահոգիչ կարգավիճակով բուսատեսակներ: Կարմիր գրքում գրանցված 675 բուսատեսակները ներկայացված են միջազգայնորեն ընդունված 6 կարգավիճակով՝ կրիտիկական վիճակում գտնվող, վտանգված, խոցելի, վտանգման սպառնացող վիճակին մոտ, տվյալների անբավարարությամբ և քիչ մտահոգող տեսակներ:

Նախագծով իրականացվելիք աշխատանքների արդյունքում նախատեսվող շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության գնահատման հաշվետվությունը մշակված է ՀՀ Շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության փորձաքննության մասին օրենքի հիման վրա:

Հաշվետվությունը ներառում է տվյալներ, հիմնավորումներ և հաշվարկներ, որոնք անհրաժեշտ են շրջակա միջավայրի վրա նախատեսվող գործունեության ազդեցության փորձաքննության իրականացման համար:

Շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության գնահատման (այսուհետ՝ ՇՄԱԳ) նպատակն է բացահայտել նախատեսվող գործունեության իրականացման ընթացքում կանխատեսվող էկոլոգիական ազդեցությունը (շրջակա միջավայրը աղտոտող վնասակար նյութերը, թափոնները և այլ գործոններ), վերլուծել և գնահատել այն և ցույց տալ, որ նախատեսված են դրա կանխարգելմանը, չեզոքացմանը և կամ նվազեցմանը ուղղված անհրաժեշտ միջոցառումներ:

ՀՀ կառավարության 5 հոկտեմբերի 2017 թվականի N 1267-Ն որոշում, որը կիրառվում է բնօգտագործման վճար վճարող ջրօգտագործողների կողմից ստորերկրյա հանքային ջրերի արդյունահանված պաշարների և արտադրված

ածխաթթու գազի հաշվառման նպատակով ջրահաշվիչ (ջրաչափիչ) սարքերի, գազաչափերի տեղադրման և կնքման, ստորերկրյա հանքային ջրերի արդյունահանված պաշարների և արտադրված ածխաթթու գազի ծավալների վերաբերյալ տվյալների արձանագրման կարգերը և ժամկետները սահմանելու ժամանակ:

ՀՀ կառավարության 22 նոյեմբերի 2012 թվականի N 1484-Ն որոշում, որը սահմանում է ստորերկրյա հանքային ջրերի հանքավայրերի շահագործման ժամանակ անհրաժեշտ ռեժիմային դիտարկումների իրականացումը, որը կապահովի ջրային ռեսուրսները սպառումից և աղտոտումից պահպանելը:

«Հայաստանի Հանրապետության բնակչության սանիտարահամաճարակային անվտանգության ապահովման մասին» ՀՀ օրենքը, որը սահմանում է ՀՀ բնակչության սանիտարահամաճարակային անվտանգության ապահովման իրավական, տնտեսական և կազմակերպական հիմքերը:

1. ՆԱԽԱՏԵՍՎՈՂ ԳՈՐԾՈՒՆԵՈՒԹՅԱՆ ՆԿԱՐԱԳԻՐԸ

1.1 Նախագծի հիմնական դրույթները

Նախագիծը կազմվել է ՀՀ Լոռու մարզի Կիրովականի (Վանաձորի) ածխաթթվային հանքային ջրերի հանքավայրի Մեղրուտ տեղամասի թիվ 30/71 հորատանցքի շահագործման նպատակով, 20 տարի ժամկետով՝ $300.0\text{մ}^3/\text{տարի}$ կամ $0.01\text{լ}/\text{վրկ}$ ջրաքանակով:

Ընկերությունը ցանկանում է առողջարանային նպատակով իրականացնել հանքային ջրերի արդյունահանումը: Նման միջոցառումը կպահպանի ստեղծված աշխատատեղերը՝ նպաստելով սոցիալական պայմանների և կենսամակարդակի բարելավմանը, միաժամանակ ընկերությունը պատրաստ է յուրաքանչյուր տարի աջակցություն ցուցաբերել ազդակիր համայնքի կարիքների բավարարմանը:

Ընկերության կողմից պահանջվող հանքային ջրի ջրաքանակը կազմում է $300.0\text{մ}^3/\text{տարի}$ կամ $0.01\text{լ}/\text{վրկ}$: Հանքային ջուրը օգտագործվելու է Վանաձոր քաղաքում գտնվող ընկերության առողջարանում:

Ընկերությունը նախատեսում է առողջարանային նպատակով ստանալ հանքային ջրի արդյունահանման թույլտվություն՝ 20 տարի գործողության ժամկետով:

Ջրհավաք ածխաթթվային հանքային ջրի թիվ 30/71 հորատանցքից դեպի առողջարան հանքային ջրի տեղափոխումն իրականացվելու է խմելու որակի չժանգոտվող պողպատից պատրաստված խողովակաշարով: Հանքային ջրի հորատանցքի շուրջ տարածքը պարիսպապատված է: Այդ տարածքում առկա է շինություն, որտեղ տեղադրված են ջրահավաք բաք և դեպի առողջարան ջրմուղ պոմպ և հանգույց: Հանքային ջուրը փակ ցիկլով /հորոտանցքից դուրս եկող խողովակով անմիջապես/ լցվում է վերոնշյալ բաքը, որտեղից պոմպի միջոցով մղվում է առողջարան՝ բուժական նպատակներով օգտագործելու համար:

Ընկերությունում ստեղծված են ժամանակակից առողջապահությանն ներկայացվող բոլոր պահանջներին բավարարող պայմաններ ու մշտապես իրականացվում են բարեփոխման ու բարելավման գործընթացներ:

1.2 Հանքավայրի մշակման եղանակի ընտրությունը

Հորատանցքի տարեկան արտադրողականությունն ըստ հանքային ջրի կազմում է 300.0մ³/տարի կամ 0.01/վրկ: Հանքային ջուրը օգտագործվելու է Վանաձոր քաղաքում գտնվող ընկերության առողջարանում:

Հանքավայրի շահագործման ժամկետը՝ 20 տարի:

Ջրհավաք ածխաթթվային հանքային ջրի թիվ 30/71 հորատանցքից դեպի առողջարան հանքային ջրի տեղափոխումն իրականացվելու է խմելու որակի չժանգոտվող պողպատից պատրաստված խողովակաշարով: Հանքային ջրի հորատանցքի շուրջ տարածքը պարիսպապատված է: Այդ տարածքում առկա է շինություն, որտեղ տեղադրված են ջրահավաք բաք և դեպի առողջարան ջրմուղ պոմպ և հանգույց: Հանքային ջուրը փակ ցիկլով /հորոտանցքից դուրս եկող խողովակով անմիջապես/ լցվում է վերոնշյալ բաքը, որտեղից պոմպի միջոցով մղվում է առողջարան՝ բուժական նպատակներով օգտագործելու համար: Նման պայմաններում շրջակա միջավայրի, մասնավորապես մակերևույթային ջրերի աղտոտում չի նախատեսվում:

Հանքային ջուրը պոմպով $d=80$ մմ չժանգոտվող վերգետնյա խողովակներով մոտ 800մ հեռավորությամբ մղվում է առողջարան և հավաքվում այլումինե բաքի մեջ, որտեղից օգտագործվում է ըստ անհրաժեշտության: Այդ բաքից ևս $d=80$ մմ չժանգոտվող խողովակով հանքային ջուրը տրվում է տաքացուցիչ, տաքացվում է և օգտագործվում բուժական հանքային լոգանքների համար: Առողջարանը ունի ջրաբուժական բաժանմունք՝ հանքային լոգանքների պրոցեդուրաներ իրականացնելու համար, որը հագեցված է համապատասխան սարքավորումներով և հանգույցներով (տես լուսանկարները): Որպես սանիտարական մաքրման միջոցներ օգտագործվում են ժամանակակից լավագույն վիացնող միջոցները (Detox Spray, Domestos, Sidelux Profi): Օգտագործցած ջուրը առողջարանից հեռացվում է քաղաքային կոյուղիով:

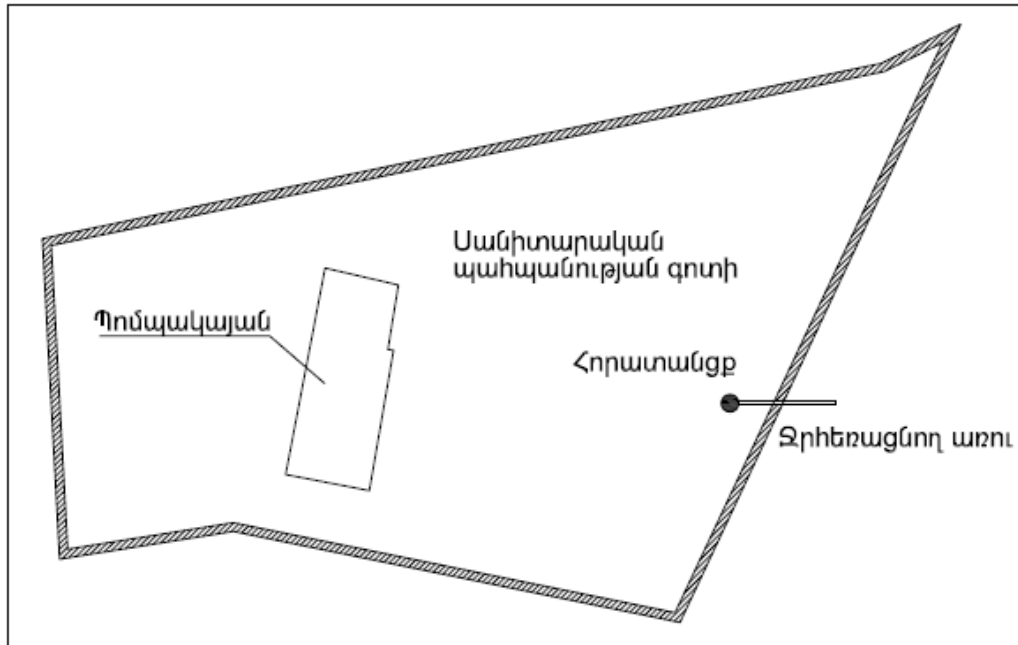
Հանքային ջրի հորատանցքի շուրջ տարածքը պարիսպապատված է: Այդ տարածքում առկա է 76.92քմ մակերեսով քարե շինություն, որտեղ տեղադրված են ջրահավաք բաքը, դեպի առողջարան ջրմուղ պոմպը և հանգույցը:

Պարսպապատ տարածքը հանդիսանում է հորատանցքի պահպանության սանիտարական առաջին (խիստ ռեժիմի) գոտին՝ 0.1863հա մակերեսով :

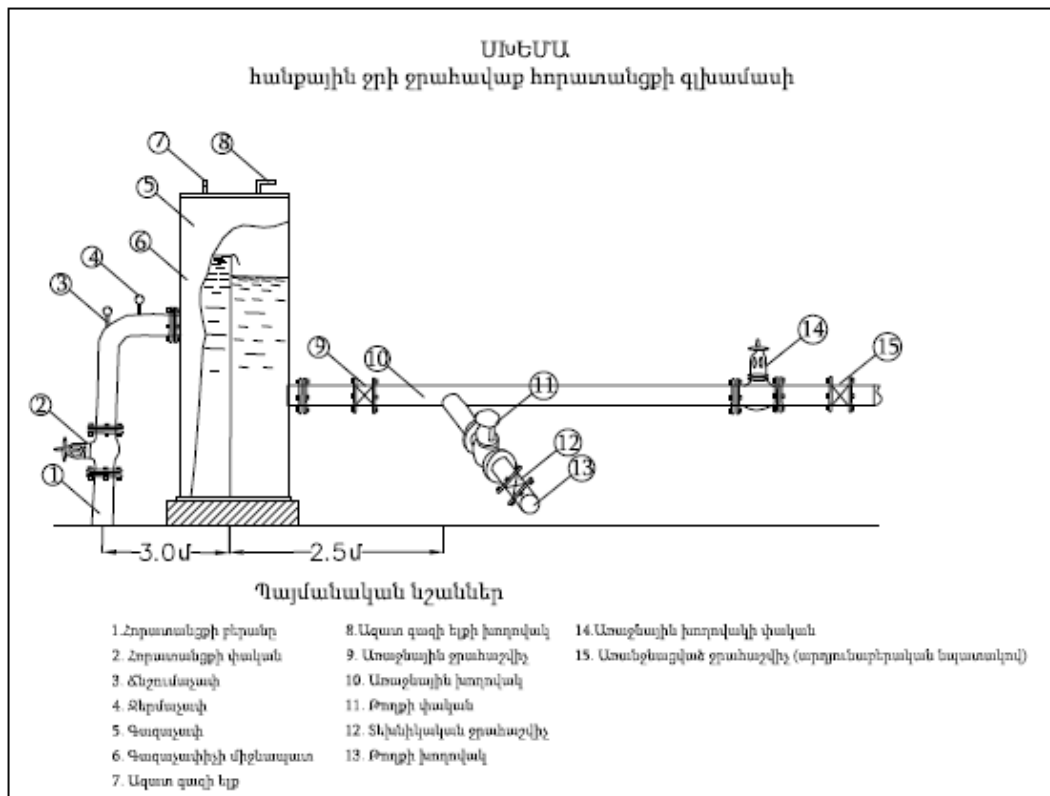
Առաջին (խիստ ռեժիմի) սանիտարական պահպանության գոտու տարածքը անմիջապես հորատանցքի մոտ պլանավորված է այնպես, որպեսզի հնարավոր լինի մակերևութային աղտոտված ջրերը հեռացնել հորատանցքի սահմաններից դուրս: Գոտին պարսպատված է ցանկապատով և ապահովված է պահպանությամբ:

Գործունեության իրականացման համար անհրաժեշտ ենթակառուցվածքները առկա են: Ընկերությունն օգտվելու է գոյություն ունեցող ավտոճանապարհից և այլ ենթակառուցվածքներից (գազատար, ջրատար, էլեկտրահաղորդման գծեր, կոյուղագծեր): Այլ օժանդակ շինություններ կամ ենթակառուցվածքների իրականացում չի նախատեսվում:

Սանիտարական գոտու սխեմատիկ պատկերը հետևյալն է.

Հորատանցքի գլխամասն ունի հետևյալ կառուցվածքը.

Հորատանցքն ունի հետևյալ կառուցվածքը՝

- Հորատանցքի խորությունը՝ 309.0մ
- Սկզբնական տրամագիծը՝ 168.0մմ

- Վերջնական տրամագիծը՝ 111.0մմ
- Ամրակապող խողովակաշարի երկարությունը՝ 127.0մ, վերջնական տրամագիծը՝ 100.0մմ:

Հորատանցքի նման կառուցվածը բացառում է հանքային ջրերի աղտոտումը մակերևույթային ջրերով:

Հորատանցքի ելքի խողովակը գտնվում է երկրի մակերևույթից շուրջ 50սմ բարձրության վրա և անմիջապես միանում է դեպի ջրահավաք բաք տանող խողովակաշարին (տես լուսանկարները):

Նախատեսվող գործունեությունը չի ուղեկցվում արտանետումներով ու թափոններով: Դրա մասին է վկայում ստորերկրյա ջրերի (քաղցրահամ և հանքային) հանքավայրերի շահագործման երկարամյա փորձը, որը գալիս է հավաստելու, որ դրանց պաշարների արդյունաբերական յուրացումն բացասական ազդեցություն չի թողնում շրջակա միջավայրի վրա: Հանքային ջրի արդյունահանման ընթացքում նախագծային կորուստներ չեն նախատեսվում:

Շահագործման ժամանակ չի թույլատրվում շահագործվող ջրհավաք (կապտաժային) հորատանցքից հաստատված պաշարի չափից ավելի արդյունահանումը:

Ածխաթթվային հանքային ջրի հանքավայրի շահագործումը պետք է իրականացվի կոնկրետ հանքավայրի հիդրոերկրաբանական պայմաններին, հանքային ջրի հաստատված պաշարի քանակին, նրա քիմիական կազմին, ջերմաստիճանին և ռեժիմին խիստ համապատասխան:

Հանքավայրի արդյունաբերական շահագործման ժամանակ անհրաժեշտ է՝

- Ապահովել սխտեմատիկ մշտադիտարկումներ շահագործողական հորատանցքի շահագործման ռեժիմի և տեխնիկական վիճակի նկատմամբ:
- Ջրհավաք (կապտաժային) հորատանցքը կահավորել վերերկրյա կառույցով: Իրականացնել հորատանցքի կապտաժային կառույցի ֆունդամենտի հուսալի հիդրոիզոլյացիա, որը կբացառի մակերևույթային աղտոտված ջրերի մուտքը դեպի ջրհավաք ավազան:

- Հորատանցքի շուրջը կառուցել առաջին (խիստ ռեժիմի) սանիտարական պահպանության գոտի, աղբյուրի ելքը հնարավոր աղտոտումից պահպանելու համար:
- Ջրհավաք հորատանցքի ջրառն իրականացնել բնական ինքնահոսի պայմաններում՝ հանքավայրի հիդրոդինամիկ և հիդրոքիմիական պայմանները խախտելուց խուսափելու համար:

1.3 Հիդրոերկրաբանական ստացիոնար ռեժիմային դիտարկումներ

Հանքային ջրերի պաշարները վերականգնման առանձնահատկություն ունեն և շահագործման ընթացքում պահանջում են զուգահեռաբար իրականացնել ջրերի որակի, քանակի, վիճակի և շահագործման ռեժիմի նկատմամբ ուսումնասիրություններ, որը կապահովի գերծ պահել ջրերը աղտոտումից, սպառումից և տեխնաձին գործընթացների վնասակար ազդեցությունից:

Ստորերկրյա հանքային ջրերի հանքավայրերի շահագործման ժամանակ նախատեսվող և իրականացվող ռեժիմային դիտարկումների նպատակն է՝

- 1) հանքավայրի շահագործման ժամանակ հանքային ջրի քանակի և որակի կայունության պահպանումը.
- 2) հնարավոր սպառման և աղտոտման բացահայտումն ու նախազգուշացումը.
- 3) ստորերկրյա հանքային ջրերի բնական ու խախտված ռեժիմների և դրանց ձևավորման օրինաչափությունների ուսումնասիրությունը.
- 4) ստորերկրյա հանքային ջրերի ռեժիմի կարճաժամկետ ու երկարաժամկետ կանխատեսումների համար տվյալների հավաքագրումը և վերլուծությունը.
- 5) ստորերկրյա հանքային ջրերի աղտոտման և սպառման աստիճանի գնահատման մասին հենակետային տվյալների ստացումը.
- 6) ստորերկրյա հանքային ջրերի շահագործվող հանքավայրերում ջրի ծախսի, ճնշման կամ մակարդակի և ջերմաստիճանի չափումների, ինչպես նաև ֆիզիկաքիմիական անալիզների իրականացումը, ստորերկրյա ջրերի պաշարների վերագնահատման օպերատիվ տվյալների հավաքագրումը, մշակումը և ամփոփումը.

7) ամփոփ տվյալների հիման վրա առաջարկությունների մշակումը և ներկայացումը լիազոր մարմնին:

Ելնելով վերոհիշյալից, հանքավայրի թիվ 30/71 հորատանցքում համաձայն ՀՀ կառավարության 22 նոյեմբերի 2012թ. N 1484-Ն և 22 փետրվարի 2018թ. N 191-Ն որոշումների հավելվածի, սահմանված կարգով, կիրականացվեն մշտադիտարկումներ (մոնիտորինգ)՝ ջրի և գազի ծախսի, ճնշման (մակարդակի) և ջերմաստիճանի չափումներ, ինչպես նաև կկատարվեն մթնոլորտային օդի և հողային ծածկույթի նմուշարկումներ՝ համապատասխան լաբորատոր հետազոտություններ իրականացնելու համար:

Հանքային ջրի օգտագործման ռեժիմի կանոնակարգման, արդյունավետ օգտագործման, աղտոտումից և հյուծումից զերծ պահելու, ինչպես նաև գործող աղբյուրի տեխնիկական վիճակի և լեռնասանիտարական գոտիների պահպանության նպատակով, կատարվում են մշտական ռեժիմային դիտարկումներ՝ ջրի ծախսի և ջերմաստիճանի չափումներ, ջրի նմուշարկումներ՝ համապատասխան լաբորատոր հետազոտություններ իրականացնելու համար: ՀՀ շրջակա միջավայրի նախարարության «Հիդրոերկրաբանական մոնիթորինգի կենտրոն» ՊՈԱԿ-ի հետ կկնքվի պայմանագիր՝ ՀՀ Լոռու մարզի Կիրովականի ածխաթթվային հանքային ջրերի հանքավայրի Մեղրուտ տեղամասի թիվ 30/71 հորատանցքի նկատմամբ ստացիոնար հիդրոերկրաբանական ռեժիմային դիտարկումներ կատարելու մասին: Մոնիթորինգի արդյունքները ցույց են տալու, որ ՀՀ Լոռու մարզի Կիրովականի ածխաթթվային հանքային ջրերի հանքավայրի Մեղրուտ տեղամասի թիվ 30/71 հորատանցքի շահագործման պաշարները անփոփոխ են:

Ջրի ծախսի չափումները կատարելու համար հորատանցքի մուտքի մոտ կառուցվելու է 20սմ բարձրության և 40սմ լայնության չափսի ուղղանկյուն եռանկյուն ջրթափ (Թոմսոնի):

Ջրի ջերմաստիճանի չափումները կատարվում են TMԿ-1 մակնիշի ջերմաչափով՝ 0.2°C ճշտությամբ:

1.4 Լաբորատոր հետազոտություններ

Հանքավայրի տարածքում կատարված երկրաբանահետախուզական աշխատանքները ուղեկցվել են հանքային ջրերի քիմիական հետազոտությունների հետ, ուսումնասիրվել է նաև հանքային ջրերի գազային կազմը:

Քիմիական հետազոտությունները ներկայացված են քիմիական անալիզի 3 ուղղություններ. ստուգողական չափագրումներ՝ (HCO_3 , CO_2 (լուծույթ), PH), կրճատ անալիզ՝ NH_4 , Na+K, Mg, Ca, Cl, SO_4 , O_2 , CO_2 , SiO_3 , HCO_3 ընդհանուր միներալիզացիա, չոր մնացորդը և ընդհանուր անազիզ՝ K, Mg, Ca, Cl:

Տեղամասում առանձին որոշվել են օրգանական նյութերը (հումուս, բիտում, ֆոնոլ), ինչպես նաև ուրանի և ռադիումի քանակությունները:

Ստուգողական անալիզներ կատարվել են յուրաքանչյուր 8 ժամը մեկ, ռեժիմային և փորձնական շահագործումների ժամանակ՝ ամենօրյա ռեժիմով:

Հանքային ջրերի գազային կազմը ուսումնասիրվել է երկրաբանական վարչության կենտրոնական լաբորատորիայում:

Дата замера	Динамический уровень, м	Дебит воды, л/сек	Температура воды на устье, °С	Температура газа, °С	Дебит спонтанного CO ₂ , л/сек	Газовый фактор, л/л	Количество спонтанного газа при нормальных условиях, л/л	Вес спонтанного CO ₂ , г/л	Растворимый CO ₂ , г/л	Общая газовая насыщенность, г/л	НСO ₂ , г/л	Общая минерализация, г/л
I	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
1974г.												
3.05	+0.52	3,0	15,4	-	-	-	-	-	-	-	0,40	-
4.05	+0.52	2,93	15,6	-	-	-	-	-	-	-	0,40	-
5.05	+0.51	3,0	15,5	-	-	-	-	-	-	-	0,47	0,7
6.05	+0.52	2,93	15,6	-	-	-	-	-	0,8	0,8	0,51	-
7.05	+0.52	2,93	15,4	-	-	-	-	-	-	-	0,63	-
8.05	+0.52	3,0	15,6	-	-	-	-	-	1,6	1,6	0,74	-
10.05	+0.52	3,0	15,5	-	-	-	-	-	1,7	1,7	0,81	2,0
11.05	+0.52	3,0	15,5	-	-	-	-	-	1,6	1,6	0,87	-
12.05	+0.52	2,93	15,4	-	-	-	-	-	1,7	1,7	0,86	-
13.05	+0.52	3,0	15,4	-	-	-	-	-	1,7	1,7	0,92	-
14.05	+0.52	3,0	15,4	-	-	-	-	-	1,6	1,6	0,89	-
15.05	+0.52	2,93	15,5	-	-	-	-	-	1,7	1,7	0,81	2,1
16.05	+0.51	2,93	15,5	-	-	-	-	-	1,8	1,8	1,10	-
17.05	+0.51	3,0	15,3	-	-	-	-	-	1,7	1,7	1,13	-
18.05	+0.51	2,93	15,4	-	-	-	-	-	1,8	1,8	1,14	-
19.05	+0.51	3,0	15,4	-	-	-	-	-	1,7	1,7	1,15	-
20.05	+0.51	2,93	15,4	-	-	-	-	-	1,7	1,7	1,21	2,2
21.05	+0.51	3,0	15,3	-	-	-	-	-	1,8	1,8	1,2	-
22.05	+0.51	3,0	15,2	-	-	-	-	-	1,82	1,82	1,05	-
23.05	+0.52	2,93	15,4	-	-	-	-	-	1,78	1,78	1,0	-
24.05	+0.52	2,93	15,2	-	-	-	-	-	1,72	1,72	1,0	-
25.05	+0.52	3,0	15,4	-	-	-	-	-	1,80	1,80	1,0	2,3
26.05	+0.52	3,08	15,3	-	-	-	-	-	1,80	1,80	1,13	-
27.05	+0.50	3,08	15,4	-	-	-	-	-	1,82	1,82	1,14	-
28.05	+0.51	2,93	15,2	-	-	-	-	-	1,81	1,81	1,05	-
29.05	+0.51	3,0	15,3	-	-	-	-	-	1,80	1,80	1,12	-
30.05	+0.52	3,0	15,4	-	-	-	-	-	1,78	1,78	1,16	2,3
31.05	+0.51	3,0	15,4	-	-	-	-	-	1,8	1,8	1,1	8
ср. мес.	+0.51	2,98	15,4	-	-	-	-	-	1,70	1,7	0,93	-
10.06	+0.51	3,0	15,5	-	-	-	-	-	1,8	1,8	1,21	3,1
20.06	+0.51	3,0	15,4	-	-	-	-	-	1,84	1,84	1,41	3,0
28.06	+0.50	2,93	15,5	-	-	-	-	-	1,84	1,84	1,0	2,9
ср. мес.	+0.51	2,98	15,5	-	-	-	-	-	1,83	1,83	1,27	3,0
10.07	+0.51	3,08	15,4	-	-	-	-	-	1,82	1,82	1,33	3,0
19.07	+0.52	3,0	15,6	-	-	-	-	-	1,82	1,82	1,17	3,1
30.07	+0.51	2,93	15,6	-	-	-	-	-	1,78	1,78	1,23	3,1
ср. мес.	+0.51	3,0	15,5	-	-	-	-	-	1,81	1,81	1,24	3,13
9.08	+0.51	3,08	15,5	-	-	-	-	-	1,80	1,80	1,14	2,8
20.08	+0.51	3,0	15,6	-	-	-	-	-	1,78	1,78	1,10	2,8
30.08	+0.50	3,0	15,6	-	-	-	-	-	1,76	1,76	1,21	3,1
ср. мес.	+0.51	3,02	15,6	-	-	-	-	-	1,78	1,78	1,15	2,9

1.5 ԼԵՌՆԱ-ՍԱՆԻՏԱՐԱԿԱՆ ԳՈՏԻ

Հանքային ջրերի հանքավայրի արդյունավետ և երկարաժամկետ շահագործումը հնարավոր է իրականացնել միայն ջրառի լավ տեխնիկական վիճակի, դրա չափիչ սարքերի, ինչպես նաև սանիտարական պահպանության գոտիների առկայության և պատշաճ վիճակում պահելու պայմաններում:

Ածխաթթվային հանքային ջրերի հանքավայրի շահագործումը և հանքային ջրի ռեժիմի հսկողությունն իր մեջ պետք է ներառի հանքավայրի վիճակի նկարագիրը՝ հանքավայրի պաշտպանումն աղտոտումից, սպառումից:

Համաձայն Ընդերքի մասին օրենսգրքի հոդված 67-ի ստորերկրյա ջրերի հանքավայրերի շուրջը սահմանվում են սանիտարական պահպանության գոտիներ:

ՀՀ Լոռու մարզի Կիրովականի ածխաթթվային հանքային ջրերի հանքավայրի Մեղրուտ տեղամասի թիվ 30/71 հորատանցքի ռացիոնալ շահագործման հիմնական պահանջները կայանում են հետևյալում՝

- հորատանցքի շահագործումը պետք է իրականացվի հիդրոերկրաբանական պայմաններին, հանքային ջրի հաստատված պաշարի քանակի, նրա քիմիական, այդ թվում ջերմաստիճանի, շահագործվող կապտաժի ռեժիմների խիստ համապատասխանությամբ:

- հորատանցքի շահագործման ժամանակ չի թույլատրվում արդյունաբերական նպատակով շահագործվող ջրի հաստատված պաշարների չափաքանակից ավելի արդյունահանում:

- հորատանցքի շահագործումը և հանքային ջրի ռեժիմի հսկողությունն իր մեջ ներառում է հանքային ջրի քանակի և որակի նկարագիրը նրա երկարատև շահագործման պայմաններում, ինչպես նաև հանքավայրի պահպանումը՝ սպառումից, աղտոտումից և աղակալումից:

- հանքային ջրերի շահագործման ժամանակ անհրաժեշտ է ջրերի կոնդիցիոն քիմիական կազմի պահպանումը:

1.6. ՀՈՐԱՏԱՆՑՔԻ ՍԱՆԻՏԱՐԱԿԱՆ ՊԱՀՊԱՆՈՒԹՅԱՆ ԳՈՏԻ

Հորատանցքի ջրերի բարվոք մանրէաբանական կազմը, շրջապատող միջավայրի և հնարավոր աղտոտող օբյեկտների բացակայությունը սնման և բեռնաթափման մարզերում, բարենպաստ պայմաններ են ստեղծում երկրորդ և երրորդ (սահմանափակ ռեժիմի) գոտիների անտեսման և միայն առաջին (խիստ ռեժիմի) գոտու անհրաժեշտության մասին:

Վերջինս կոչված է ջրհավաք կառույցի տեղամասը պահպանելու համար:

Վերջինս կոչված է հանքային ջրի ֆիզիկական և քիմիական հատկությունների պահպանման, հորատանցքի ելքը հնարավոր աղտոտումից պահպանելու համար:

Առաջին (խիստ ռեժիմի) սանիտարական պահպանության գոտու տարածքը անմիջապես հորատանցքի մոտ պլանավորված է այնպես, որպեսզի հնարավոր լինի մակերևութային աղտոտված ջրերը հեռացնել հորատանցքի սահմաններից դուրս: Գոտին պարսպատված է քարե ցանկապատով և ապահովված է պահպանությունով:

Հանքավայրի սանիտարական պահպանության գոտու սահմաններում պետք է պահպանվի ռեժիմ, որը կապահովի բարձր սանիտարա-հիգիենիկ պայմաններ և կպաշտպանի հանքային ջրերի հանքավայրը աղտոտումից և սպառումից:

Հատուկ ուշադրություն պետք է արվի հանքային ջրի ջրհավաք ջրառի պահպանմանը:

Առաջին սանիտարական պահպանության գոտու տարածքում արգելվում են բոլոր տեսակի շինարարական աշխատանքներ, որոնք չունեն անմիջական կապ աղբյուրի շահագործման, վեռակառուցման/վերանորոգման և սպասարկման հետ, այդ թվում օբյեկտների կառուցումը, մշտական կամ ժամանակավոր մարդկանց բնակվելը, թունաքիմիկատների և պարարտանյութերի տեղակայումը և օգտագործումը, ցանկացած կեղտաջրերի թափումը, լվացք անելը, անասունների ջուր խմեցնելը, ինչպես նաև գործողություններ, որոնք կարող են բացասական ազդեցություն ունենալ հանքավայրի հանքային ջրերի և նրանց սանիտարական վիճակի վրա:

Ընդերքօգտագործողը սանիտարական պահպանության գոտու սահմաններում ունի գործունեության բացառիկ իրավունք: Կողմնակի մարդկանց մուտքը, որոնք

կապ չունեն հանքավայրի հորատանցքի շահագործման և պահպանության հետ արգելվում է:

Արգելվում է յուրաքանչյուր գործունեություն այլ անձի կողմից: Այն կարող է իրականացվել միայն ընդերքօգտագործողի համաձայնությամբ:

Գոտու տարածքում թույլատրվում է լեռնային և հողային աշխատանքների կատարումը, կառույցների շինարարությունը (կապտաժների, պոմպային կայանների, ջրագծերի, պահակակետի, ջրի տարաների), հակասողանքային և հակաէրոզիոն աշխատանքների կատարումը, որոնք նպաստում են ստորերկրյա ջրերի հանքավայրն ու ջրատար հորիզոնը աղտոտումից զերծ պահելու և պահպանությունն ապահովելու:

Տվյալ գոտում կատարվում են սանիտարական վիճակը հսկող մշտական դիտարկումներ:

Ջրի նմուշները քիմիական լաբորատորիայում ենթարկվելու են քիմիական անալիզի, որտեղ որոշվելու են – (Na+K), NH₄, Ca, Mg, Fe, Cl, SO₄, NO₂, NO₃, CO₃, HCO₃, SiO₂, H₂S, կոշտությունը, հանքայնացումը, չոր նստվածքը, թթվայնությունը, ջրի ֆիզիկական հատկությունները և այլն: Ստացված արդյունքները հնարավորություն կնձեռնեն գնահատելու հանքավայրում տեղի ունեցող քանակական և որակական փոփոխությունները:

Եթե հաստատված պաշարների և մոնիտորինգի արդյունքում ստացված տվյալների միջև նկատվի զգալի տարբերություն, ապա համաձայն ՀՀ կառավարության 22 նոյեմբերի 2012թ. 1480–Ն որոշման պահանջների, անհրաժեշտ կլինի վերագնահատել հանքային ջրի հանքավայրի պաշարները և ներկայացնել ոլորտը կարգավորող լիազոր մարմնի քննարկմանը և հաստատմանը, որից հետո կներկայացվի “Հանրապետական երկրաբանական ֆոնդ” ՊՈԱԿ հաշվառման և պահպանման համար:

1.7. Նախագծի այլընտրանքը

Ջրոյական տարբերակ՝ նշանակում է, որ նախագիծը չի իրականացվում: Տեղի չի ունենա որևէ ազդեցություն շրջակա միջավայրի վրա, չեն բացվի նոր աշխատատեղեր, ինչը չի նպաստի համայնքի սոցիալ-տնտեսական զարգացմանը:

Հաշվի առնելով, որ հորատանցքից հանքային ջուրը ինքնահոս է, ապա նախատեսվող տարբերակից հրաժարման դեպքում օգտակար հանքային ջուրը աննպատակ կհոսի:

Նախատեսվող գործունեության իրականացման արդյունքում կբարելավվի տարածաշրջանի և ազդակիր համայնքների բնակչության սոցիալ տնտեսական մակարդակը: Այդ համայնքների բնակչության եկամուտները կավելանան շնորհիվ աշխատատեղերի:

1.8. Սոցիալական ազդեցության գնահատականը

Սոցիալական պաշտպանությունը ՀՀ պետական քաղաքականության գերակա ուղղություններից է:

Սոցիալական պաշտպանության պետական քաղաքականության նպատակը պետության կողմից երկրի բնակչության որոշակի ռիսկերին դիմագրավելու կամ որոշակի կարիքներ հոգալու հնարավորությունների ընդլայնումն է: Այն իրականացնում է սոցիալական աջակցության, սոցիալական ապահովության ու ապահովագրության խիստ որոշակի նպատակային քաղաքականություն՝ ուղղված երկրում աղքատության կրճատմանը, անհավասարության մեղմմանը, արժանավայել ծերության ապահովմանը, բնակչության խոցելի հնարավորությունների ընդլայնմանն ու նրանց որոշակի սոցիալական երաշխիքների ապահովմանը, ժողովրդագրական իրավիճակի բարելավմանը: Հանքավայրի շահագործումը իր դրական ազդեցությունն է ունենալու սոցիալական պաշտպանության պետական քաղաքականության իրականացման հարցում:

Կատեղծվեն լրացուցիչ աշխատատեղեր և նախատեսվում է աշխատանքի մեջ ընդգրկել ազդակիր Վանաձոր բնակիչներին: Նախատեսվում է նաև միջհամայնքային ճանապարհների վերանորոգում, անապահով ընտանիքներին դրամական օգնություն, լավագույն աշակերտներին խրախուսում:

Համայնքի բյուջեն կունենա զգալի մուտքեր:

Միաժամանակ, գործողություններ են իրականացվելու սոցիալապես անապահով և խոցելի բնակչությանը տրամադրվող սոցիալական աջակցության գերազանցապես դրամական ձևերից միջնաժամկետ հեռանկարում համալիր փաթեթների տրամադրմանն աստիճանական անցում կատարելու ուղղությամբ:

Հանքավայրի շահագործման ընթացքում բնակչության վերաբնակեցում չի նախատեսվում:

Ներկայացվում է համայնքի սոցիալ-տնտեսական զարգացման ոլորտում նախատեսվող տարեկան պարտավորությունների նախնական չափը և ժամկետները՝

h/h	Պարտավորությունների անվանումը	Կատարման ժամկետը	Ներդրումների չափը, հազ.դրամ
1.	Սոցիալապես անապահով ընտանիքներին դեղորայքային օգնություն	Յուրաքանչյուր տարի	150.0
2.	Համայնքի զարգացման սոցիալ-տնտեսական ծրագրերին մասնակցություն	Յուրաքանչյուր տարի	250.0
3.	Մանկապարտեզի, դպրոցի վերանորոգման աշխատանքներին ֆինանսական մասնակցություն	Յուրաքանչյուր տարի	200.0
4.	Դպրոցին անհրաժեշտ գրենական պիտույքների տրամադրում	Յուրաքանչյուր տարի	100.0

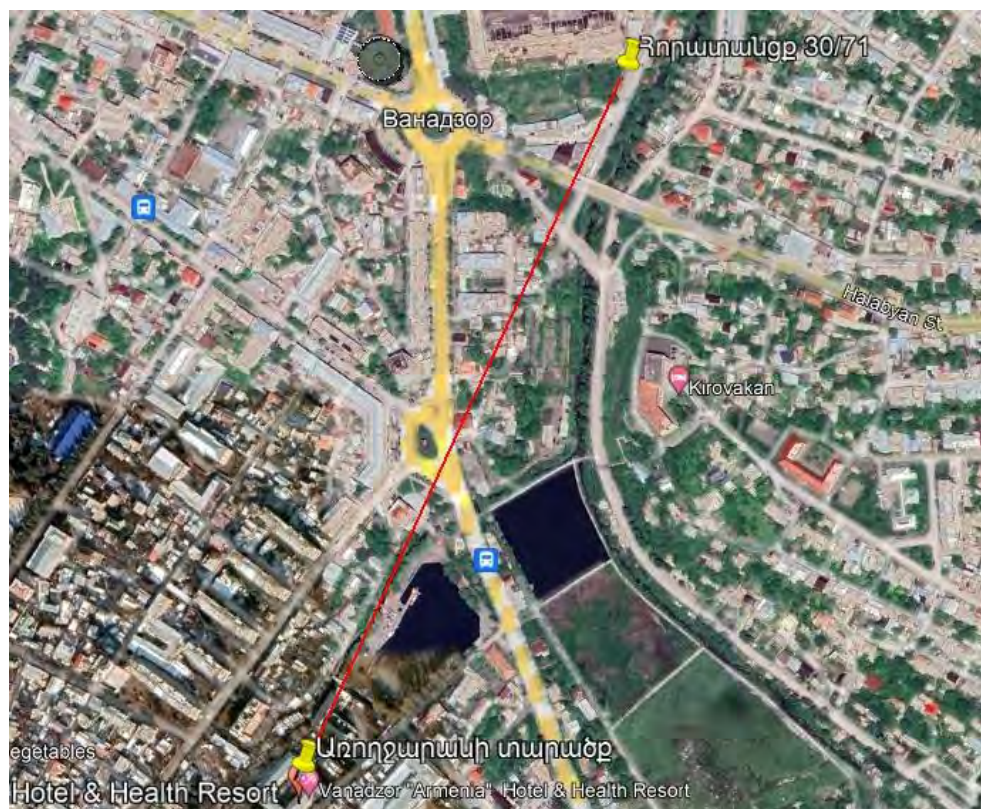
Հորատանցքի ծառայման ողջ ժամանակահատվածում պարբերաբար կազմակերպվելու են խորհրդակցություններ համայնքի ավագանու և բնակչության հետ, նրանց ներգրավելով համայնքի սոցիալ-տնտեսական զարգացման գործընթացի մեջ:

2. ՇՐՋԱԿԱ ՄԻՋԱՎԱՅՐԻ ԵԼԱԿԵՏԱՅԻՆ ՎԻՃԱԿԸ

2.1 ՀԱՆՔԱՎԱՅՐԻ ՏԵՂԱԴԻՐՔԸ և ԼԱՆԴՇԱՖՏԸ

Կիրովականի (Վանաձորի) ածխաթթվային հանքային ջրի Մեղրուտ տեղամասը վարչական տեսակետից գտնվում է Լոռու մարզի Վանաձորի տարածաշրջանի Վանաձոր քաղաքի արևելյան մասում 1300-1400մ բացարձակ բարձրությունների վրա: Տեղամասը Երևան քաղաքի հետ կապված է երկաթգծով և

բարեկարգ ասֆալտապատ ճանապարհով ու գտնվում է նրանցից 150կմ հեռավորության վրա:

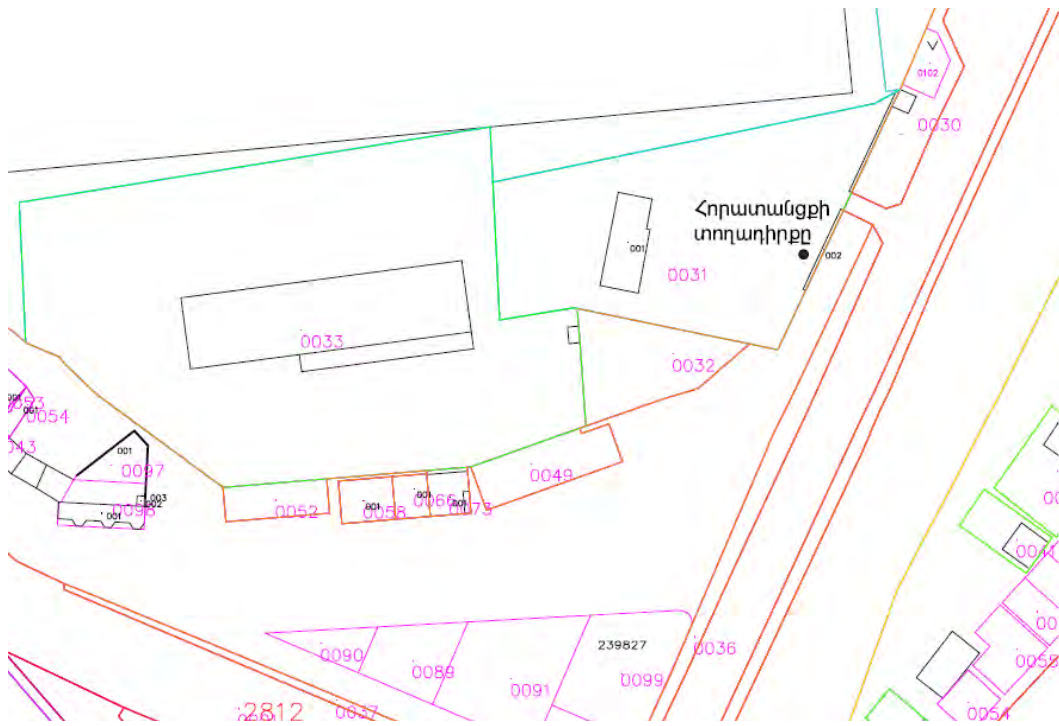

Հորատանցքի իրադրային սխեման

Հորատանցքը գտնվում է Վանաձոր քաղաքում, բնակելի թաղամասում : Հորատանցքի տարածքը պարսպապատված է քարե ցանկապատով, կողմնակի անձանց մուտքը դեպի հորատանցքի տարածք արգելված է : Հորատանցքը բնակելի տներից գտնվում է 25-40մ, ճանապարհից շուրջ 20մ, գետակից 35մ հեռավորությունների վրա: Թիվ 30/71 հորատանցքի անմիջական ազդեցության գոտում բնապահպանական և պատմամշակույթային հուշարձաններ, անտառային և բնապահպանական տարածքները բացակայում են : Հորատանցքը առողջարանից գտնվում է շուրջ 800մ հեռավորության վրա :

Հորատանցքի շահագործման համար նոր միջոցառումների, ենթակառուցվածքների ստեղծման անհրաժեշտությունը բացակայում է, հորատանցքի առկա տեխնիկական վիճակը բավարար է: Հորատանցքի շահագործումը շրջակա միջավայրի վրա լրացուցիչ բեռնվածություն չի առաջացնում :

Վարչատարածքային բաժանման տեսակետից հորատանցքը գտնվում է Վանաձոր քաղաքի տարածքում:

Հատված կադաստրային քարտեզից, հորատանցքի տեղադիրքի ցուցադրմամբ

Առողջարանի ընդհանուր տեսքը:
Հորատանցքի կոորդինատներն են՝
Y=8457750.0
X=4519420.0

Լոռու ֆիզիկաաշխարհագրական շրջանն ընդգրկում է Լոռու մարզը: Հս-ում եզրավորված է Վիրահայոց, արմ-ում՝ Ջավախքի, հվ-ում՝ Փամբակի, արևելքում՝ Գուգաց լ-շղթաներով: Բարձրությունները՝ 390 (Դեբեդի հովիտ)-3196 (Աչքասար լ.) մ է: Սահմանակից է Շիրակի, Տավուշի, Արարատի ֆիզիկաաշխարհագրական շրջաններին, հս-ում՝ Վրաստանին: Երկրաշարժաակտիվ գոտի է (1988-ի Սպիտակի երկրաշարժի ուժգնությունը հասել է 10 բալլի):

Լեռնագրական խոշոր միավորներ են Լոռու դաշտը, Փամբակի գոգավորությունը և դրանք բաժանող Բագումի լեռնաշղթան, Լավար Լոռու ձորը (2544մ), Լեջան (2527մ) լ-գանգվածները, Լոռու ձորը՝ Դեբեդի (խոր.՝ մինչև 300մ) ու Գայլաձորի կիրճերով, և Ձորագետի կանիոնակերպ հովիտը: Սպիտակի լ-անցքով (բարձրություն՝ 2378մ) շրջանը կապվում է Արարատյան ֆիզիկաաշխարհագր. շրջանին, Պուշկինի լ-անցքով (բարձրություն՝ 2038մ) Լոռու դաշտը՝ Փամբակի գոգավորությանը:

Կան բազմամետաղների, պղնձի, կաուլինային ապարների, շինանյութերի, բարիտի, գիպսի, կրաքարի, հանք, և արտեզյան ջրերի (Լոռու արտեզյան ավազան) պաշարներ:

Շրջանում հերթափոխվում են չոր տափաստանային, լեռնա-տափաստանային, լեռնա-անտառային և լեռնա-մարգագետնային, մերձալպյան և ալպյան վերընթաց լանդշաֆտային գոտիները:

Կապված խոնավության քանակից և ջերմային պայմաններից՝ այստեղ գերակշռում են տափաստանային լանդշաֆտների լեռնային տարբերակները: Տեղանքի բարձրության և խոնավության ավելացմանը զուգընթաց, տափաստանային լանդշաֆտները տեղի են տալիս ալպյան մարգագետիններին: Լեռնային ռելիեֆի շնորհիվ տափաստանային գոտու բնական պայմանները բազմազան են, ուստի այստեղ ձևավորվում են չոր լեռնա-տափաստանային և լեռնա-տափաստանային լանդշաֆտները:

Չոր լեռնա-տափաստանային լանդշաֆտները մարզի տարածքում զբաղեցնում են նախալեռնային գոտու 1450-1600մ բարձրությունների սահմանները: Այս լանդշաֆտների ձևավորումը կապված է ջերմության առատության և խոնավության որոշակի պակասի հետ: Այստեղ չորության գործակիցը 2.0-2.5 է: Արեգակի ուղիղ ճառագայթման առավելագույն լարվածությունը ընդհանուր է մինչև 1.6կալ/սմ²: Ճառագայթման տարեկան հաշվեկշիռը դրական է: Այստեղ տարածված են լեռնաշագանակագույն հողերը: Լեռնային տափաստաններում տեղումների քանակը զգալիորեն աճում է՝ կազմելով մոտ 600-700մմ, չորության գործակիցը փոքրանում է և դառնում 1.0-1.5: Բուսականությունը ավելի հարուստ է տեսակային կազմով:

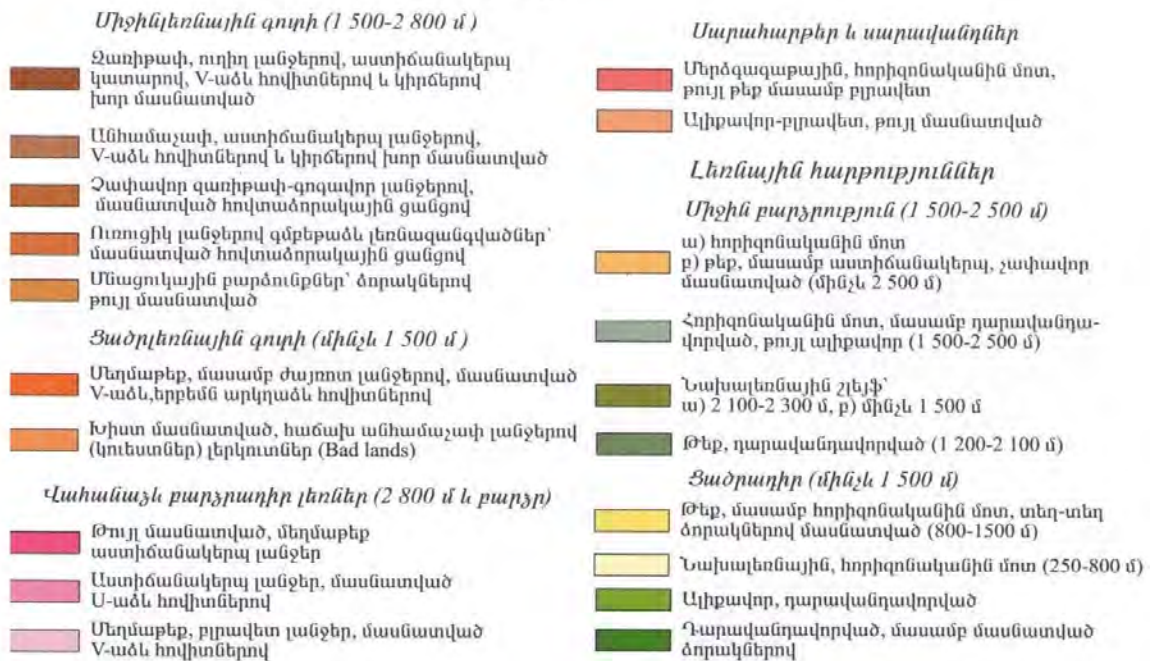
Ալպյան լանդշաֆտները տարածվում են լեռնալանջերում և սարավանդներում՝ մինչև 2700-2800մ բարձրությունները տարածված են ստորին ալպյան, իսկ ավելի բարձր՝ ալպյան մարգագետինները: [Ճառագայթային](#) [էներգիայի լարվածությունը](#) այստեղ շատ բարձր է, [Ճառագայթային էներգիայի տարեկան հաշվեկշիռը](#) դրական է, գումարային ճառագայթման տարեկան քանակը հասնում է

220կկալ/սմ²: Բնական պայմաններն այստեղ ընթանում են ցածր ջերմաստիճանների և համեմատաբար առատ խոնավության պայմաններում:

ՌԵԼԻԵՖԻ ՁԵՎԱԳՐԱԿԱՆ ՏԻՊԵՐ ԵՎ ՁԵՎԵՐ

ՏԻՊԵՐ

ՍՈՂԱՆՔՆԵՐ

ՊԱՅՄԱՆԱԿԱՆ ՆՇԱՆՆԵՐ

- Խոշոր սողանքային տարածքներ
- Հողմահարման գոտիներ
- Ջերմաքիմիական
- Ջերմակենսաքիմիական
- Ջերմասառնամանիքային
- Նեոտեկտոնական բարձրացումների հավասարագծեր (կմ)
- Տեկտոնական խախտումներ
- Ավազանների սահմաններ**
- Սևանա լճի
- Գետային երկրորդ կարգի
- Գետային երրորդ կարգի
- Գետային չորրորդ կարգի

Մոտակա սողանքայի մարմինը հորատանցքից գտնվում է առնվազն 6-7կմ դեպի արևմուտք:

2.2. ԿԼԻՄԱՆ

Շրջանում ներկայացված են տարբեր կլիմայական տիպեր, որը պայմանավորված է լեռնային կտրտված ռելիեֆով և բացարձակ բարձրությունների զգալի տատանվումներով: Հիմնականում տարածաշրջանի կլիման բարեխառն է, զով, խոնավ ամառներով և չափավոր ցուրտ ձմեռներով: Ձյունը տեղում է ուշ աշնանն ու պահպանվում է մինչև ապրիլ-մայիս ամիսները:

Ստորև աղյուսակներում ամփոփված է տեղեկատվություն օդի ջերմաստիճանի, մթնոլորտային տեղումների և ձնածածկի վերաբերյալ (ըստ Վանաձոր օդերևութաբանական կայանի տվյալների):

Օդի ջերմաստիճանը

Օդ. կայանի անվանումը	Բարձ.ձովի մակարդակից, մ	Միջին ջերմաստիճանը ըստ ամիսների. °C												Միջին տար. °C	Բաց. նվազ. °C	Բաց. առավ. °C
		I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII			
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
Վանաձոր	1376	-2.5	-1.7	2.6	8.0	12.3	15.8	18.7	18.4	14.9	9.5	4.0	-0.3	8.3	-29.8	37

Օդի հարաբերական խոնավությունը

Օդ. կայանի անվանումը	Օդի հարաբերական խոնավությունը, %														
	ըստ ամիսների.												Միջին տար. %	Միջին ամսական ժամը 15-ին	
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII		Ամեն. ցուրտ ամսվա %	Ամենա շոգ ամսվա, %
1	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
Վանաձոր	69	70	69	69	72	73	74	72	73	74	72	71	69	56	59

Մթնոլորտային տեղումները.

Օդ. կայանի անվանումը	միջին ամսական օրական առավելագույն ըստ ամիսների.												Տար-կան	Տեղումների քանակը նոյեմբեր-մարտ ամիսներին, մմ	Տեղումների քանակը ապրիլ- հոկտեմբեր ամիսներին, մմ
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII			
	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13			
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
Վանաձոր	18	25	39	65	96	91	58	42	36	46	32	19	567	133	434
	27	26	47	36	35	61	42	38	29	30	31	19	61		

Քամիները.

Բնակ-ի անվանումը	Միջին տարեկան վթնորոտային ճնշում (հՊմ)	Սամիներ	Կրկնելիությունը, % ըստ ուղղությունների								Անհողմու- թյունների	Միջին ամսական արագությունը մ/վ	Փերակշռու ուղղությունը	Միջին արագություններից նվազագույնը ըստ ուղղությունը	Փերակշռու ուղղությունը դեկտեմբեր- փետրվար	Միջին արագություններից նվազագույնը ըստ ուղղությունների
			Միջին արագությունը, մ/վ													
			Հյուսիսային	Հյուսիս- Արեւելյան	Արեւելյան	Հարավ Արե-վելյան	Հարավ	Հարավ- Արևմտյան	Արևմտյան	Հյուսիս Արև-մտյան						
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
Վան աձոր	862,4	հունվա ր	4	3	10	7	4	13	49	10	20	3,1	Արլ	1.8	Արմ	4.0
			1,5	1,7	1,5	2,0	2,2	3,8	4,0	2,4						
		ապրիլ	7	7	23	12	5	9	27	10	23	2,3				
			1,5	1,9	1,6	2,2	1,3	2,7	2,3	1,2						
		հուլիս	10	17	43	21	2	1	3	3	22	1,9				
			1,9	1,9	1,8	2,1	1,6	1,8	1,7	1,5						
		հոկտեմ բեր	6	9	28	18	4	5	20	10	37	1,6				
			1,3	1,3	1,3	1,7	1,4	1,8	1,9	1,3						

Արևափայլի տևողությունը

Բնակ-ի, օդկայանի անվանումը	Տևողությունը ըստ ամիսների, ժամ												Տար գումար
	Հուն	Փետ	Մարտ	Ապր	Մայ	Հուն	Հուլ	Օգո	Սեպ	Հոկ	Նոյ	Դեկ	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
Վանաձոր	140	145	158	150	195	218	197	197	193	167	145	126	2031

Կլիմայական շրջանների ֆիզիկաաշխարհագրական բնութագիրը

N	Կլիմայական շրջան	Բարձրությունը ծովի մակարդակից, մ	Կլիմայական բնութագիր
2	Չափավոր (Չ) Նախալեռնային շրջաններ՝ Վանաձոր, Գորիս, Դիլիջան, Տաշիր, Ստեփանավան, Եղվարդ, Եղեգնաձոր և այլն	1200-1600	Ամառ՝ տաք, խոնավ, միջին ջերմաստիճանը հուլիսին 16°C-ից մինչև 20°C, հարաբերական խոնավությունը (ժամը 15-ին) 45-60%, բարենպաստ քամիներ, միջին արագությունը՝ 2.0-3.0 մ/վ Ձմեռ՝ չափավոր ցուրտ, թույլ քամիներով և օպտիմալ խոնավությամբ, միջին ջերմաստիճանը հունվարին 0°C-ից մինչև. մինուս 5°C, հարաբերական խոնավությունը (ժամը 15-ին)՝ 50-70%, քամու միջին արագությունը՝ 3.0-5.0 մ/վ

2.3 ԵՐԿՐԱԲԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ

Կիրովականի (Վանաձորի) ածխաթթվային հանքային ջրի հանքավայրի Մեղրուտի տեղաամսի երկրաբանական կառուցվածքը և հիդրոերկրաբանական պայմանները ուսումնասիրվել են բավականին խորը (մինչև 300մ) և համեմատաբար լայն (մինչև 1-1.5կմ) Փամբակ գետի հովտում, 23 հորատանցքերով:

Տեղամասը գտնվում է Կիրովականի միջլեռնային իջվածքի արևելյան մասում, որտեղ կուտակվել է միապլիոցենի և չորրորդական հասակի գետա-լճային փուխր բեկորային նստվածքներ և հրաբխային ապարներ:

Նստվածքների հզորությունը տատանվում է 14մ-ից մինչև 294մ, օրինաչափ ավելանալով արևմուտքից-արևելք:

Շերտագրությունը ներքևից-վերև հետևյալն է.

- Միջին էոցենի հասակի պլազիոկլազ-պորֆիրային կազմի պորֆիրիտներով, որոնք խիստ փշրված, փոփոխված և տեղ-տեղ վեր են ածվել կավերի, որը վկայում է Փամբակ գետով անցնող խախտման գոտու առկայության մասին:

- Միջին էոցենի հասակի գրանոդիորիտներով, որոնք միջին էոցենի

հրաբխածին-նստվածքային ապարների հաստվածքում ներկայացվում են որպես առանձին մարմիններ:

- Պլիոցենի հասակի գետա-լճային փխրուն բեկորային նստվածքները ունեն լայն տարածում և կտրվել են 10մ-ից 50մ խորությունների վրա: Նրանց հզորությունը 10-50մ է:

- Պլիոցենի հասակի անդեզիտները, անդեզիտա-դացիտները հանքավայրում գրեթե ամենուր լցվել են Փամբակ և գարալի գետերի հնահուները: Նրանք ներկայացված են 4-5 լավային հոսքերով և ունեն 124-275մ հզորություն:

- Ստորին չորրորդական հասակի գետա-լճային նստվածքներն ունեն 15-50մ հզորություն և ներկայացված են կավավազներով, գլաքարերի երբեմնի պարունակությամբ և ավազների ենթաշերտերով:

- Վերին չորրորդական և ժամանակակից ալյուվիալ-դել յուվիալ-պրոլյուվիալ նստվածքները տարածված են ամենուր և ունեն 5-40մ հզորություն:

Կիրովականի (Վանաձորի) ածխաթթվային հանքային ջրի հանքավայրի Մեղրուտի տեղամասի հիդրոերկրաբանական պայմանները և առանձնահատկությունները ուսումնասիրվել են կատարելով հիդրոերկրաբանական աշխատանքների կոմպլեքս, որն իր մեջ ներառում է փորձնական արտամղումներ, միջտարածքային փորձարկում, հիդրոերկրաբանական զոնդավորում, թերմոմետրիա և այլն:

Հանքավայրի հանքային ջրերը ծածկված են 45-150մ հզորության ջրամերժ ապարներով, որոնք ներկայացված են կավավազներով:

Ուսումնասիրությունների արդյունքում պարզվել է, որ Կիրովականի (Վանաձորի) ածխաթթվային հանքային ջրի հանքավայրի Մեղրուտի տեղամասը իրենից ներկայացնում է շերտավոր ճեղքային և շերտային-ծակոտկեն հանքային ջրերի համակարգ, որոնք կապված են միոպլիոցեն-չորրորդական հասակի անդեզիտա-բազալտային կազմի լավաների խիստ ճեղքավորված, տեղ-տեղ խարամացված ենթաշերտերի հետ:

Հանքավայրի հիդրոդինամիկ առանձնահատկությունները պայմանավորված են հանքավայրում մերձլայնակի տարածում ունեցող հզոր տեկտոնական խախտման առկայությամբ, որի կողմից և իրականացվում է ջրերի ներհոսքը և ջրերի հետագա

տեղաշարժով արևելյան, հյուսիս-արևելյան ուղղությամբ:

Հանքավայրի սահմաններում առանձնացված են երեք հանքային ջրատար հորիզոններ, որոնք գտնվում են հիդրավլիկ կապի մեջ:

Առաջին ջրատար հորիզոնը տեղադրված է 65-75մ և 68-90մ խորությունների վրա և ունեն 2.0գ/լ-ից 3.9գ/լ հանքայնացում, իսկ ջերմաստիճանը 14.2°0 և 13.9°0 է:

Շատրվանոց հորատանցքերի ծախսը տատանվում է 0.9լ/վրկ-ից 4.0լ/վրկ սահմաններում:

Երկրորդ ջրատար հորիզոնը տեղադրված է 97-180մ խորությունների վրա և ունի 25.5-50.0մ խորության: Ջրերի հանքայնացումը տատանվում է 3-7գ/լ, իսկ ջերմաստիճանը՝ 14°C-ից 16.6°C սահմաններում:

Շատրվանոց հորատանցքերի ծախսը տատանվում է 0.6լ/վրկ-ից 13.5լ/վրկ սահմաններում:

Երրորդ ջրատար միջակայքը հատվել է 120-265.0մ խորություններում և ունի 35.0-80.0մ խորություն: Այս հորիզոնի հանքային ջրերն ունեն 4.2-7.2գ/լ հանքայնացում և մինչև 17°C ջերմաստիճան:

Շատրվանոր 6 հորատանցքերի գումարային ծախսը կազմում է 24.2լ/վրկ:

Բոլոր ջրատար հորիզոնները համարվում են արդյունաբերական, ելնելով նրանց օգտագործման նպատակից:

Որպես խմելու սեղանի բուժիչ հանքային ջուր ընդունելի է ավելի ցածր հանքայնացում ունեցող ջրերը, իսկ բուժման նպատակով կարելի է օգտագործել նաև ավելի բարձր հանքայնացումով ջրերը:

Ինչպես մակերեսային, այնպես էլ մթնլորտային տեղումներից առաջացած ստորերկրյա ջրերը խախտման գոտիներում թափանցելով երկրի ընդերքը և հանդիպելով ֆլյուիդների դուրս են գալիս երկրի մակերես որպես հանքային ջրերի աղբյուրներ:

Ֆլյուիդներն իրենցից ներկայացնում են վեր բարձրացող լուծույթներ, որոնք պարունակում են H⁺ (պրոտոն), OH⁻, O²⁻, CO₂, HCl, H₂ և այլ գազեր: Հանքային ջրերի զարգացման գոտու յայնությունը համընկնում է տեկտոնական խախտման գոտու լայնության հետ:

Ամենայն հավանականությամբ խախտման գոտուց հանքային ջրերը վեր

բարձրանալով հագեցնում են ջրաթափանց այլուվիալ նստվածքների, ծակոտկեն, խոռոչավոր և ճեղքավոր անդեզիտային բազալտների գոտիները, առաջացնելով հանքային ջրերի հորիզոններ:

Ածխաթթվային տաք հանքային ջրերի սառեցումը այստեղ ամենայն հավանականությամբ կատարվում է բավականին մեծ խորությունների վրա, բաց ճեղքերի շնորհիվ խառնվելով սառը քաղցրահամ ջրերի հետ:

Կարելի է ենթադրել, որ թերմալ ջրերի ընդհանուր շարժումը գլխավորապես կատարվում է արևելյան, հյուսիս-արևելյան ուղղությամբ, և հեռանալով հիմնական բեռնաթափման օջախից աստիճանաբար կորցնում են իրենց ջերմությունը և հանքայնացումը:

Մեղրուտի հանքային ջրերը բնութագրվում են բարձր գազհագեցվածությամբ:

Հիդրոկարբոնատ-սուլֆատ-քլորային, նատրիումմագնեզիում կալցիումային, միջին հանքայնացմանը՝ 1.8-7.0գ/լ, թույլ թթվային ռեակցիայով (PH 6-6.6)

Համաձայն ՀՀ առողջապահության նախարարության Ա. Հակոբյանի անվան կուրորտալոգիայի և ֆիզիոթերապիայի գիտահետազոտական ինստիտուտի կադմից տրված տեղեկանքի, Մեղրուտի տեղամասի հանքային ջրերն իրենց որակական հատկանիշներով մոտենում են հանրահայտ Ջերմուկի հանքավայրի ջրերին և կարելի է մեծ հաջողությամբ օգտագործել որպես բուժիչ և խմելու նպատակներով՝ ինչպես շշալցման, այնպես էլ հանքաջրաբուժության նպատակով:

ՀԱՆՔԱՅԻՆ ՋՐԻ ՈՐԱԿԱԿԱՆ ԲԱՌԻՑԱԳԻՐԸ

Մեղրուտի տեղամասի հանքային ջրերի հետախուզական աշխատանքների ընթացքում կատարվել է՝ 820 կրճատ, 48 ամբաղջական, 24 սպեկտրալ, 177 գազերի անալիզ, 10 ռադիոակտիվ էլեմենտների որոշման, 10 օրգանական նյութերի որոշման, թունավոր նյութերի որոշման և 35 սանիտարա-բակտերիոլոգիական անալիզներ: Նմուշների քանակը բավարար է հանքավայրի ջրերի որակական հատկությունների որոշման համար:

Ստորև ներկայացվում է թիվ 30/71 հորատանցքում կատարված հանքային ջրերի քիմիական կազմի վերաբերյալ տարբեր խորություններից և տարբեր

Ժամանակներում կատարված հետազոտությունների արդյունքները.

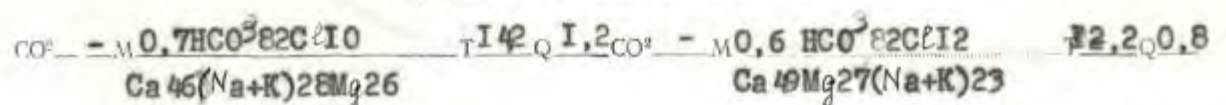
СКВАЖИНА 30/7 I - 126-

Глубина отбора проб - 80 м. Глубина отбора проб - 40 м. Форм. № 1
 Дата отбора проб „6“ июля 1977 г. Дата отбора проб „28“ июня 1977 г.

Катионы	Содержание в литре					
	мг	мг—эquiv.	% мг—эquiv.	мг	мг—эquiv.	% мг—эquiv.
NH ₄ ⁺	Н.о.	-	-	Н.о.	-	-
Na ⁺ К	51,06	2,22	28,39	38,89	1,69	23,18
К ⁺						
Ca ²⁺	72,14	3,6	46,04	72,14	3,6	49,38
Mg ²⁺	24,32	2,0	25,57	24,32	2,0	27,44
Fe ²⁺	Н.о.	-	-	Н.о.	-	-
Fe ³⁺	Н.о.	-	-	Н.о.	-	-
Итого	147,52	7,82	100	135,33	7,29	100
Анионы						
Cl ⁻	28,60	0,8	10,23	32,46	0,88	12,07
SO ₄ ²⁻	30,0	0,62	7,93	20,0	0,41	5,62
NO ₃ ⁻	Н.о.	-	-	Н.о.	-	-
NO ₂ ⁻	Н.о.	-	-	Н.о.	-	-
CO ₃ ²⁻	Н.о.	-	-	Н.о.	-	-
HCO ₃ ⁻	390,40	6,4	81,84	366,0	6,0	82,31
Br ⁻	Н.о.	-	-	Н.о.	-	-
I ⁻	Н.о.	-	-	Н.о.	-	-
Итого	449,0	7,82	100	417,46	7,29	100

Недиссоциированные молекулы мг/л		
H ₂ SiO ₃	83,2	62,4
HBO ₂	Н.о. пр.	Н.о. пр.
CO ₂ св. (растворен.)	Н.о. пр.	Н.о. пр.
PH	7,15	7,2
Жесткость мг—эquiv. Общая, карбонатная	5,6	5,6
Окисляемость O ₂ мг/л	Н.о. пр.	Н.о. пр.
Сухой остаток мг/л	-	470
Общая минерализация мг/л	679,72	615,19

Формула химического состава воды

С К В А Ж И Н А 3 0 / 7 I

Глубина отбора пробы - 132,5 м Глубина отбора пробы - 211 м^{Форма № 1}
 Дата отбора проб "16" июля 1971 г. Дата отбора проб "4" августа 1971 г.

Катионы	Содержание в литре					
	мг	мг-экв.	% мг-экв.	мг	мг-экв.	% мг-экв.
NH ₄ ⁺	Н.о.	-	-	Н.о.	-	-
Na+K	368,92	16,04	49,87	423,22	40,14	53,28
K ⁺						
Ca ⁺⁺	167,69	8,37	26,03	310,84	15,51	20,58
Mg ⁺⁺	94,31	7,75	24,10	239,51	19,69	26,14
Fe ⁺⁺	Н.о.	-	-	Н.о.	-	-
Fe ⁺⁺⁺	Н.о.	-	-	Н.о.	-	-
И т о г о	630,92	32,16	100	1476,57	75,34	100
Анионы						
Cl ⁻	245,96	6,93	21,55	679,25	19,15	25,41
SO ₄ ²⁻	404,91	8,43	26,21	1104,46	22,99	30,52
NO ₃ ⁻	Н.о.	-	-	Н.о.	-	-
NO ₂ ⁻	Н.о.	-	-	Н.о.	-	-
CO ₃ ²⁻	Н.о.	-	-	Н.о.	-	-
HCO ₃ ⁻	1024,8	16,8	52,24	2025,2	33,2	44,07
Br ⁻	Н.о.	-	-	Н.о.	-	-
I	Н.о.	-	-	Н.о.	-	-
И т о г о	1551,26	32,16	100	3808,91	75,34	100

Недиссоциированные молекулы мг/л

H ₂ SiO ₃	72,8	104,0
HBO ₂	н/с отр.	н/с отр.
CO ₂ св. (растворен.)	816,4	1836,4
pH	6,6	6,30
Жесткость мг-экв. Общая, карбонатная	16,12	35,20; 33,20
Окисляемость O ₂ мг/л	н/с отр.	н/с отр.
Сухой остаток мг/л	1896	4504
Общая минерализация мг/л	2379,39	5386,48

Формула химического состава воды

CO₂ 0,8 м², 4HCO₃⁻ 52 SO₄²⁻ 426 Cl⁻ 22 T 15 O₂ 2,5 CO₂ 1,8 м⁵, 4HCO₃⁻ 44 SO₄²⁻ 316 Cl⁻ 25 T 17 O₂ 4,0
 (Na+K) 50 Ca 26 Mg 24 (Na+K) 53 Mg 26 Ca 21

СКВАЖИНА 30/71

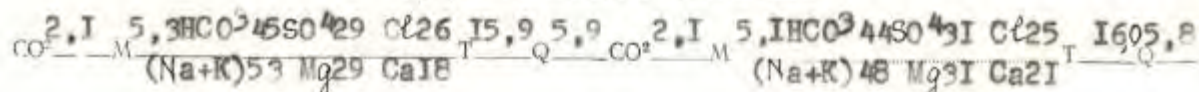
Дата отбора проб 10 февраля 1972 г. Дата отбора проб 10 марта 1972 г. Форма № 1

Катионы	Содержание в литре					
	мг	мг-экв.	% мг-экв.	мг	мг-экв.	% мг-экв.
NH ₄ ⁺	н.о.	-	-	н.о.	-	-
Na ⁺ К	897,0	39,00	52,56	795,11	34,57	48,14
K ⁺						
Ca ²⁺	269,94	13,47	18,15	306,75	15,30	21,31
Mg ²⁺	264,33	21,73	29,29	266,81	21,94	30,55
Fe ²⁺	н.о.	-	-	н.о.	-	-
Fe ³⁺	н.о.	-	-	н.о.	-	-
Итого	1431,27	74,20	100	1368,67	71,81	100
Анионы						
Cl ⁻	693,55	19,55	26,34	639,92	18,04	25,12
SO ₄ ²⁻	1030,39	21,46	28,91	1064,96	22,17	30,87
NO ₃ ⁻	н.о.	-	-	н.о.	-	-
NO ₂ ⁻	н.о.	-	-	н.о.	-	-
CO ₃ ²⁻	н.о.	-	-	н.о.	-	-
HCO ₃ ⁻	2025,2	39,20	44,75	1927,6	31,6	44,01
Br ⁻	н.о.	-	-	н.о.	-	-
I ⁻	н.о.	-	-	н.о.	-	-
Итого	3749,14	74,20	100	3632,48	71,81	100

Недиссоциированные молекулы мг/л

H ₂ SiO ₃	104,0	104,0
HBO ₂	н.о.вр.	н.о.вр.
CO ₂ св. (растворен.)	2068,0	2059,2
PH	6,3	6,3
Жесткость мг-экв. Общая, карбонатная	35,2; 39,2	37,24; 31,6
Окисляемость O ₂ мг/л	н.о.вр.	н.о.вр.
Сухой остаток мг/л	4204,0	4256,0
Общая минерализация мг/л	5284,41	5105,15

Формула химического состава воды

СКВАЖИНА 30/71

Форма № 1

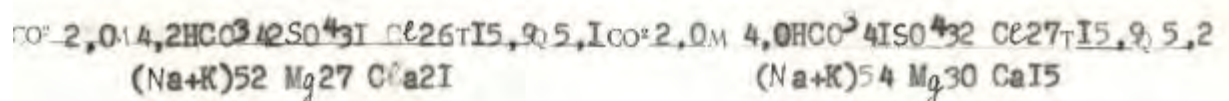
Дата отбора проб „10“ декабря 1972. Дата отбора проб „10“ января 1973.

Катионы	Содержание в литре					
	мг	мг—эquiv.	% мг—эquiv.	мг	мг—эquiv.	% мг—эquiv.
NH ₄ ⁺	н.о.	-	-	н.о.	-	-
Na ⁺ К	707,71	30,77	52,02	709,32	30,84	54,45
K ⁺						
Ca ²⁺	252,34	12,57	21,25	172,40	8,60	15,18
Mg ²⁺	192,66	15,81	26,73	209,12	17,20	30,37
Fe ²⁺	н.о.	-	-	н.о.	-	-
Fe ³⁺	н.о.	-	-	н.о.	-	-
Итого	1152,71	59,15	100	1090,84	56,64	100
Анионы						
Cl ⁻	553,8	15,61	26,39	546,7	15,42	27,22
SO ₄ ²⁻	890,48	18,54	31,34	865,79	18,02	31,82
NO ₃ ⁻	н.о.	-	-	н.о.	-	-
NO ₂ ⁻	н.о.	-	-	н.о.	-	-
CO ₃ ²⁻	н.о.	-	-	н.о.	-	-
HCO ₃ ⁻	1525,0	25,0	42,27	1415,2	23,2	40,96
Br ⁻	н.о.	-	-	н.о.	-	-
I ⁻	н.о.	-	-	н.о.	-	-
Итого	2969,28	59,15	100	2827,69	56,64	100

Недиссоциированные молекулы мг/л

H ₂ SiO ₃	72,8	72,8
HBO ₂	н.о. пр.	н.о. пр.
CO ₂ св. (растворен.)	1958	1062,4
PH	5,95	6,2
Жесткость мг—эquiv. Общая, карбонатная	28,38; 25,0	25,8; 23,2
Окисляемость O ₂ мг/л	н.о. пр.	н.о. пр.
Сухой остаток мг/л	3620,0	3284
Общая минерализация мг/л	4194,79	3991,33

Формула химического состава воды

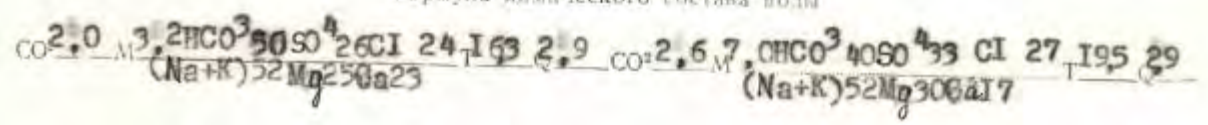

СКВАЖИНА 30/71
 Глубина отбора проб - 50 м Глубина отбора проб - 150 м
 Дата отбора проб 26 июля 1974 г. Дата отбора проб 26 июля 1974 г. Форма № 1

Катионы	Содержание в литре					
	мг	мг-экв.	% мг-экв.	мг	мг-экв.	% мг-экв.
NH ₄ ⁺	Н.О.	-	-	Н.О.	-	-
Na+K	527,39	22,93	52,05	1210,05	52,65	52,33
K ⁺	-	-	-	-	-	-
Ca ²⁺	203,21	10,14	23,02	347,65	17,35	17,24
Mg ²⁺	133,41	10,98	24,93	372,30	30,61	30,43
Fe ²⁺	Н.О.	-	-	Н.О.	-	-
Fe ³⁺	Н.О.	-	-	Н.О.	-	-
Итого	864,01	44,05	100,0	1930,90	100,61	100
Анионы						
Cl ⁻	380,21	10,71	24,31	970,22	27,33	27,16
SO ₄ ²⁻	539,86	11,24	25,52	1598,27	33,28	33,08
NO ₃ ⁻	Н.О.	-	-	Н.О.	-	-
NO ₂ ⁻	Н.О.	-	-	Н.О.	-	-
CO ₃ ²⁻	Н.О.	-	-	Н.О.	-	-
HCO ₃ ⁻	1348,1	22,10	50,17	2440,0	40,0	39,76
Br ⁻	Н.О.	-	-	Н.О.	-	-
∑	Н.О.	-	-	Н.О.	-	-
Итого	2268,17	44,05	100,0	5008,49	100,61	100

Недиссоциированные молекулы мг/л		
H ₂ SiO ₃	52,0	93,6
HBO ₂	н.о.опр.	н.о.опр.
CO ₂ св. (растворен.)	2028,4	2631,2
PH	6,3	6,4
Жесткость мг-экв. Общая, карбонатная	21,12	47,95 40,0
Окисляемость O ₂ мг/л	н.о.опр.	н.о.опр.
Сухой остаток мг/л	2510	6040
Общая минерализация мг/л	3184,18	7032,99

Формула химического состава воды

20.	$\frac{18/71}{150}$	25.04.75	330	I00	NET	NET	NET	NET	NET	NET	NET	NET	NET
21.	$\frac{30/71}{150}$	10.10.71	592	I00	"	"	"	"	"	"	"	"	"
22.	"	20.02.72	560	I00	"	"	"	"	"	"	"	"	"
23.	"	30.11.72	574	I00	"	"	"	"	"	"	"	y	"
24.	"	10.04.73	600	I00	"	"	"	"	"	"	"	"	"
25.	"	27.05.74	560	I00	"	"	"	"	"	"	"	"	"
26.	$\frac{30/71}{50}$	27.05.74	640	I00	"	"	"	"	"	"	"	"	"
27.	$\frac{30/71}{150}$	27.05.74	460	I00	"	"	"	"	"	"	"	"	"
28.	$\frac{30/71}{200}$	27.05.74	510	I00	"	"	"	"	"	"	"	"	"
29.	$\frac{30/71}{150}$	25.06.74	490	I00	"	"	"	"	"	"	"	"	"
30.	$\frac{30/71}{150}$	25.06.74	630	I00	"	"	"	"	"	"	"	"	"
31.	$\frac{30/71}{150}$	26.07.74	470	I00	"	"	"	"	"	"	"	"	"
32.	$\frac{30/71}{150}$	"	580	I00	"	"	"	"	"	"	"	"	"
33.	$\frac{30/71}{150}$	27.08.74	520	I00	"	"	"	"	"	"	"	"	"
34.	$\frac{30/71}{150}$	"	540	I00	"	"	"	"	"	"	"	"	"
35.	$\frac{30/71}{150}$	24.09.74	536	I00	"	"	"	"	"	"	"	"	"
36.	$\frac{30/71}{150}$	"	296	I00	"	"	"	"	"	"	"	"	"
37.	$\frac{30/71}{150}$	24.10.74	360	I00	"	"	"	"	"	"	"	"	"
38.	$\frac{30/71}{150}$	"	414	I00	"	"	"	"	"	"	"	"	"
39.	$\frac{30/71}{150}$	25.11.74	630	I00	"	"	"	"	"	"	"	"	"
40.	$\frac{30/71}{150}$	"	330	I00	"	"	"	"	"	"	"	"	"
41.	$\frac{30/71}{150}$	23.12.74	560	I00	"	"	"	"	"	"	"	"	"
42.	$\frac{30/71}{150}$	"	640	I00	"	"	"	"	"	"	"	"	"
43.	$\frac{30/71}{150}$	27.01.75	550	I00	"	"	"	"	"	"	"	"	"
44.	$\frac{30/71}{150}$	"	590	I00	"	"	"	"	"	"	"	"	"
45.	$\frac{30/71}{150}$	24.02.75	560	I00	"	"	"	"	"	"	"	"	"
46.	$\frac{30/71}{150}$	"	490	I00	"	"	"	"	"	"	"	"	"
47.	$\frac{30/71}{150}$	25.03.75	330	I00	"	"	"	"	"	"	"	"	"
48.	$\frac{30/71}{150}$	25.03.75	330	I00	"	"	"	"	"	"	"	"	"
49.	$\frac{30/71}{150}$	"	414	I00	"	"	"	"	"	"	"	"	"

ТАБЛИЦА

содержания урана (U) и радия (Ra) в минеральных водах Мегрутского участка Кироваканского месторождения

№.№ скв.	Дата отбора проб	Центральная Лаборатория Управления Геологии Совета Министров Армянской ССР	
		Уран (U) г/л	Радий (Ra) г/л
12/70	10.02.72г.	$2,5 \cdot 10^{-8}$	$0,9 \cdot 10^{-12}$
15/70	-н-	$2,8 \cdot 10^{-8}$	$0,9 \cdot 10^{-12}$
18/71	-н-	$3,2 \cdot 10^{-8}$	$1,01 \cdot 10^{-12}$
30/71	22.04.73г.	$4,5 \cdot 10^{-7}$	$1,2 \cdot 10^{-12}$
33/71	-н-	$4,1 \cdot 10^{-8}$	$1,01 \cdot 10^{-12}$
1/72	-н-	$5,2 \cdot 10^{-7}$	$1,2 \cdot 10^{-12}$
6/72	-н-	$4,5 \cdot 10^{-7}$	$1,1 \cdot 10^{-12}$
7/72	-н-	$6,5 \cdot 10^{-7}$	$1,2 \cdot 10^{-12}$
8/72	-н-	$3,6 \cdot 10^{-8}$	$1,01 \cdot 10^{-12}$
12/72	-н-	$5,5 \cdot 10^{-7}$	$1,1 \cdot 10^{-12}$

Приложение № 18

ТАБЛИЦА

Результатов бактериологических анализов в минеральных водах Мегрутского участка Кироваканского месторождения, проведенных в бактериологической лаборатории санэпидстанции г.Кировакана.

Дата отбора	Скв.18/71		Скв.30/71		Скв.33/71		Скв. 1/72		Скв. 6/72		Скв.7/72		Скв.8/72	
	Количество микробов	Количество бактерий	Количество микробов	Количество бактерий	Количество микробов	Количество бактерий	Количество микробов	Количество бактерий	Количество микробов	Количество бактерий	Количество микробов	Количество бактерий	Количество микробов	Количество бактерий
20.05.71	0	3	>330	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
15.09.71	0	4	>330	0	3	>330	0	3	>330	-	-	-	-	-
10.01.73	0	3	>330	0	3	>330	0	4	>330	0	3	330	0	3
15.04.73	0	4	>330	0	4	>330	0	3	>330	0	4	330	0	4
10.06.74	0	-	-	0	3	>330	-	-	0	4	>330	+	-	0
20.09.74	-	-	-	0	2	>330	-	-	0	3	>330	-	-	0
18.11.74	-	-	-	0	3	>330	-	-	0	2	>330	-	-	0
20.02.75	-	-	-	0	3	>330	-	-	0	3	>330	-	-	0

Приложение № 19

Содержание органических веществ в минеральных водах Мегрутского участка Кироваканского месторождения (по данным лаборатории института геологических наук АН Армянской ССР)

№ скв.	Дата анализа	Гуминовые вещества, мг/л		Битум, мг/л	Фенолы	
		окрашен.	неокрашен.		легко летучие	тяжело летучие
18/71	15.04.73	0,3	0,2	0,3	н.о.	н.в
30/71	"	0,4	0,1	0,20	"	"
33/71	"	0,3	0,2	0,30	"	"
1/72	"	0,3	0,1	0,2	"	"
6/72	"	0,2	0,1	0,1	"	"
7/72	"	0,3	0,1	0,15	"	"
8/72	"	0,3	0,2	0,20	"	"
30/71	13.03.75	0,3	0,1	0,2	"	"
1/72	"	0,25	0,1	0,25	"	"
7/72	"	0,3	0,1	0,2	"	/"

ТАБЛИЦА

концентрации токсических веществ в углекислых минеральных водах Мегрутского участка Кироваканского месторождения

Элементы	Предельно допустимая концентрация минеральных вод в мг/л	Концентрация в минеральных водах Мегрутского участка Кироваканского месторождения в мг/л
Ванадий	0,4	0,052
Мышьяк	1,5	нет
Ртуть	0,02	нет
Свинец	0,3	нет
Селен	0,05	нет
Фтор	5,0	нет
Хром	0,5	0,032

Ստացված տվյալները հավաստում են, որ հանքավայրի ջրերը իրենց որակական հատկանիշներով բավարարում են ՀՀ տարածքում գործող նորմերի պահանջներին:

ՇԵՐՏԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ

Շերտագրությունը ներքևից-վերև հետևյալն է.

- **Միջին եոցենի հասակի** պլազիոկլազ-պորֆիրային կազմի պորֆիրիտներով, որոնք խիստ փշրված, փոփոխված և տեղ-տեղ վեր են ածվել կավերի, որը վկայում է Փամբակ գետով անցնող խախտման գոտու առկայության մասին:

- **Միջին եոցենի հասակի** գրանոդիորիտներով, որոնք միջին եոցենի հրաբխածին-նստվածքային ապարների հաստվածքում ներկայացվում են որպես առանձին մարմիններ:

- **Պլիոցենի հասակի** գետա-լճային փխրուն բեկորային նստվածքները ունեն լայն տարածում և կտրվել են 10մ-ից 50մ խորությունների վրա: Նրանց հզորությունը 10-50մ է:

- **Պլիոցենի հասակի** անդեզիտները, անդեզիտա-դացիտները հանքավայրում գրեթե ամենուր լցվել են Փամբակ և գարալի գետերի հնահուները: Նրանք ներկայացված են 4-5 լավային հոսքերով և ունեն 124-275մ հզորություն:

- **Ստորին չորրորդական հասակի** գետա-լճային նստվածքներն ունեն 15-50մ հզորություն և ներկայացված են կավավազներով, գլաքարերի երբեմնի պարունակությամբ և ավազների ենթաշերտերով:

- **Վերին չորրորդական և ժամանակակից** այլուվիալ-դելյուվիալ-պրոլյուվիալ նստվածքները տարածված են ամենուր և ունեն 5-40մ հզորություն:

ՀԱՆՔԱՎԱՅՐԻ ՏԵԿՏՈՆԱԿԱՆ ԿԱՌՈՒՑՎԱԾՔԸ

Ստրուկտուրային տեսակետից հանքավայրի Մեղրուտի տեղամասը տեղադրված է Կիրովականի իջվածքի արևելյան թևին, որոնք պատկանում են Փամբակի իջվածքային համակարգին, որը ձգվում է Ջաջուռի ոլորանից մինչև Սևանա լիճ՝ մոտ 80կմ: Վերջինս իրենից ներկայացնում է ներ հրաբեն սինկլինալներ, տեղադրված անտիկլինալային ստրուկտուրայի կենտրոնական առանցքում, կազմված եոցենի հասակի հրաբխային ապարներով:

Միաժամանակ, վերոգրյալ կառուցվածքները տեղադրված են խորքային Սևան-Շիրակի խզվածքի երկարությամբ: Խզվածքային գոտու լայնությունը կազմում է 0.8կմ-ից մինչև 1.5կմ:

Էոցենի հասակի հրաբխածին ապարները խզվածքի երկարությամբ կոտրատված են, որոշ հատվածներում դրանք վերածվել են կավային զանգվածի: Որոշ հատվածներում դրանք կտրվում են գրանիտային ինտրուզիաներով:

Կիրովականի իջվածքի նստվածքային ապարների և էոցենի հասակի ապարների ռելիեֆի ուսումնասիրությունը հնարավորություն է տալիս փաստել հետևյալը. Կիրովականի ստրուկտուրայի հիմքը կազմում են մի շարք բարձրացված և իջեցված բլոկներ, կապված մի շարք երիտասարդ խզվածքներով՝ տեղադրված միջօրեականի և լայնական ուղղություններով, որոնք հատում են գլխավոր տեկտոնական խզվածքը:

ՀԻՂՈՆԵՐԿՐԱԲԱՆԱԿԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԸ

Կիրովականի ածխաթթվային հանքային ջրերի Մեղրուտի տեղամասի հիդրոերկրաբանական պայմանները ուսումնասիրվել են տեղամասի տարածքում փորված 23 հորատանցքերի ուսումնասիրությամբ և կոմպլեքս հիդրոերկրաբանական ուսումնասիրությունների ընթացքում:

Կատարված ուսումնասիրությունների արդյունքում հնարավոր է եղել պարզել, որ Մեղրուտի տեղամասի հանքային ջրերը կապված են գրաբենային ստրուկտուրային, որը ներկայացված է խիստ տրոհված նստվածքային և հրաբխային, մինչև 292մ հզորության ապարներով:

Վերոգրյալ ապարները խիստ ջրահագեցված են, առաջացվելով ստորերկրյա ջրերի ճնշումային հորիզոն, որտեղ բոլոր ջրային հորիզոնները միմյանց հետ փոխկապակցված են:

Ջրատար հորիզոնը վերևից ծածկված է նստվածքային ապարների հզոր ջրամերժ շերտով, ներկայացված ավազակավային ապարներով՝ 45մ-ից 150մ հզորության: Նշված հորիզոնը միաժամանակ մեկուսացնում է մակերևույթային ջրերի ներհոսքը դեպի ջրատար հորիզոններ:

Տեղամասի սահմաններում 13մ-ից մինչև 49մ խորություններում հանքային ջրերը հիդրոկարբոնատ-քլորային, կալցիում-մագնեզիտ-նատրիումային կազմի են, մինչև 0.8գր/լ միներալիզացիայով: Դրանք հատվել են՝ 12/70, 13/70, 16/70, 29/71, 30/71, 31/71, 32/71, և 6/72 հորատանցքերով:

Газонасыщенность минеральных вод Мегрутского участка Кированского месторождения

Таблица 14

№ скважины	Дата измерения	Температура воды в °С	Дебит скважины в л/сек	Газонасыщенность CO ₂			
				CO ₂ раств. в г/л	Газов. фактор в л/л	CO ₂ свобод. в г/л	Общая CO ₂ в г/л
1	2	3	4	5	6	7	8
12/70	10.02.71г.	13,2	6,0	1,60	-	-	1,60
15/70	20.03.71г.	14,5	3,0	1,94	-	-	1,94
18/71	10.07.71г.	15,3	3,1	1,10	-	-	1,70
	10.03.72г.	15,3	3,0	2,0	-	-	2,00
	10.04.73	14,0	0,8	1,60	-	-	1,60
30/71	30.09.71	16,2	6,1	1,97	-	-	1,97
	30.11.71	16,1	5,9	1,98	-	-	1,98
	20.07.72г.	16,1	5,2	1,90	-	-	1,90
	10.03.73г.	15,8	5,2	1,88	-	-	1,88
33/71	20.09.71г.	16,1	3,0	1,88	-	-	1,88
	10.07.72г.	16,1	3,1	1,80	-	-	1,80
	10.03.73г.	16,0	2,4	1,38	-	-	1,38
1/72	10.07.72г.	17,2	0,66	2,10	0,85	1,26	3,36
	10.02.73г.	17,0	0,64	2,15	0,80	1,23	3,38
	20.08.74г.	17,0	0,66	2,10	0,82	1,25	3,35
6/72	10.07.72г.	16,5	1,82	1,94	-	-	1,94
	10.03.73г.	16,2	1,21	1,98	-	-	1,98
7/72	30.03.73г.	16,6	12,0	2,77	0,46	0,70	3,47
	20/08.74г.	16,5	7,14	2,80	0,45	0,69	3,49
8/72	10.04.73г.	15,8	2,2	1,85	-	-	1,85
12-72	10.04.73г.	16,1	2,2	1,93	0,41	0,62	2,55

Շատրվանող հորատանցքերում ջրի դեբիտը տատանվում է 0.6լ/վրկ-ից (հոր. 30/71) մինչև 2.2լ/վրկ (հոր. 12/70): Ջրի ջերմաստիճանը տատանվում է 12⁰-13.4⁰ սահմաններում:

Ստորգետնյա ջրերի մակարդակը տատանվում է 341.7մ-ից (հոր. 30/71) մինչև 319.3մ-ի (հոր. 13/70) սահմաններում:

Հաջորդիվ, մինչև 110մ խորությունը հորատանցքերով հատվել են հիդրոկարբոնատ-սուլֆատ-քլորիդային, նատրիում-մագնեզիտ-կալցիտային կազմի ջրեր, որոնցում միներալիզացիան կազմում է 0.7-4.0գ/լ:

ՀԱՆՔԱՅԻՆ ՋՐԵՐԻ ՔԻՄԻԱԿԱՆ ԿԱԶՄԸ

Տեղամասում հորատանցքերի հորատմանը զուգահեռ իրականացվել է ածխաթթվային հանքային ջրերի քիմիական կազմի ուսումնասիրություն: Մեղրուտի տեղամասի հանքային ջրերը հանդիսանում են ածխաթթվային սառը ջրերի օրինակ: Այն առնչվում է ինչպես նրանց ֆիզիկա-քիմիական կազմին, այնպես էլ դրանց առաջացմանը: Դրանք բոլորը ունեն նույն քիմիական կազմը և հիմնականում սիլիկատային են (H_2SiO_2 -52-114.4մգ/լ), ածխաթթվային (ընդհանուր գազի պարունակությունը մինչև 3.49գր/լ), հիդրոկարբոնատ-սուլֆատ-քլորային, նատրիում-մագնեզիտ-կալցիումային կազմի, միջին միներալիզացիան՝ 1.8-7.0գր/լ, հորատանցքից դուրս գալուց թույլ թթվային, մոտ չեզոք ռեակցիայով (P^H 6.0-6.6):

Միներալիզացիայի առավելագույն քանակը հայտնաբերվել է թիվ 1/72, 7/72 (մինչև 7.0գր/լ) հորատանցքերում, նվազագույնը՝ թիվ 11/72 (1.8գր/լ) հորատանցքում:

Կիրովականի ածխաթթվային հանքային ջրերի կազմում հայտնաբերվել են հետևյալ քիմիական էլեմենտները և քանակությունները.

Բոր՝ 12մգ/լ

Յոդ՝ 0.45մգ/լ

Բրոմ՝ 7.0մգ/լ

Երկաթ՝ 20մգ/լ:

Քիմիական անալիզի արդյունքում հայտնաբերվել են նաև հետևյալ միկրոէլեմենտները.

Պղինձ՝ 0.005-0.02մգ/լ

Մանգան՝ 0.5-2.75մգ/լ

Մոլիբդեն՝ հետքեր

Սնդիկ՝ բացակայում է

Կապար՝ բացակայում է

Սելեն՝ բացակայում է

Քրոմ՝ 0.032մգ/լ

Մկնդեղ՝ բացակայում է:

Բոլոր առկա էլեմենտները համապատասխանում են ԳՕՍՏ 13275-73 նորմի պահանջներին:

Արտաքին տեսքով հանքային ջուրը իրենից ներկայացնում է թափանցիկ անգույն հեղուկ, առանց այլ միացությունների, աննշան միներալային աղերի նստվածքով: Ունի ածխաթթվային հանքային ջրերին բնորոշ համ:

Ելնելով վերոգրյալից հնարավոր է նշել, որ Մեղրուտի տեղամասի հանքային ջրերը կայուն է ըստ ժամանակի և փոփոխությունների չի ենթարկվում:

Կիրովականի (Վանաձորի) ածխաթթվային հանքային ջրերի հանքավայրի Մեղրուտի տեղամասի պաշարները հաստատավել են ԽՍՀՄ ՊՊՀ-ի կողմից 03.12.1975թ-ին (արձանագրություն թիվ 7514) հետևյալ քանակություններով և կարգերով.

Հանքային ջրի տեսակը	Պաշարների կարգը մ ³ /օր		Միներալիզացիան գ/լ	Լուծված ածխաթթու գազի պարունակ -ը գ/լ	Սիլիկաթթվի պարունակը մգ/լ	Ջերմ-ը	Հորատ-ի համարը
	A	C ₁					
Քլոր-սուլֆատ-հիդրոկարբոնատային, կալցիում-	254	589	2.3-3.4	1.4-2.0	50-114	12-17	30/71 18/71 33/71 6/72
նատրիումային ածխաթթվային, սիլիկատային, սառը	662	432	6.4-7.2	2.0-2.9	93-144	16-17	1/72 7/72

2.4 ՀՈՂԵՐԸ

Հող, բնական գոյացություն՝ կազմված ծագումնաբանորեն իրար հետ կապված հորիզոններից, որոնք ձևավորվել են երկրի կեղևի մակերեսային շերտերի վերափոխման հետևանքով՝ ջրի, օդի և կենդանի օրգանիզմների ներգործության շնորհիվ:

Հողը երկրակեղևի մակերեսային փխրուն շերտն է, որը փոփոխվում է մթնոլորտի և օրգանիզմների ազդեցությամբ, լրացվում է օրգանական մնացուկներով:

Հողն անընդհատ զարգանում և փոփոխվում է: Բնութագրվում է բերրիությամբ՝ բույսերին մատչելի սննդանյութերով և ջրով ապահովելու ունակությամբ, որի շնորհիվ այն դառնում է արտադրամիջոց, աշխատանքի առարկա, նյութական բարիքների աղբյուր: Հողը գյուղատնտ. արտադրության հիմնական միջոցն է. ագրոտեխնիկական, ագրոքիիական ու բարելավող միջոցառումների

կիրառամբ այն կարելի է դարձնել առավել արդյունավետ, որի ցուցանիշը բույսերի բերքատվությունն է:

Լեռնամարգագետնային հողերը զբաղեցնում են ՀՀ տարածքի 13, 3%-ը (346 հզ. հա), մարգագետնատափաստայինը՝ 10, 8%-ը (283 հզ. հա), անտառային գորշը՝ 5%-ը (133 հզ. հա), ճմակարբոնատայինը՝ 0, 6%-ը (15 հզ. հա), անտառային դարչնագույնը՝ 21, 6%-ը (564 հզ. հա), լեռնային սևահողերը՝ 27, 5%-ը (718 հզ. հա), մարգագետնասևահողայինը՝ 0,5%-ը (13 հզ. հա), լեռնային շագանակագույնը՝ 9, 2%-ը (242 հզ. հա), կիսաանապատային գորշը՝ 5, 8%-ը (152 հզ. հա), ոռոգելի մարգագետնային գորշը՝ 2,0%-ը (53 հզ. հա), պալեոհիդրոմորֆ կապկցված ալկալիացածը՝ 0, 1%-ը (2, 3 հզ. հա), գետահովտադարավանդայինը՝ 1, 8%-ը (48 հզ. հա), հիդրոմորֆ աղուտ ալկալի՝ 1, 1% (29 հզ. հա), հողագրունտներ՝ 0, 7% (18 հզ. հա):

ՀՀ հողերն ունեն կավային, կավավազային, ավազակավային մեխանիկական կազմ:

Հանքավայրի տարածաշրջանում տարածված են լեռնատափաստանային և մարգագետնային սևահողերը, գորշ և դաչնագույն անտառային և լեռնաշագանակագույն հողերը:

Լեռնամարգագետնա-տափաստանային հողեր՝ Այս հողերը տեղակայված են 2400–2600 մ ծ.մ.բ. սահմաններում և տիպիկ են առավել զառիթափ լանջերի, կիրճի անտառածածկ վերին հատվածների, բարձրադիր տափաստանների, սարահարթային խոտհարքների և նախալեռնային շրջանների համար:

Հողի վերին բերրի շերտը որպես կանոն բնութագրվում է սակավահողությամբ: Առավել մեղմաթեք լանջերում այն միջինում 0,15 մ է և ծածկված է ենթահողային հորիզոնով, որի հաստությունը տատանվում է բարակից մինչև 0.5 մ սահմաններում: Հողերը սև կամ մուգ դարչնագույն-շագանակագույն ավազակավեր են՝ տեղ-տեղ քարքարոտ կամ մանրախճային կազմով և թույլ ստրուկտուրայով:

Հողերը թթվային են՝ կրի ցածր պարունակությամբ կամ կրազերծ: Ենթահողից արմատական ապարներ անցումը ցայտուն է և բնութագրվում է արմատական ապարների հողմնահարվածությամբ և թույլ մեխանիկական կազմով կավային կամ քարքարոտ սակավազոր հողերով:

Դարչնագույն անտառային հողեր՝ Դարչնագույն անտառային հողերը հանդիպում են 1600-1900 մ ծ.մ.բ. սահմաններում և բնութագրական են առավել զառիթափ լանջերին, անտառապատ բարձրադիր լանջերին տափաստանների և նախալեռնային շրջանների համար, որտեղ ջերմության և/կամ խոնավության մակարդակն առավել բարձր է: Տեղումների հարաբերական բարձր քանակության պատճառով ստեղծվում է թթվագոյացման ուժեղ ռեժիմ, որի արդյունքում կավերն ուղղահայաց տեղափոխվում են պրոֆիլի ներսում և դրա ստորին հատվածում կավային հորիզոն է ստեղծվում: Արդյունքում խթանվում է միջին թթվային (pH 4.5-5.9) ռեակցիա: Այս հողերի վերին շերտում օրգանական նյութերի բարձր պարունակությունը (4-8%) պայմանավորված է մակերևութային հարուստ բուսականությամբ (հիմնականում անտառներ), որը գործելով որպես հակաերոզիոն միջոց օգնում է նաև հողի թույլ կավ-ավազային ստրուկտուրան կապել իրար:

Բերվածքային դարչնագույն հողերը տարածված են Որոտան և Արփա գետերի ավազանում մոտ 2200 մ ծ.մ.բ. վրա: Այս հողերը ավելի խորն են, հողի վերին շերտի պրոֆիլի հզորությունը հաշվարկվել է 0.25 մ, որը կազմված է մուգ շագանակագույն, գնդիկանման այլուվիալ կավերից: Ստորին ենթահողի շերտը կազմված է բաց շագանակագույն գնդիկա-նման այլուվիալ կավերից, որոնք փշրվում են մանր կտորների և ներկա են մինչև 0.7մ խորությունը: Գետահովիտներում հողերը զարնանն ու աշնանը կարող են ենթարկվել երկարատև հազեցվածության: Այս հողերի լայնորեն օգտագործվում են մի շարք մշակա-բույսերի աճեցման նպատակով և ենթարկվում են ամենամյա մշակման:

Լեռնաշագանակագույն հողեր տարածված են Հայաստանի Հանրապետության Արարատյան գոգավորությունում, Հարավ-Արևելքում: Հումուսային շերտի հաստությունը՝ 45-60սմ: Հումուսի պարունակությունը՝ 3-4%:

Տարածաշրջանում հողերի տիպերի տարածման քարտեզը ներկայացված է նկարում:

Հանքավայրի տեղամասի տարածաշրջանում զարգացած են անտառային գորշ և դարչնագույն հողերը և սևահողերը (նկար 1):

Մարգագետնատափաստանային սևահողանման հողերը պարունակում են մեծ քանակությամբ հումուս (9-10, մինչև 18%), ունեն լավ արտահայտված

հատիկակնձկային ստրուկտուրա, կավավազային մեխանիկական կազմ, հզոր են կամ միջակ հզոր: Այս տիպի հողերը ունեն գլխավորապես կավավազային մեխանիկական կազմ: Կլանման տարողությունը բարձր է, կլանված կատիոններում գերակշռողը Ca-ն է:

Ռեակցիան չեզոք է կամ թույլ հիմնային: Բնութագրվում են բարելավ ֆիզիկական և ջրաֆիզիկական հատկություններով, լավ արտահայտված ստրուկտուրայով:

Սևահողերում ահողային լուծույթի ռեակցիան գլխավորապես չեզոք է (pH-ը տատանվում է 7-ի սահմաններում): Կլանող համալիրը հագեցված է հիմնականում Ca-ով և Mg-ով: Բնորոշ է կնձկային ստրուկտուրա: Հարուստ են ընդհանուր ազոտով (0.15-0.35%), ֆոսֆորական թթվով (0.15-0.26%) և կալիումով (1-2%):

Հայցվող հորատանցքը գտնվում է քաղաքի թաղամասերի տարածքում, հողամասերը կամ ծանրաբեռնված են ասֆալտապատ ճանապարհներով, կամ արդյունաբերական և տնտեսական շինություններով: Հողային ռեսուրսներ որպես այդպիսիք առկա չեն:

Հողերի բնական տիպերի տարածման քարտեզ

ՊԱՅՄԱՆԱԿԱՆ ՆՇԱՆՆԵՐ

ՀՈՂԱՅԻՆ ՏԻՊԵՐ

7	Մարգագետնատափաստանային սևահողանման խճաքարային
12	Անտառային գորշ ուժեղ չհագեցած կավայնացած
13	Անտառային գորշ թույլ չհագեցած խճաքարային
18	Անտառային դարչնագույն կրագերծված տափաստանացված
28	Սևահող կրագերծված խորքային կարբոնատային
33	Սևահող ալրային կարբոնատային

2.5 ՋՐԱՅԻՆ ԱՎԱԶԱՆԸ

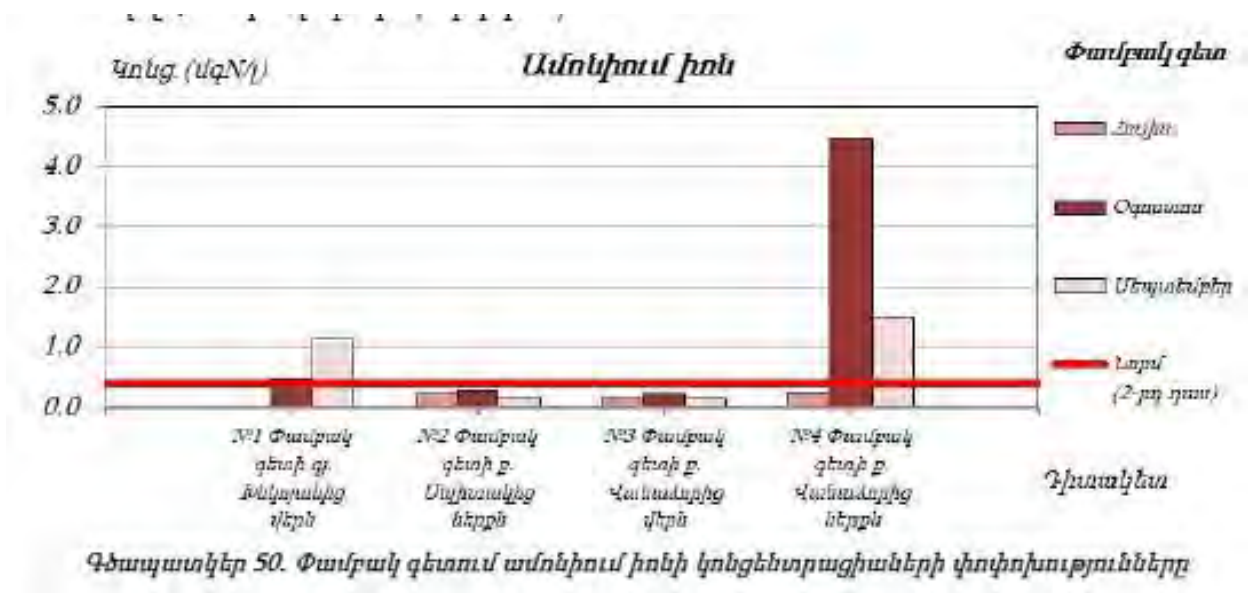
2023 թվականի երրորդ եռամսյակում մակերևութային ջրերի հիդրոլոգիական ռեժիմի դիտարկումներ իրականացվել են 91 հիդրոլոգիական դիտակետում. այդ թվում՝ 80 գետային, 2 ջրանցքի, 5 ջրամբարային (Արփի լիճ, Ախուրյան, Մարմարիկ, Ապարան, Ազատ) և 4 լճային (Սևանա լճում): Դիտակետերում իրականացվում են ամենօրյա դիտարկումներ մակերևութային ջրերի հիդրոլոգիական ռեժիմի վերաբերյալ (ջրի մակարդակ, ջրի և օդի ջերմաստիճան, սառցային երևույթներ (առկայության դեպքում), ջրի ելքի չափումներ): 59 օպերատիվ դիտակետերից ամենօրյա ռեժիմով տվյալներ են ստացվել մակերևութային ջրերի հիդրոլոգիական ռեժիմի վերաբերյալ. այդ տվյալների հիման վրա կազմվել են հիդրոլոգիական տեղեկագրեր և տրամադրվել պետական կառավարման, տեղական ինքնակառավարման մարմիններին և այլ շահառուների: 2023 թվականի 3-րդ եռամսյակում մակերևութային ջրերի որակի մոնիթորինգն իրականացվել է հանրապետության 41 գետի, Արփի լիճ, Ախուրյանի, Ապարանի, Ազատի, Երևանյան լիճ և Կեչուտի ջրամբարների, Արփա-Սևան և Որոտան-Արփա ջրատարների և Սևանա լճի 14 դիտակետում: Ջրի որակը բնութագրվում է ֆիզիկաքիմիական մինչև 45 ինդիկատորային ցուցանիշով (հիմնական անիոններ և կատիոններ. սնուցող

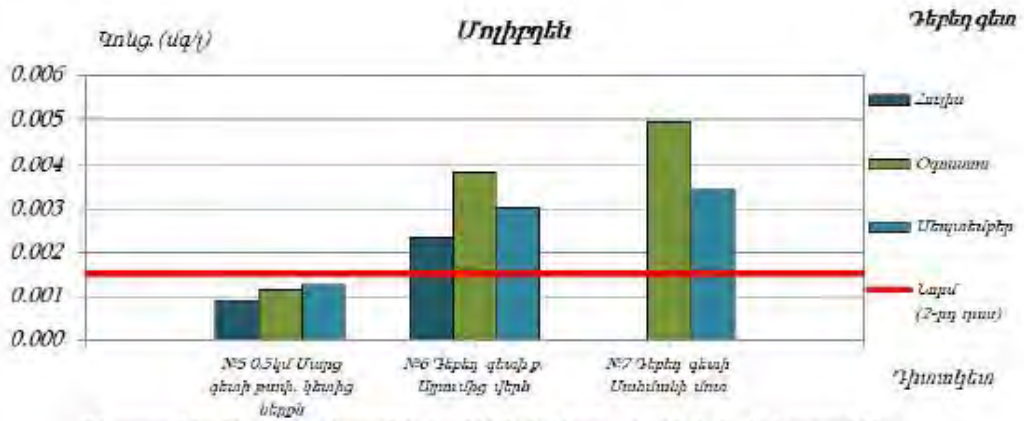
նյութեր. ծանր մետաղներ): Ջրի որակի գնահատումը կատարվել է համաձայն ՀՀ կառավարության 2011թ. հունվարի 27-ի N75-Ն որոշման: Մակերևութային ջրերի որակի գնահատման համակարգը ջրաքիմիական յուրաքանչյուր ցուցանիշի համար տարբերակում է կարգավիճակի հինգ դաս՝ «գերազանց» (1-ին դաս). «լավ» (2-րդ դաս). «միջակ» (3-րդ դաս). «անբավարար» (4-րդ դաս) և «վատ» (5-րդ դաս): Ջրի քիմիական որակի ընդհանրական գնահատականը ձևավորվում է վատագույն որակ ցուցաբերող ցուցանիշի դասով: Եթե ջրի որակի տարբեր ցուցանիշներ ընկնում են որակի տարբեր դասերի մեջ. ապա վերջնական դասակարգման մեջ հաշվի է առնվում վատագույնը: Գործում է հետևյալ սկզբունքը. «Եթե մեկը վատ վիճակում է, ապա բոլորն են վատ վիճակում»: Ջրամբարներում ջրի որակի գնահատումը կատարվում է միայն սնուցող նյութերով:

Հյուսիսային ջրավազանային կառավարման տարածք

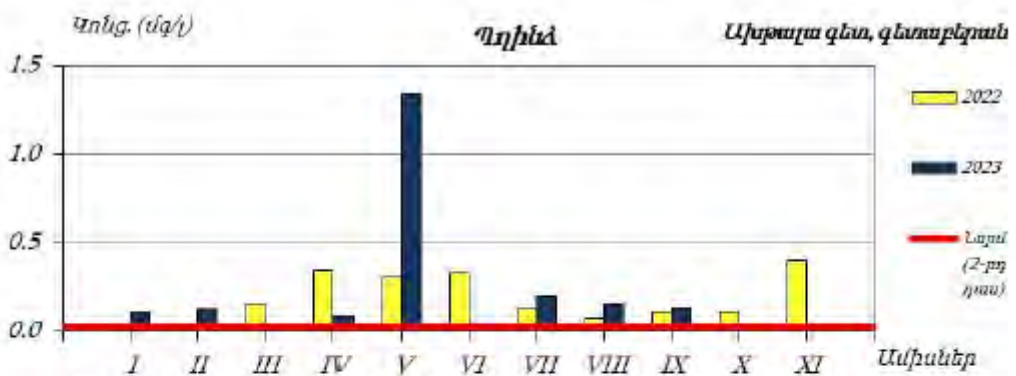
Հյուսիսային ՋԿՏ-ում ջրի որակի մոնիթորինգն իրականացվում է 22 դիտակետում: Փամբակ գետի ջրի որակը Խնկոյան գյուղից վերև օգոստոս և սեպտեմբեր ամիսներին գնահատվել է «միջակ» (3-րդ դաս), Սպիտակ քաղաքից ներքև՝ հուլիս և օգոստոս ամիսներին «անբավարար» (4-րդ դաս), սեպտեմբերին՝ «միջակ» (3-րդ դաս), Վանաձոր քաղաքից վերև ջրի որակը հուլիսին գնահատվել է «միջակ» (3-րդ դաս), օգոստոսին և սեպտեմբերին՝ «անբավարար» (4-րդ դաս), Վանաձոր քաղաքից ներքև ջրի որակը հուլիս և սեպտեմբեր ամիսներին գնահատվել է «անբավարար» (4-րդ դաս), օգոստոսին՝ «վատ» (5-րդ դաս): Դեբեդ գետի ջրի որակը Մարց գետի թափման կետից ներքև հուլիս և սեպտեմբեր ամիսներին գնահատվել է «միջակ» (3-րդ դաս), օգոստոսին՝ «լավ» (2-րդ դաս), Այրում քաղաքից վերև ջրի որակը հուլիս և սեպտեմբեր ամիսներին գնահատվել է «միջակ» (3-րդ դաս), օգոստոսին՝ «անբավարար» (4-րդ դաս), սահմանի մոտ ջրի որակը օգոստոս և սեպտեմբեր ամիսներին գնահատվել է «անբավարար» (4-րդ դաս): Ջորագետ գետի ջրի որակը Ստեփանավան քաղաքից վերև հատվածում երեք ամիսների ընթացքում գնահատվել է «միջակ» (3-րդ դաս), գետաբերանում ջրի որակը հուլիսին գնահատվել է «միջակ» (3-րդ դաս), օգոստոսին և սեպտեմբերին՝ «լավ» (2-րդ դաս): Տաշիր գետի ջրի որակը Միխայելովկա գյուղից վերև հատվածում երեք ամիսների ընթացքում գնահատվել է «միջակ» (3-րդ դաս), Սարատովկա գյուղից ներքև հատվածում ջրի որակը հուլիս և

օգոստոս ամիսներին գնահատվել է «միջակ» (3-րդ դաս), սեպտեմբերին՝ «անբավարար» (4-րդ դաս): Մարց գետի ջրի որակը գետաբերանում հուլիսին գնահատվել է «միջակ» (3-րդ դաս), օգոստոսին և սեպտեմբերին՝ «լավ» (2-րդ դաս): Ախթալա գետի ջրի որակը գետաբերանում երեք ամիսների ընթացքում գնահատվել է «վատ» (5-րդ դաս): Գարգառ գետի ջրի որակը ակունքում հուլիս և սեպտեմբեր ամիսներին գնահատվել է «լավ» (2-րդ դաս), օգոստոսին՝ «վատ» (5-րդ դաս), գետաբերանում ջրի որակը հուլիսին և օգոստոսին գնահատվել է «միջակ» (3-րդ դաս): Շնող գետի ջրի որակը գետաբերանում երեք ամիսների ընթացքում գնահատվել է «վատ» (5-րդ դաս): Աղստև գետի ջրի որակը Դիլիջան քաղաքից վերև օգոստոսին գնահատվել է «վատ» (5-րդ դաս), սեպտեմբերին՝ «անբավարար» (4-րդ դաս), Դիլիջան քաղաքից ներքև ջրի որակը օգոստոս և սեպտեմբեր ամիսներին գնահատվել է «անբավարար» (4-րդ դաս), Իջևան քաղաքից վերև ջրի որակը օգոստոս և սեպտեմբեր ամիսներին գնահատվել է «անբավարար» (4-րդ դաս), Իջևան քաղաքից ներքև ջրի որակը օգոստոսին գնահատվել է «միջակ» (3-րդ դաս), սեպտեմբերին՝ «անբավարար» (4-րդ դաս): Գետիկ գետի ջրի որակը Վահան գյուղից վերև օգոստոսին գնահատվել է «անբավարար» (4-րդ դաս), գետաբերանում ջրի որակը օգոստոսին և սեպտեմբերին գնահատվել է «անբավարար» (4-րդ դաս):

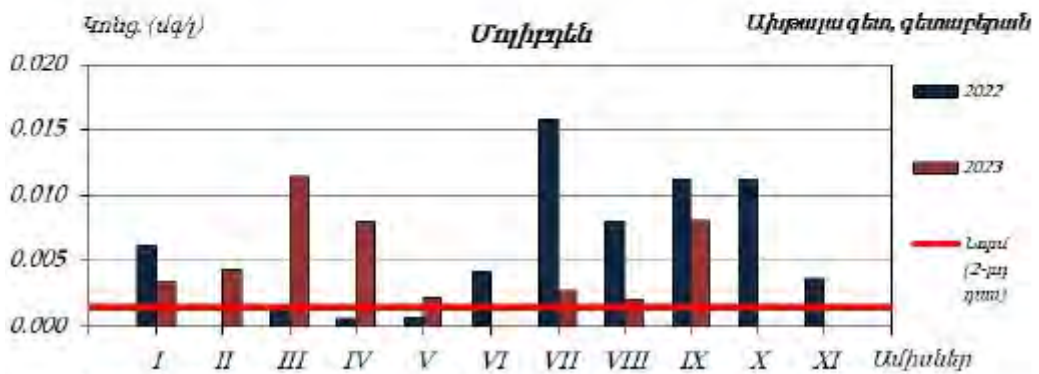

Գծապատկեր 51. Դերեղ գետում մոլիբդենի կոնցենտրացիաների փոփոխությունները

Գծապատկեր 52. Ախթալա գետում պղնձի կոնցենտրացիաների փոփոխությունները

Գծապատկեր 53. Ախթալա գետում մոլիբդենի կոնցենտրացիաների փոփոխությունները

2.6 Բուսական և կենդանական աշխարհ

Կլիմայի և ռելիեֆի բազմազանության, բնապատմական զարգացման և ուրույն աշխարհագրական դիրքի շնորհիվ բազմազան է նաև Լոռու մարզի բուսականությունը: Իր աշխարհագրական դիրքի շնորհիվ Լոռու մարզը գտնվում է տարբեր բուսաաշխարհագրական մարզերի շփման վայրում: Ըստ Ա. Լ. Թախտաջյանի՝ ՀՀ տարածքի հյուսիսային հատվածն ընկած է Կովկասյան բուսաաշխարհագրական մարզի տարածքում, որտեղ բնորոշ են բուսականության մեզոֆիլ (խոնավասեր) տեսակները:

Բնական պայմանների նման բազմազանության պատճառով այստեղ նպաստավոր պայմաններ են ստեղծվել լեռնատափաստանային, լեռնաանտառային և մերձալպյան, մասամբ նաև ալպյան բուսականության աճման և զարգացման համար:

Մարզի տափաստաններում տիրապետող բուսատեսակներից են՝ փետրախոտը (*Stipa pennata* L.), սեզ սողացող (*Elytridia repens* L.), դաշտավլուկ մարգագետնային (*Poa pratensis* L.), շյուղախոտ մարգագետնային (*Festuca pratensis* Huds.), կծմախոտ (*Bothriochloa ischaemum* L.), իսկ խոնավ տեղերում՝ երիցուկ (*Tanacetum*): Չոր լեռնատափաստանների համար ավելի տիպիկ են փշոտ բույսերը, այդ թվում՝ գազ ասեղնային (*Astragalus picnophyllus* Stev.) և զանազան թփերը, մացառները:

Տափաստանային բուսականության առանձին տիպ են կազմում հացազգի բույսերը: Բավականաչափ տարածված են փշոտ գազաթփերը, որոնցից տեղ-տեղ ձևավորվում են տափաստանները: Դրանք բնորոշ են հատկապես Փամբակի լեռներին:

Լոռու մարզում ֆիզիկաաշխարհագրական պայմանների բազմազանության շնորհիվ առանձնացվում են տափաստանների հետևյալ ենթաշրջանները՝ Լոռու, Ջավախքի, Վիրահայոց լեռների, Փամբակ-Դեբեդի, հովտասարավանդային և Բազում-Փամբակի:

Լեռնաանտառային բուսականությունը հիմնականում տարածված է մարզի լեռնաշղթաների (Վիրահայոց, Բազումի, Փամբակի և Գուգարաց) զառիթափ լանջերին, 600մ-ից մինչև 2000-2100մ բարձրություններում, ուր սովորաբար տարածված են լվացված, հումուսով աղքատ հողերը:

Մարգագետնատափաստանային բուսականություն: Տարածվում է 2300մ-ից վեր, համեմատաբար խոնավ վայրերում, որի շնորհիվ հարուստ է փարթամ և հյութեղ խոտերով: Այն բաժանվում է երկու ենթագոտու՝ ստորին կամ մերձալպյան և վերին կամ ալպյան: Մերձալպյան մարգագետինները միջանցիկ դեր են կատարում և կազմված են բարձր խոտերից: Այս ենթագոտին զբաղեցնում է 2800-2900մ բարձրությունները: Մերձալպյան գոտում տարածվում են ցորնազգիները, լոբազգիները և տարախոտերի այլ տեսակներ՝ ցորնուկ, դաշտավլուկ, հոտավետ հասկիկ, ինչպես նաև երեքնուկ, խատուտիկ, մեխակ և այլն:

Լոռու մարզի անտառները հարուստ են ծառատեսակներով (մոտ 60 տեսակի ծառ, 90 տեսակից ավելի թուփ): Անտառի հիմնական ծառատեսակը հաճարենի արևելյան (*Fagus orientalis* Lipsky) է, որը խոնավության և հողի նկատմամբ բավական պահանջկոտ ծառատեսակ է: Այն չի սիրում օդի ոչ շատ բարձր ջերմաստիճանները և ոչ էլ շատ խիստ ցրտի պայմանները: Հաճարենու հետ աճում են կաղնի արևելյան (*Quercus macranthera* Fisch. et C. A. Mey.), կաղնի վրացական (*Q. iberica* Stev.), թխկի վրացական (*Acer ibericum* M. Bieb.), լորենի կովկասյան (*Tilia caucasica*), բոխի սովորական (*Carpinus betulus* L.) և այլն: Կաղնին երբեմն կազմում է ինքնուրույն անտառ: Այստեղ տարածված է կաղնու երկու տեսակ՝ լեռնային կամ արևելյան և

վրացական: Կաղնին համեմատաբար ցրտադիմացկուն և չորադիմացկուն է, ունի ամուր բնափայտ, երկարակյաց է, տալիս է բարձր որակի բնափայտ:

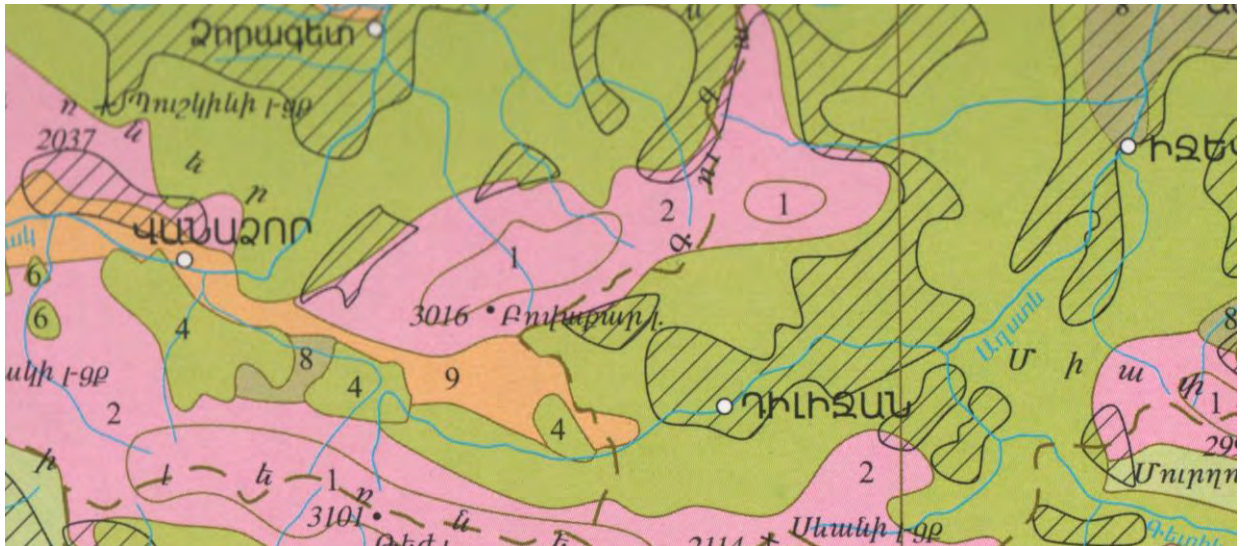
Բուն ալպյան բուսականությունը տարածվում է 2800-2900մ-ից վեր: Այն ծածկված է խոշոր, վառ գույնի ծաղիկներով, որոնք հաճախ այնքան խիտ են և բազմերանգ, որ նմանվում են գորգերի՝ կոչվելով «ալպյան գորգեր»:

Ալպյան և մերձալպյան մարգագետնատափաստանային բուսականությունն իր սննդարար ու հարուստ խոտածածկույթով կարևոր նշանակություն ունի մարզի անասնապահության զարգացման համար: Սակայն մարդու տնտեսական գործունեության շնորհիվ մարզի բուսածածկույթը զգալիորեն տուժել է:

Հանքավայրի շրջանի բուսականությունը ներկայացված է լեռնային տափաստաններին բնորոշ տեսակներով, որոնք ձևավորվում է բարեխառն և չոր կլիմայի պայմաններում, զբաղեցնում է ընդարձակ մակերես՝ տարածվելով մարզի ցածրադիր շրջաններից մինչև 2300-2400մ բարձրությունները: Այն ունի հարուստ տեսակային կազմ:

Տարածված են տարատեսակ խոտաբույսեր՝ փետրախոտ, սեզ, շյուղախոտ, կծմախոտ, թիթեռնածաղիկ, լոբազգիներ, ինչպես նաև օշինդր (յավշան) դաշտավուկ, անթառամ և այլն: Փետրախոտային տափաստաններից մի փոքր ավելի բարձր տափաստանային բուսականության մի առանձին տիպ են կազմում հացազգատարախոտային բույսերը:

Բուսականության տարածման սխեմատիկ քարտեզը ներկայացված է նկարում:

ՊԱՅՄԱՆԱԿԱՆ ՆՇԱՆՆԵՐ

ԲՆԱԿԱՆ ԲՈՒՍԱԾԱԾԿԻ ՏԻՊԵՐ

Մարգագեղնային բուսականություն

- 1 Բարձրալայան տարախոտա-հացազգա-բոշխային (գորգեր) մասնակցությամբ՝ *Campanula tridentata* Schreb., *Carex tristis* Bieb., *Taraxacum stevenii* DC., *Plantago saxatilis* Bieb., *Colpodium araraticum* Tarutv., *Poa alpina* L., *Carum caucasicum* (Bieb.) Boiss., *Nardus glabriculumis* Sakalo, *Sibbaldia parviflora* Willd.
- 2 Ցածրալայան (ենթալայան) հացազգիների և տարախոտա-հացազգային, մասնակցությամբ՝ *Bromopsis variegata* (Bieb.) Holub, *Hordeum violaceum* Boiss. et Huet, *Anemonastrum fasciculatum* (L.) Holub, *Betonica macrantha* C. Koch, *Veronica Gentiana*, *Cephalaria*, *Inula*, *Myosotis* ցեղի տեսակների հետ համատեղ

Մարգագեղնալուսալուսաբանային բուսականություն

- 3 Մասնակցությամբ՝ *Festuca versicolor* Tausch, *F. ovina* L., *F. valesiaca* Gaudin, *Phleum pratense* L., *Hordeum violaceum* Boiss. et Huet, *Carex humilis* Leys, *Trifolium ambiguum* L.

Անլուսային բուսականություն

- 4 Լայնատերև, մասնակցությամբ՝ հաճարենու (*Fagus orientalis* Lipsky) կաղնու (*Quercus iberica* Stev. *Q. macranthera* Fisch. et Mey. ex Hohen), բոխու (*Carpinus betulus* L., *C. orientalis* Mill), հացենու (*Fraxinus excelsior* L.), լորենու (*Tilia begoniifolia* Stev.).

Երկկենցաղներից և սողուններից այստեղ հանդիպում են դողոշների, գորտերի, մողեսների և օձերի բազմաթիվ տեսակներ: Լայնորեն տարածված կենդանատեսակներից այստեղ հանդիպում են. կաթնասուններից՝ նապաստակ (*Lepus europaeus*), աղվես (*Vulpes vulpes*), գայլ (*Canis lupus*) և մի շարք կրծողներ: Գետերի իխտիոֆաունան ներկայացնում են արագաշարժը (*Alburnoides bipunctatus*), կողակը (*Varicorhinus capoeta capoeta*), Քուռի բեղլուն (*Barbus lacerta cyri*), Քուռի լերկաձուկը (*Nemachilus brandti*):

Հանքավայրի շրջանը ներառված չէ բնության հատուկ պահպանվող տարածքների սահմաններում:

Հորատանցքի ենթակառուցվածքների տարածքում ՀՀ բույսերի և կենդանիների Կարմիր գրքերում նշված բուսական կամ կենդանական տեսակների աճելա- և ապրելավայրեր չեն արձանագրվել :

2.8 ՍԵՅՍՄԻԿ ԲՆՈՒԹԱԳԻՐԸ

Համաձայն Քաղաքաշինության կոմիտեի նախագահի 2020 թվականի դեկտեմբերի 28-ի թիվ 102-Ն հրամանով հաստատված «ՀՀՇՆ

20.04_«Երկրաշարժադիմացկուն շինարարություն. Նախագծման նորմեր»-ում տեղադրված ըստ սեյսմիկ գոտիների Հայաստանի Հանրապետության համայնքների ու բնակավայրերի ցանկի, Վանաձոր քաղաքը գտնվում է 3-րդ սեյսմիկ գոտում, որին բնորոշ է 0.5g գրունտի առավելագույն հորիզոնական արագացումը:

2.9 ՄԹՆՈԼՈՐՏԱՅԻՆ ՕԴԻ ՈՐԱԿԻ ԲՆՈՒԹԱԳԻՐ

Մթնոլորտային օդի աղտոտումը կարող է լինել բնական և մարդածին: Աղտոտման պատճառներ կարող են հանդիսանալ՝

- վառելիքի այրումը (էլեկտրաէներգիայի արտադրություն, տրանսպորտ, արդյու- նաբերություն և տնային տնտեսություններ),
- արդյունաբերական արտանետումները, լուծիչների օգտագործումը, օրինակ՝ քիմիական և հանքարդյունաբերության ոլորտում,
- գյուղատնտեսությունը,
- թափոնների բաց այրումը,
- բնական աղբյուրների, ներառյալ հրաբխային ժայթքումների, լեռնային փոշու տարածումը, բույսերից ցնդող օրգանական միացությունների արտանետումները և այլն:

Մարդու գործունեության հետևանքով մթնոլորտային օդ կարող են արտանետվել տարատեսակ գազեր և տարբեր չափերի մասնիկներ, որոնք իրենց մեջ պարունակում են ծանր մետաղներ:

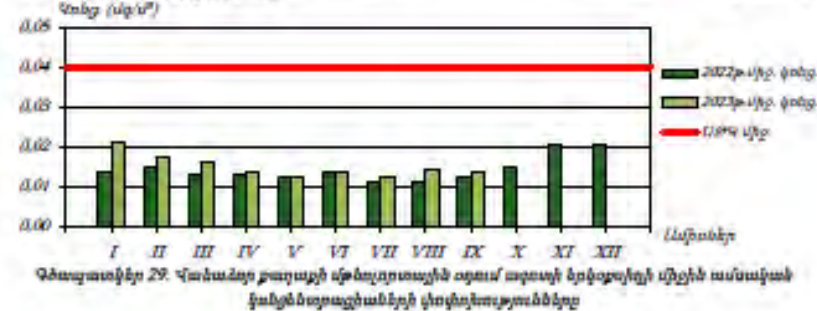
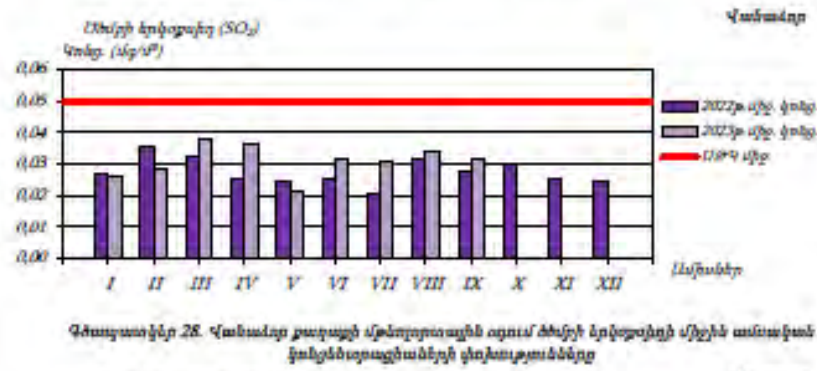
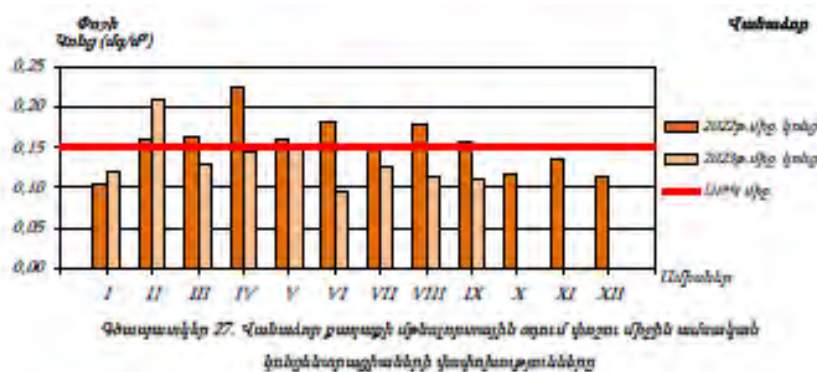
Մթնոլորտն աղտոտող նյութերի պարունակություններն որոշելու համար 2023 թվականի 3-րդ եռամսյակում մթնոլորտային օդի դիտարկումներ կատարվել են Երևան, Գյումրի, Վանաձոր, Ալավերդի, Հրազդան, Արարատ, Ծաղկաձոր, Չարենցավան, Կապան և Քաջարան քաղաքներում: Ընդհանուր առմամբ վերը թվարկված բնակավայրերում գործում է 15 անշարժ՝ ակտիվ նմուշառման դիտակայան և 214 շարժական՝ պասիվ նմուշառման դիտակետ: Քաղաքների մթնոլորտային օդում ծծմբի երկօքսիդի և ազոտի երկօքսիդի միջին ամսական կոնցենտրացիաների բաշխվածության քարտեզները հասանելի են www.meteomonitoring.am ինտերնետային կայքում:

2023 թվականի 3-րդ եռամսյակում մթնոլորտային օդում փոշու միջին ամսական կոնցենտրացիան գերազանցել է ՍԹԿ-ն. Երևանում հուլիս և օգոստոս ամիսներին, Արարատում՝ հուլիսին:

Փոշով աղտոտվածությունը կարող է առաջանալ արդյունաբերական գործընթացների, տրանսպորտային միջոցների, ճանապարհային փոշու, շինարարության, գյուղատնտեսական և այլ գործողությունների հետևանքով:

Վանաձոր քաղաքում կատարվում են փոշու, ծծմբի երկօքսիդի և ազոտի երկօքսիդի դիտարկումներ: Քաղաքում գործում են երեք անշարժ դիտակայան և 24 շարժական դիտակետ:

2023 թվականի 3-րդ եռամսյակում Վանաձոր քաղաքի մթնոլորտային օդում որոշված ցուցանիշների միջին ամսական կոնցենտրացիաները երեք ամիսներին չեն գերազանցել համապատասխան ՍԹԿ-ները:

2.10 ԱՂՄՈՒԿԻ ՄԱԿԱՐԴԱԿԸ

Հանքային ջրի հորատանցքի տարածքում աղմուկի աղբյուր կարող են հանդիսանալ միայն ավտոտրանսպորտային միջոցները, սակայն քանի որ դրանց ինտենսիվությունը շատ ցածր է, կարելի է ենթադրել, որ աղմուկի մակարդակը նույնպես բարձր չէ և գումարային հաշվարկային ձայնային բնութագիրը կգտնվի նորմայի սահմաններում (նորման 45դԲԱ):

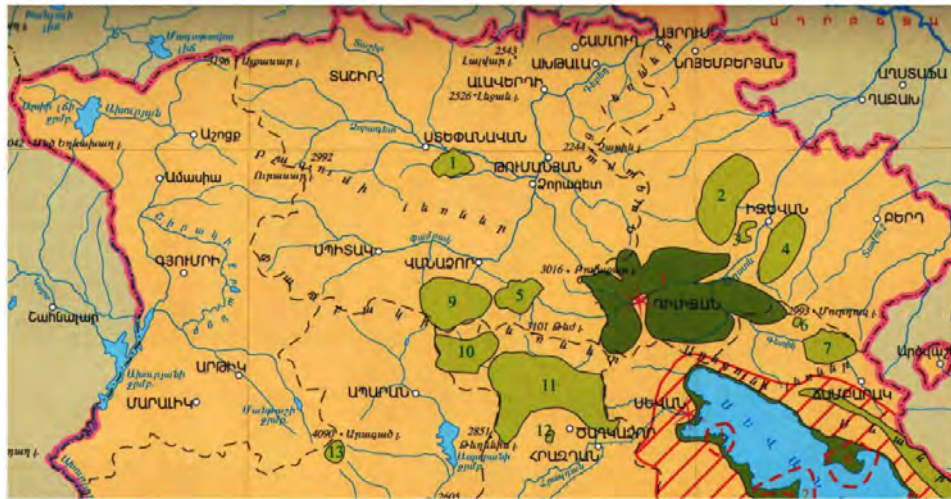
2.11 ԲՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՏՈՒԿ ՊԱՀՊԱՆՎՈՂ ՏԱՐԱԾՔՆԵՐ

Անմիջապես Վանաձորի տարածքը չի հատվում որևէ ԲՀՊՏ-ի հետ: Տարածաշրջանում առկա են հետևյալ ԲՀՊՏ-ները.

ա) Մրտավանդենու պետական արգելավայր, հիմնվել է 1959 թվականին, տարածքը՝ 1000 հա, գտնվում է Վանաձորից դեպի հարավ մոտ 4 կմ հեռավորության վրա:

բ) Մարգահովտի պետական արգելավայր, հիմնվել է 1959 թվականին, տարածքը՝ 5000հա, գտնվում է Վանաձորի հարավ-արևելյան ուղղությամբ մոտ 5.5 կմ հեռավորության վրա:

գ) «Գյուլագարակի սոճու» պետական արգելավայր, հիմնվել է 1958 թվականին՝ տարածքը 2576 հա, գտնվում է Վանաձորից դեպի հյուսիս՝ Ստեփանավանին մոտ՝ այս երկու քաղաքների միջև լեռնային շրջանում, Վանաձորից մոտ 15 կմ հեռավորության վրա:

ՊԱՅՄԱՆԱԿԱՆ ԵՇԱՆՆԵՐ

Խ/Ի	ԱՆՎՈՒՄ	ՀԻՄՆԱԴՐՄԱՆ ՏԱՐԵԹԻՎԸ	ԶԲԱՂԵՑՐԱՅ ՏԱՐԱԾՔԸ (հա)
ԱԶԳԱՅԻՆ ՊԼՐԿԵՐ			
1.	«Գիլիջան»	1958 - սրբվելը, 2002 - իջ ազգային սպակ	ավելի քան 30 000
2.	«Սևան»	1978	150 100
«Սևան» ազգային պարկի արգելաօջային գոտիներ			
1	Նորայնի		4 Կարճաղբյուրի
2	Նորասուտի		5 Գիլիճի
3	Լեճի		6 Արտանի
«Սևան» ազգային պարկի պահպանման գոտի			
ՊԵՏԱԿԱՆ ԱՐԳԵԼԱՎԱՅՐԵՐ			
1.	Գյուլագարակի ստճու	1958	2 576
2.	Իջևանի	1971	7 800
3.	Արջատիկենու	1958	40
4.	Գանձաքարի	1971	6 800
5.	Մարջախուռի	1959	5 000
6.	Սիմաթարի կենտ պուրակ	1959	25
7.	Գեղիկի	1971	6 000
8.	Գիլու նուրբանտաային	1958	3 312
9.	Մրտավարդենու	1959	10 000
10.	Հանրապետի ջրբաճակալ	1981	9 150

Հանքավայրի տարածքում բնության հուշարձաններ հաշվառված չեն:

Հանքավայրի տարածաշրջանում բնապահպանական տեսանկյունից խոցելի, կամ բնության հատուկ պահպանվող տարածքները բացակայում են:

Պատմության, մշակույթի և բնության հուշարձաններ և պատմամշակութային միջավայր.

ՀՀ [Լոռու մարզի](#) Վանաձոր քաղաքի պատմության և մշակույթի հուշարձանների ցանկը հաստատվել է ՀՀ կառավարության կողմից 2007 թ-ի մարտի 15-ի թիվ 385-ն որոշումով:

ՎԱՆԱՁՈՐ քաղաք

Հուշարձանախումբը, հուշարձանը	Ժամանակը	Տեղը բնակավայրի նկատմամբ, հասցեն
1	2	3
ԱՄՐՈՑ	Ք.ա. 2 հազ. 2-րդ կես	քաղաքի կենտր. հատվածի հվ-ամ մասում, քիմկոմբինատից հվ-աե, «Սուլեյման» սարի գագաթին
Դամբարանադաշտ	Ք.ա. 2 հազ. 2-րդ կես	ամրոցի աե լանջին
ԱՄՐՈՑ «ԱԼԵՀԵՐԻ»	Ք.ա. 2 հազ. 2-րդ կես	Խնձորուտ թաղամասի (նախկին Վարդանու գյուղ) հս մասում, «Քյոր Օղլու յալ» վայրում
Դամբարանադաշտ	Ք.ա. 2-1 հազ.	ամրոցի շրջակայքում
ԱՄՐՈՑ «ԳԱՆՁԱՔԱՐ»	Ք.ա. 2 հազ. 2-րդ կես	Խնձորուտ թաղամասի աե մասում, լքված քարհանքի մոտ
Դամբարանադաշտ	Ք.ա. 2-1 հազ.	ամրոցի շրջակայքում, «Թափաբաշ» բլրի հվ լանջին
ԱՄՐՈՑ - ԴԻՏԱԿԵՏ	Ք.ա. 2-1 հազ.	քաղաքի կենտր. հատվածի հվ-ամ մասում, «Սուլեյման» սարից 500 մ հվ
ԱՄՐՈՑ - ԴԻՏԱԿԵՏ	միջնադար	քաղաքի կենտր. հատվածի ամ մասում, հեռուստաաշտարակի մոտ, սարի գագաթին
ԱՐՁԱՆ ԱԼ. ՄՅԱՍՆԻԿՅԱՆԻ	1963 թ.	քիմկոմբինատի բակում
ԲԱՑՕԹՅԱ ԿԱՅԱՆ	Ք.ա. 12-10 հազ.	Փամբակ գետի ձախ ափին, քաղաքի կենտր. գերեզմանոցից աե, «Սպիտակ հողեր» վայրում
ԲԵՐԴԵՆ «ԹԱԳԱՎՈՐԱՆԻՍ»	Ք.ա. 4-1 հազ., հել-լեն. ժրջ., միջնադար	Տանձուտ և Փամբակ գետերի միախառնման վայրում, համանուն բլրի վրա
Դամբարանադաշտ	Ք.ա. 2-1 հազ.	Դինաց թաղամասում, Թագավորանիստից հվ-աե, տնամերձերի տարածքում
ԲՆԱԿԱՏԵՂԻ	Ք.ա. 4-1 հազ., հել-լեն. ժրջ., միջնադար	Փամբակ գետի ձախափնյա երկու վտակներով եզերված հրվանդանի վրա, թիվ 3 դպրոցի տարածքում և բարձունքի լանջերին
Դամբարանադաշտ	Ք.ա. 4-1 հազ.	բնակատեղիի շրջակայքում
ԲՆԱԿԱՏԵՂԻ	Ք.ա. 2 հազ., հել-լեն. ժրջ., միջնադար	Վանաձոր թաղամասում, գետի աջ ափին, «Ծիծեռնակ» ճամբարի տարածքում

Գերեզմանոց	9-14 դդ.	Վանաձոր գետի աջակողմյան վտակի ձախ ափին
ԲՆԱԿԱՏԵՂԻ «ՄԱՇՏՈՑԻ ԲԼՈՒՐ»	Ք.ա. 4-3 հազ.	Դիմաց թաղամասում, թիվ 8 դպրոցի տարածքում
ԳԵՐԵԶՄԱՆ - ՀՈՒՇԱՂԲՅՈՒՐ ԳՈՒՐԳԵՆ ՇԱՀՆԱԶԱՐՅԱՆԻ	1992 թ.	Տարոն-2 թաղամաս, Շիրակի խճուղի, 20 և 21 փողոցների հատման խաչմերուկում
ԳԵՐԵԶՄԱՆՈՑ	13-19 դդ.	Խնձորուտ թաղամասի եկեղեցու շրջակայքում
ԳԵՐԵԶՄԱՆՈՑ	17-20 դդ.	Տարոն-4 թաղամասում, գործող գերեզմանոցի հվ մասում
ԳԵՐԵԶՄԱՆՈՑ	1992-1995 թթ.	Տավրոս թաղամասի գերեզմանոցի աե մասում
ԳՅՈՒՂԱՏԵՂԻ	միջնադար	Տարոն թաղամասից 1 կմ հս-աե, Հայդարբեգ գետակի աջ ափին
Գերեզմանոց	ուշ միջնադար	գյուղատեղիում
ԳՅՈՒՂԱՏԵՂԻ «ՊԱՊԱՆԻ»	5-17 դդ.	քաղաքից 2.5 կմ հվ-ամ, Մետաքսաթելի գործարանի հանգստյան տնից 1 կմ ամ, անտառի բացատում
Գերեզմանոց	5-17 դդ.	գյուղատեղից 250-300 մ հվ, հեղեղատի աջ ափին
Եկեղեցի «Կոտրած»	5-7 դդ., 12-17 դդ.	գյուղատեղից 250-300 մ հվ, բարձունքի վրա, «Կոտրած եկեղեցու թալա» վայրում
Մատուռ	միջնադար	Եկեղեցուց 8 մ հվ, բարձունքի վրա
Քարայր	միջնադար	գյուղատեղիի մոտ, հեղեղատի ձախ ափին
ԳՅՈՒՂԱՏԵՂԻ «ՓԱՇԻ ԳԵՂ»	միջնադար	հեռուստաաշտարակը կրող սարի աե ստորոտին
Գերեզմանոց	ուշ միջնադար	գյուղատեղիում
ԴԱՄԲԱՐԱՆ	Ք.ա. 2 հազ. 2-րդ կես	Վանաձոր թաղամասում, նախկին գյուղտեխնիկումի մերձակա այգում
ԴԱՄԲԱՐԱՆԱԴԱՇՏ	Ք.ա. 2 հազ. 2-րդ կես	Դիմաց թաղամասում, Տանձուտ գետի աջ ափին, Էլեկտրալամպերի գործարանի տարածքում
ԴԱՄԲԱՐԱՆԱԴԱՇՏ	Ք.ա. 2-1 հազ.	Բազում թաղամասի աե եզրին, ճանապարհամերձ հատվածում

ԴԱՄԱՐԱՆԱԴԱՇՏ	Ք.ա. 2-1 հազ.	Տավրոս թաղամասում, «Հոկտեմբեր» կինոթատրոնից մինչև գերեզմանոց ձգվող տարածքում
ԴԱՄԱՐԱՆԱԴԱՇՏ	Ք.ա. 2-1 հազ.	հեռուստաաշտարակը կրող սարի հս-առ ստորոտին, քիմկոմբինատից 100 մ հվ-ամ
ԵԿԵՂԵՑԻ «ԿՈՏՐԱԾ ԺԱՄ»	վաղ միջնադար	քաղաքի ամ եզրին, Փամբակ գետի ձախ ափ
ԽԱՉՔԱՐ	13-14 դդ.	Խնձորուտ թաղամասի հվ եզրին, Խնձորուտ գետի աջ ափին, «Խաչի ձոր» վայրում
ԽԱՉՔԱՐ	13-14 դդ.	Մարզա-դեսանտային կենտրոնի հրապարակում
ԿԻՍԱՆԴՐԻ ՀՈԿՀ. ԹՈՒՄԱՆՅԱՆԻ	1971 թ.	Տիգրան Մեծի պողոտա, դպրոցի բակում
ՀՈՒՇԱԿՈԹՈՂ ՍՏ. ՇԱՀՈՒՄՅԱՆԻ	1970 -ական թթ.	Շահումյանի անվ. հրապարակում
ՀՈՒՇԱԴՔՅՈՒՐ ԵՐԿՐՈՐԴ ԱՇԽԱՐՀԱՄԱՐՏՈՒՄ ԶՈՀԿԱԾՆԵՐԻՆ	1953 թ.	Խնձորուտ թաղամասում, Վանաձոր-Դիլիջան ճանապարհի ձախ եզրին
ՀՈՒՇԱԴՔՅՈՒՐ ԵՐԿՐՈՐԴ ԱՇԽԱՐՀԱՄԱՐՏՈՒՄ ԶՈՀԿԱԾՆԵՐԻՆ	1955 թ.	քաղաքի կենտրոնական գերեզմանոցում
ՀՈՒՇԱԴՔՅՈՒՐ ԵՐԿՐՈՐԴ ԱՇԽԱՐՀԱՄԱՐՏՈՒՄ ԶՈՀԿԱԾՆԵՐԻՆ	1960 - ական թթ.	Տարոն-4 թաղամասում
ՀՈՒՇԱՐՁԱՆ ՀՈԿՀ. ԱՔԵԼՅԱՆԻ	1965 թ.	թատրոնի շենքի առջև
ՀՈՒՇԱՐՁԱՆ ԵՐԿՐՈՐԴ ԱՇԽԱՐՀԱՄԱՐՏՈՒՄ ԶՈՀԿԱԾ ՔԻՄԻԱԳՈՐԾՆԵՐԻՆ	1969 թ.	Քիմիագործների զբոսայգում
ՀՈՒՇԱՐՁԱՆ ԵՐԿՐՈՐԴ ԱՇԽԱՐՀԱՄԱՐՏՈՒՄ ԶՈՀԿԱԾՆԵՐԻՆ	1969 թ.	Հաղթանակի փող., անտառափեշի թեքության վրա
ՄԱՏՈՒՐ ՍՔ. ԿԻՐԱԿԻ	1894 թ.	Սասունցիների փող. N 2 տնից հս, Խնձորուտ գետի աջ ափին, «Խաչի ձոր» վայրում
Գերեզմանոց	5-19 դդ.	մատուռի շրջակայքում
ՄԱՏՈՒՐ «ԿԱՄԱԿԱՏԱՐ»	միջնադար, վրկշ. 1841 թ.	Վանաձոր-Ստեփանավան ճանապարհից 300 մ աե, համանուն բլրի գագաթին

ՊԱՏԿԵՐԱՍՐԱՀԻ ՇԵՆՔԸ	1972 թ.	Երևանյան հրապարակ
ՏՈՒՆ - ԹԱԳԱՐԱՆ ՍՏ. ԶՈՐՅԱՆԻ	1980 - ական թթ.	Ստ. Զորյանի փող. 26
ՔԱՆԴԱԿ «ՎԱՀԱԳՆԻ ԾՆՈՒՆԴԸ»	1981 թ.	Արցախի հրապարակում
ՔԱՐԱՅՐ - ԿԱՑԱՐԱՆ		Տարոն թաղապի հս-աե մասում, «Հայդարբեգի ծորում»

3. ՍՈՑԻԱԼ-ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԲՆՈՒԹԱԳԻՐԸ

3.1 ՀՀ ԼՈՌՈՒ մարզի սոցիալ տնտեսական բնութագիրը

ՀՀ Լոռու մարզը տարածքի մեծությամբ երրորդն է հանրապետությունում (զբաղեցնում է ՀՀ տարածքի 12.7 %-ը), տարածքը՝ 3799 քառ. կմ, ամենամեծը հանրապետության հյուսիսային մարզերից: Այն հանդիսանում է հանրապետության հյուսիսային դարպասը, սահմանակից է Վրաստանի Հանրապետությանը (110կմ երկարությամբ), արեւելքից՝ Տավուշի, արեւմուտքից՝ Շիրակի, հարավից՝ Կոտայքի եւ Արագածոտնի մարզերին: Մարզն ընդգրկում է նախկին Գուգարքի, Ստեփանավանի, Սպիտակի, Թումանյանի, Տաշիրի տարածաշրջանները:

Լոռու մարզն ընդգրկում է Դեբեդ գետի ավազանը ամբողջությամբ եւ ունի ոչ հարթ ռելիեֆ եւ տարածքի մոտ 80% զբաղեցնում են լեռնաշղթաները եւ խոշոր լեռները: Նրա տարածքում են ձգվում Զավախքի, Բազումի, Փամբակի, Գուգարաց, Վիրահայոց, Հալաբի լեռնաշղթաները: Առանձնանում են Փամբակի, Լոռվա գոգավորությունները եւ Լոռվա ձորը: Մարզի տարածքով է հոսում Դեբեդ գետը (154կմ երկարությամբ, 2-րդը հանրապետությունում)՝ իր Ձորագետ, Մարցագետ եւ Փամբակ վտակներով: Ագրոկլիմայական տեսակետից ընկած է ինտենսիվ ոռոգման գոտում: Հարուստ է հանքային աղբյուրներով: Բնակավայրերը գտնվում են ծովի մակերևույթից 520-ից 1800մ բարձրության վրա:

Մարզն աչքի է ընկնում համեմատաբար խոնավ կլիմայով: Միջին եւ բարձրադիր գոտում կլիման բարեխառն լեռնային է, տեւական, ցուրտ ձմեռներով: Ամեն տարի հաստատվում է կայուն ձնածածկույթ: Ամառները տաք են, համեմատաբար խոնավ: Օդի միջին ջերմաստիճանը տատանվում է ձմռանը -4.80C-ից մինչեւ +18oC ամռանը: Ի տարբերություն Շիրակի եւ Տավուշի մարզերի, այստեղ

տեղումների քանակը բավականին մեծ է, տարեկան դիտարկվում են 600-700մմ մթնոլորտային տեղումներ: Նախալեռնային գոտում կլիման մերձարեադարձային է, չափավոր շոգ եւ չորային ամառներով, մեղմ ձմեռներով:

Մարզի տարածքում տիրապետում են անտառային, լեռնատափաստանային, մերձալպյան մարգագետինները: Անտառային պետական ֆոնդը կազմում է 101,205հա, որից անտառածածկ է 86 հազ. հա-ն: Անտառային ֆոնդը կազմում է մարզի տարածքի մոտ 27%-ը, հանրապետության անտառային ծածկույթի 30%: Հիմնական ծառատեսակներն են՝ հաճարենին, կաղնին, բոխին և սոճին, իսկ ոչ հիմնական տեսակները՝ լորենին, կեչին, թեղին, հացենին: Անտառածածկ տարածքները ընդգրկում են Թումանյանի, Ստեփանավանի և Գուգարքի տարածաշրջանները:

Լոռու մարզի գյուղատնտեսական նշանակության հողերը կազմում են 251052.7հա (Մարզի տարածքի 66% և հանրապետության գյուղնշանակության հողերի 12.3%), որից՝ վարելահողեր 42089.4հա (16.8%), բազմամյա տնկարկներ՝ 420.7հա (0.2%), խոտհարքներ՝ 35110.4հա (14.0%), արոտավայրեր՝ 145650.5հա (58%), այլ հողատեսքեր՝ 27781.6հա (11.0%): Մարզում ոռոգելի հողատարածքները կազմում են 9612.1հա (22.8%), որոնք հիմնականում գտնվում են Սպիտակի, Ստեփանավանի և Թումանյանի տարածաշրջաններում: Մարզում առկա են 3 արգելավայրեր («Գյուլագարակիե, «Մարգահովիտիե, «Կովկասյան մրտավարդի), ընդհանուր՝ 17576հա մակերեսով, 2 բուսաբանական այգի: Անձնագրավորված են 9 բնության հուշարձան՝ 165 հա ընդհանուր մակերեսով:

Մարզը հարուստ է տարբեր տեսակի օգտակար հանածոներով և իր նշանակությամբ երկրորդն է Հայաստանի Հանրապետությունում: Լոռվա լեռների հարստությունը համարվում է հիմնականում փայլուն պղինձը, որը առանձնանում է

իր բարձր որակական հատկանիշներով: Օգտակար հանածոները ներկայացված են ինտրուզիվ ծագման երեսապատման քարերով, ավազակոպճային խառնուրդով, բազալտներով, իսկ գունավոր մետաղական հանածոներից են նաև արծաթը, մոլիբդենը, ոսկին (շահագործվում է Թեղուտի, Շամլուղի պղնձի հանքավայրը, Մդարթի եւ Արմանիսի ոսկի-բազմամետաղային հանքավայրերը):

Մարզի ողջ տարածքը գտնվում է սեյսմիկ վտանգավորության գոտում (3-ից 1-ին գոտիականության): Հատկապես մարզի կենտրոնական մասը իր Վանաձոր,

Սպիտակ, Ստեփանավան քաղաքներով առավել զգայուն են սպասվելիք 9 և ավելի ուժգնությամբ երկրաշարժերին: Թերևս դա էր պատճառը, որ 1988թ-ին Սպիտակում տեղի ունեցած երկրաշարժը ավերեց տարածաշրջանը և լուրջ վնասներ հասցրեց մարզի տնտեսությանը:

Մարզում զգալի տարածում ունեն նաև սողանքները, որոնք ներկայացնում են ինչպես առանձին վտանգ, այնպես էլ մեծացնում են սեյսմիկ ռիսկը: Մասնավորապես՝ Փամբակի լեռնաշղթայի Վանաձոր քաղաքին հարող լանջերը, քաղաքի գրեթե ամբողջ երկարությամբ, սողանքավտանգ են:

Լոռին առանձնահատուկ է իր գեղատեսիլ բնությամբ եւ հարուստ պատմամշակութային ժառանգությամբ եւ համարվում է հայաստանյան զբոսաշրջության ամենագրավիչ անկյուններից մեկը: Այստեղ են գտնվում 3000-ից ավելի հուշարձաններ ու կոթողներ, այդ թվում հայաստանյան խոշորագույն եւ նշանավոր Սանահինի եւ Հաղպատի վանական համալիրները, որոնք ընդգրկված են ՅՈՒՆԵՍԿՈ-ի համաշխարհային ժառանգության ցանկում:

Լոռու մարզի մշտական բնակչության թիվը 2016թ. հունվարի 1-ի դրությամբ՝ 225.0 հազար մարդ (հանրապետության բնակչության 7.5%-ը), այդ թվում՝ քաղաքային 132,8 հազար մարդ (59,0 %), գյուղական՝ 92.2 հազար մարդ (41.0 %), կամ 2001թ-ի դրությամբ նվազել է 61 408-ով (21.4%): 2015թ արդյունքներով ՀՀ Լոռու մարզի մշտական բնակչության թվի տեսակարար կշիռը Հանրապետության ընդհանուր թվում կազմել է 7.5%, այդ թվում քաղաքային բնակչությունը՝ 7.0%, գյուղական բնակչությունը՝ 8,4%:

Լոռու մարզի ազգաբնակչության 97% հայեր են, մարզի 89 համայնքներում բնակվում են ռուս (1.5%), հույն (1.0%), եզդի, քուրդ, ասորի, և այլ ազգերի (0.5%)

ներկայացուցիչներ: Քաղաքային համայնքներում բնակվում են 2937 (2.2%), իսկ գյուղական համայնքներում՝ 3245 (3.5%) ազգային փոքրամասնությունների ներկայացուցիչներ:

Լոռու մարզի մրցակցային առավելությունն է դեպի Վրաստան տանող երկու միջպետական՝ M6 Վանաձոր-Ալավերդի-Վրաստանի սահման եւ M3 Վանաձոր-Ստեփանավան-Տաշիր-Վրաստանի սահման ավտոճանապարհները եւ մարզի

տարածքով անցնող Հայաստանը Վրաստանին կապող երկաթգիծը: Գործող օդանավականներ չկան:

Լոռու մարզի տարածքում բջջային հեռախոսակապը և շարժական ինտերնետ կապը ապահովվում է հանրապետություն գործող բոլոր օպերատորների կողմից, այն է՝ “Արմենթել” ՓԲԸ (Beeline ապրանքանիշ), “Ղ-Տելեկոմ” ՓԲԸ (Վիվա սելլ / USU ապրանքանիշ) և “ՅՈՒՔՈՄ” (Ucom ապրանքանիշ):, իսկ վերջին 3 տարում ինտերնետ ծառայություն ևս 3 մասնավոր ընկերություններ: Մարզի բոլոր քաղաքներն ապահովված են 3G կապով, 3G բջջային կայանները՝ օպտիկամանրաթելային կաբելային գծերով: “Արմենթել” ՓԲԸ-ն Լոռու մարզում տեղակայված ավտոմատ հեռախոսակայանների միջոցով մատուցում է նաև ֆիքսված հեռախոսակապի ծառայություններ:

ՀՀ փոստային կապի “Հայփոստ-թրաստ” ԲԲԸ Լոռու մարզի 137 փոստային մասնաճյուղերը ապահովելում են մարզի համայնքների 100 տոկոս ծածկույթը:

ՀՀ Լոռու մարզում եթերային հեռուստահաղորդումներն իրականացվում են “Հայաստանի հեռուստատեսային և ռադիոհաղորդիչ ցանց” ՓԲԸ կողմից, ապահովելով մարզի բնակավայրերի 80% ծածկույթը եւ մարզի բնակչության 86.9%:

Լոռու մարզի ամբողջ տարածքն ընդգրկվել է թվային հեռուստահաղորդումների ծածկույթում: Հեռարձակվում է հանրապետական եւ օտարերկրյա թվբորբային 8 հեռուստաընկերությունների հաղորդումներ, մարզային “Ֆորտունա TV”, գործում են 6 տեղական հեռուստաընկերություններ: Մարզկենտրոնում գործում են հեռուստահաղորդումների մասնավոր 3 մալուխային ծառայություններ:

Տեղական ռադիոցանց ունեն Վանաձոր եւ Սպիտակ համայնքները:

Լոռու մարզի ավտոմոբիլային ճանապարհների երկարությունը կազմում է 891.1կմ, այդ թվում՝

*միջպետական նշանակության՝ 218.9 կմ,

*հանրապետական նշանակության՝ 264.3կմ,

*տեղական նշանակության՝ 407.9կմ:

Մարզի բոլոր բնակավայրերը միացված են էլեկտրական ցանցերին և ապահովված են հիմնականում անխափան և առանց լուրջ վթարների էլեկտրամատակարարմամբ:

Լոռու մարզի տարածքով է անցնում ՀՀ ամենաջրառատ լեռնային գետը՝ Դեբեդը, որի ափին դեռևս նախորդ դարի 20-ական թվականներին կառուցվել է «Ձորագետ հիդրոէլեկտրակայան»՝ 26.4 ՄՎտ ընդհանուր հզորությամբ: ՀԷԿ-ն արտադրում է հանրապետության հիդրոէներգիայի 4.1% և բավարարում մարզի պահանջների շուրջ 38.8%:

Մարզում գործում են 24 ՓՀԷԿ-եր՝ ընդհանուր 64.3ՄՎտ հզորությամբ, որոնք արտադրում են ՀՀ ՀԷԿ –երի արտադրության 5.1 %:

Միևնույն ժամանակ, կառուցման փուլում են գտնվում ևս 9 փոքր ՀԷԿ-եր՝ 9 699 կՎտ ընդհանուր հզորությամբ: Փոքր հիդրոէլեկտրակայանների շահագործման դեպքում մարզում էլեկտրաէներգիայի արտադրությունը կավելանա 39.8 մլն կՎտժ-ով:

2005թ.-ին Պուշկինի լեռնանցքում՝ ծովի մակարդակից 2038մ բարձրության վրա կառուցվել է 2,64 ՄՎտ ընդհանուր հզորությամբ «Լոռի-1» հողմակայանը: Այն Հայաստանում շահագործված առաջին հողմակայանն է: Մարզում առկա է հողմային և հիդրո էներգետիկայի զարգացման մեծ պոտենցիալ:

Մարզում կա ջրի մաքրման կայան միայն Վանաձոր քաղաքում, հզորությունը 150լ/վ հզորությամբ, սպասարկում է քաղաքի բնակչության միայն 11%-ը: Լոռու մարզի բոլոր համայնքներում ջրամատակարարման և ջրահեռացման համակարգերի շահագործումն իրականացվում է «Վեոլիա ջուր» ՓԲԸ-ի միջոցով: Ջրամատակարարման կենտրոնացված համակարգից օգտվում է մարզի բնակչության 60%:

Լոռու մարզում Հայ-Գերմանական համագործակցության շրջանակներում KFW բանկի ֆինանսավորմամբ իրականացվում է մարզի բնակավայրերի ջրամատակարարման և ջրահեռացման համակարգերի բարելավման աշխատանքներ:

ՀՀ-ում տնտեսապես ակտիվ բնակչությունը 2015թ.-ին կազմել է 1,316.4 հազ. մարդ, որը ՀՀ ընդհանուր բնակչության 43.9%-ն է կազմում: 2015թ. Լոռու մարզում

բնակվում է հանրապետության տնտեսապես ակտիվ բնակչության 8.7%-ը կամ 114.7 հազար մարդ, որը կազմում է մարզի ընդհանուր բնակչության 58.8%-ը: 2013թ.-ի նկատմամբ տնտեսապես ակտիվ բնակչության թիվը նվազել է 12.5%-ով, որը հանրապետական միջին ցուցանիշից ցածր է 3.7%-ով:

Մարզի տնտեսության հիմնական հատվածների տեսակարար կշիռները ՀՀ համապատասխան ճյուղերի ընդհանուր ծավալում կազմել են՝ արդյունաբերության 8.9%, գյուղատնտեսություն՝ 7.5%, շինարարություն՝ 5.6%, մանրածախ առևտուր՝ 3.6% և ծառայությունների՝ 1.5%: Հաշվի առնելով մարզի բնակչության տեսակարար կշիռը ՀՀ բնակչության կազմում՝ 7.5% է, պարզ է դառնում, որ մարզի արդյունաբերության զարգացվածության աստիճանը ավելի բարձր է քան միջին հանրապետության ցուցանիշը, գյուղատնտեսության ցուցանիշը հավասար է հանրապետության միջինին, մնացած ցուցանիշներով մարզը ցածր է գտնվում հանրապետության միջին ցուցանիշներից:

Լոռու մարզի տնտեսության առաջատար ճյուղն է (Թումանյանի տարածաշրջան): Արդյունաբերության հիմնական ուղղությունները հանքագործական (միակ մարզը ՀՀ հյուսիսային մարզերից), մշակող (մասնավորապես՝ մետաղագործական և սննդի) և թեթև արդյունաբերություններն են (Վանաձորում՝ թեթև արդյունաբերությունը և մեքենաշինությունը, Ստեփանավանում, Տաշիրում և Սպիտակում՝ սննդի արդյունաբերությունը):

Մարզի արդյունաբերության ընդհանուր ծավալում հանքարդյունաբերության տեսակարար կշիռը կազմել է 45.7%, մշակող արդյունաբերությանը՝ 43.8%, էլ.էներգիայի արտադրությանը՝ 9.6%, ջրամատակարարմանը և այլ ճյուղերինը՝ 0.9%:

2015թ. մարզի արդյունաբերական արտադրանքի ծավալը (ընթացիկ գներով) 2011թ. համեմատությամբ աճել է 163.7%-ով, հանրապետության 132.8%-ի, Շիրակի մարզի 95.4%-ի և Տավուշի մարզի 161.7%-ի դիմաց: Միայն 2015թ ընթացքում մարզի 4 արդյունաբերական ձեռնարկություններ դադարեցրել են իրենց գործունեությունը, իսկ 6-ը սկսել են արտադրանք թողարկել:

2015թ. մարզում գործել են 25 փոքր ՀԷԿ և 1 հողմակայան, որոնք արտադրել են 207.3 մլն ԿՎտ/ժամ էլեկտրական էներգիա, աճը 2014թ. նկատմամբ կազմել է 125.6%: ՀԷԿ-ի արտադրանքը կազմում է հանրապետության ՀԷԿ-ի արտադրանքի 9.2%:

Մարզում առկա են մետաղական հանքավայրեր (պղինձի, ոսկու, մոլիբդենի, բազմամետաղների, ֆելզիտային և դացիտային տուֆեր, հանքային ջրեր և այլն):

Լոռու մարզում 2015թ. մեկ շնչի հաշվով համախառն գյուղատնտեսական արտադրանքը գրեթե հավասար է հանրապետական միջին ցուցանիշին, սակայն 1.3 անգամ զիջում է Շիրակի մարզի և 1.1 անգամ Տավուշի մարզի ցուցանիշներին: 2015թ.-ին 2011թ-ի. համեմատությամբ մարզում մեկ շնչին ընկնող համախառն գյուղատնտեսական արտադրանքը ավելացել է 137.9%-ով:

Լոռու մարզում գործում են 66 նախադպրոցական ուսումնական հաստատություններ (ՆՈՒՀ) 151 խմբով, որից 37-ը գործում են քաղաքային, 29-ը՝ գյուղական բնակավայրերում, 2011թ-ի դրությամբ ՆՈՒՀ-երի քանակն ավելացել է 7-ով: Նախադպրոցական ուսումնական հաստատություններ հաճախող երեխաների թիվը 2015թ-ին մարզում կազմել է 4474 երեխա, որոնցից քաղաքային բնակավայրերում 3451 երեխա (77.1%), գյուղական բնակավայրերում՝ 1023 երեխա (22.9%): 2015թ.-ի դրությամբ ՆՈՒՀ հաճախող երեխաների թվի աճը 2011թ-ի նկատմամբ կազմել է 121.3%, որը միջին հանրապետականից բարձր է 7.4%-ով: Երեխա-մանկավարժ հարաբերակցությունը 2015թ.-ին կազմում է 12.6/1 հանրապետական միջինի 12.1/1-ի դիմաց: 10.0 հազ. բնակչի հաշվարկով, 2015թ.-ին մարզում ՆՈՒՀ-երի թիվը հանրապետական միջինից բարձր է 8.1%-ով, սակայն զիջում է Տավուշի մարզի ՆՈՒՀ-երի քանակին 1.6 անգամ, հաճախող երեխաների թիվը 2015թ-ի դրությամբ մնում է ցածր 198.84 զիջելով հանրապետական միջինին 21%-ով:

Տնային տնտեսությունների թիվը մարզում կազմել է 64285, որից 41%-ը գյուղական բնակավայրերում և 59%-ը՝ քաղաքային բնակավայրերում: Ժամանակավոր կացարաններում բնակվող տնային տնտեսությունների քանակը 1790 է կամ ընդհանուր տնային տնտեսությունների 2,8%-ը: Կիսակառույց տներում բնակվող տնային տնտեսությունների քանակը: Ընտանեկան նպաստառու ընտանիքների քանակը 20319 է կամ մարզի ընդհանուր տնային տնտեսությունների շուրջ 31.6%-ը և հանրապետության նպաստառու ընտանիքների 19.1%-ը (2015թ):

4. ՇՐՋԱԿԱ ՄԻՋԱՎԱՅՐԻ ՎՐԱ ՊՈՏԵՆՑԻԱԼ ԵՎ ԿԱՆԽԱՏԵՍՎՈՂ ԱԶԴԵՑՈՒԹՅԱՆ ԳՆԱՀԱՏՈՒՄ

Շրջակա միջավայրը դա մարդու բնակության և արտադրական գործունեության միջավայրն է, որը պահպանության և ազդեցության գնահատման կարիք ունի:

Շրջակա միջավայրի պահպանության հիմնական խնդիրներն են շրջակա միջավայրի բնական վիճակի պահպանումը, վերականգնումը, վնասազերծումը, բնական պաշարների խելամիտ օգտագործումը, շրջակա միջավայրի վրա ֆիզիկաքիմիական, կենսաբանական, մեխանիկական, ռադիոակտիվ և այլ վնասակար ազդեցությունների նվազեցումն ու կանխումը:

Շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության գնահատումը դա շրջակա միջավայրի վրա բնածին և մարդահարույց ներգործության էկոլոգիական հետևանքների վերլուծությունն է՝ շրջակա միջավայրի որակի պահպանման և բնակչության էկոլոգիական անվտանգության ապահովման նպատակով: Շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության գնահատման դեպքում իրականացվում է մթնոլորտային օդ և մակերևութային ջրերի մեջ արտանետվող աղտոտող նյութերի քանակի և բաղադրության մշտական հաշվառում և չափումներ, մշակվում են դրանց կրճատման և կանխման միջոցառումներ: Շրջակա միջավայրի վիճակի գնահատման համար սահմանվում են աղտոտող նյութերի սահմանային թույլատրելի կոնցետրացիաներ, սահմանային թույլատրելի արտանետումներ և ֆիզիկական վնասակար ներգործությունների սահմանային թույլատրելի նորմատիվներ:

Մարդն իր արտադրական գործունեությամբ մշտապես ազդում է շրջապատող բնության վրա: Այդ ազդեցության հետևանքով բնական միջավայրը կարող է բարելավվել (ծառատնկում, ռոտգում և այլն), դառնալ ավելի բարենպաստ մարդու կյանքի ու գործունեության համար, կամ էլ խաթարվել, քայքայվել:

Մարդու աշխատանքային գործունեության հետևանքով շրջակա միջավայրը կարող է խաթարվել երկու դեպքում: Առաջին, երբ մարդը բնությունից կորզում է և օգտագործում է նրա տարրերը ոչ այն չափով, որքան կարելի է և ոչ այնտեղ, որտեղ կարելի է: Երկրորդ, երբ մարդը բնությանն է վերադարձնում արտադրական կամ

կենցաղային այնպիսի թափոններ և այն քանակով, որ բնությունը չի կարողանում ինքնամաքրվել:

Երկու դեպքերում էլ տեղի է ունենում բնական միջավայրի էկոլոգիական հավասարակշռության խախտում, և հասունանում է էկոլոգիական ճգնաժամը, ապա և աղետը:

Կիրովականի (Վանաձորի) ածխաթթվային հանքային ջրի հանքավայրի Մեղրուտ տեղամասի թիվ 30/71 հորատանցքի շահագործման բազմամյա փորձը ցույց է տվել, որ արդյունահանման աշխատանքների ընթացքում որևիցե տեխնածին ճնշումներ հանքավայրի շրջակայքի մթնոլորտի, հողային ծածկույթի, բուսական և կենդանական աշխարհի, ինչպես նաև լանդշաֆտային ամբողջականության վրա չեն դրսևորվել, քանի որ, հանքային ջրի արդյունահանման ընթացքում փոշու և վնասակար նյութերի արտանետումներ չի կատարվել, իսկ կենցաղային աղբը տեղափոխվել է մոտակա աղբավայրի կետեր:

Կիրովականի (Վանաձորի) ածխաթթվային հանքային ջրի հանքավայրի Մեղրուտ տեղամասի թիվ 30/71 հորատանցքի տարածքում բացակայում են սողանքային երևույթները, մոտակայքում կան արդյունաբերական և տնտեսական շինություններ:

Ընկերությունն օգտվում է գոյություն ունեցող ավտոճանապարհից և ենթակառուցվածքներից:

Տնտեսական վնասը

Շրջակա միջավայրի վրա նախատեսվող գործունեության իրականացման արդյունքում հնարավոր տնտեսական վնասների գնահատման և հատուցման հետ կապված հարաբերությունները կարգավորվում են ՀՀ կառավարության 27.05.2015թ-ի «Շրջակա միջավայրի վրա հնարավոր տնտեսական վնասի գնահատման և հատուցման կարգը հաստատելու մասին» թիվ 764-ն որոշումով:

Շրջակա միջավայրի վրա հնարավոր տնտեսական վնասի գնահատումն իրականացվում է ըստ շրջակա միջավայրի բաղադրիչների:

Հնարավոր տնտեսական վնասը հաշվարկվում է՝

ՎՏ= ՀԱԳ + ՋԱԳ +ՕՍԳ,

որտեղ՝

ՎՏ-ն հնարավոր տնտեսական վնասն է դրամային արտահայտությամբ.

ՀԱԳ-ն հողային ռեսուրսների վրա տնտեսական գործունեության հետևանքով (բնական միջավայրի աղտոտում, բնական ռեսուրսների աղքատացում, էկոհամակարգերի քայքայմանը կամ վնասմանը հանգեցնող շրջակա միջավայրի բացասական փոփոխություններ) պատճառված վնասի ազդեցության արժեքային գնահատումն է, որը հաշվարկվում է ՀՀ կառավարության 2005 թվականի հունվարի 25-ի N 92-Ն որոշման համաձայն.

ՋԱԳ-ը ջրային ռեսուրսների վրա տնտեսական գործունեության ուղղակի և անուղղակի ազդեցության հետևանքով պատճառված վնասի ազդեցության արժեքային գնահատումն է, որը հաշվարկվում է ՀՀ կառավարության 2003 թվականի օգոստոսի 14-ի N 1110-Ն որոշման համաձայն.

ՕԱԳ-ն մթնոլորտի վրա տնտեսական գործունեության հետևանքով առաջացած ազդեցության հետևանքով պատճառված վնասի ազդեցության արժեքային գնահատումն է, որը հաշվարկվում է ՀՀ կառավարության 2005 թվականի հունվարի 25-ի N 91-Ն որոշման համաձայն:

4.1 ՋՐԱՅԻՆ ՌԵՍՈՒՐՍՆԵՐ

Ջրային ռեսուրսների վրա տնտեսական գործունեության հետևանքով առաջացած ազդեցությունը լինում է 2 տեսակի՝ ուղղակի ազդեցություն, որը պայմանավորված է դեպի ջրային ռեսուրս վնասակար նյութերի անմիջապես արտահոսքով կամ ջրային ռեսուրսի օգտագործման ծավալով, և անուղղակի՝ պայմանավորված դեպի ջրային ռեսուրս մաքրման կայանների սարքավորումների խափանմամբ և անարդյունավետ աշխատանքի հետևանքով վնասակար նյութերի արտահոսքով:

Հանքային ջրի հորատանցքի շահագործման ընթացքում ջրային ավազանի աղտոտում արտանետումների տեսքով չեն նախատեսվում:

4.2 ՎՆԱՍԱԿԱՐ ԳԱԶԵՐԻ ԱՐՏԱՆԵՏՈՒՄՆԵՐ

Օդային ավազան արտանետվող վնասակար նյութերն են՝

1. Անօրգանական փոշին:

2. Ազոտի և ածխածնի օքսիդներ և ածխաջրածիններ:

Հորատանցքի ջուրն ինքնահոս է, դրա արդյունահանման համար ածխաջրածինների այրում չի իրականացվում, հետևաբար և դեպի մթնոլորտ արտանետվող վնասակար գազերը բացակայում են: Հանքային աղբյուրի շահագործման արդյունքում փոշու արտանետումներ չեն նախատեսվում:

4.3. ՀՈՂԱՅԻՆ ՌԵՍՈՒՐՍԵՐ

Հորատանցքի զբաղեցրած 0.1հա տարածքը դուրս է մնում օգտագործման շրջանակից, այդ մակերեսի համար հաշվարկվում է տնտեսական վնաս:

Հաշվարկները կատարվել են ըստ ՀՀ Կառավարության 2005 թվականի հունվարի 25-ի թիվ 92-Ն՝ «Հողային ռեսուրսների վրա տնտեսական գործունեության հետևանքով առաջացած ազդեցության գնահատման կարգը հաստատելու մասին», ինչպես նաև ՀՀ Կառավարության 2002 թվականի հուլիսի 15-ի թիվ 1101-Ն՝ «Համայնքների վարչական սահմաններում և վարչական սահմաններից դուրս գտնվող՝ հասարակական և արտադրական նշանակության օբյեկտների և գյուղատնտեսական նշանակության այլ (անօգտագործելի) հողերի համար» որոշումների:

Հողի դեգրադացիայի (հողի բերրի շերտի վնասման և ոչնչացման) դեպքում $U_{\text{ՀՀ}}$ -ն հաշվարկվում է հետևյալ բանաձևով՝

$$U_{\text{ՀՀ}} = U_{\text{Հ}} \times U_{\text{ԳՀ}} \times U_{\text{ԳԲ}} \times U_{\text{ԳՎ}} \times U_{\text{ԳՊ}},$$

որտեղ՝

$U_{\text{ՀՀ}}$ -ն հողի դեգրադացիայի (հողի բերրի շերտի վնասման և ոչնչացման) հետևանքով խախտված (վնասված) հողամասի (տարածքի) արժեքն է,

$U_{\text{Հ}}$ -ն հողի դեգրադացիայի (հողի բերրի շերտի վնասման և ոչնչացման) ենթարկված հողամասի (տարածքի) մակերեսն է՝ մ²-ով, որը որոշվում է փաստացի ուսումնասիրությունների (չափագրումների) հիման վրա,

$U_{\text{ԳՀ}}$ -ն դեգրադացիայի ենթարկված հողամասի (տարածքի) կադաստրային գինն է, որը հաշվարկվում է կարգի 11-րդ կետում նշված կարգով,

$U_{\text{ԳԲ}}$ -ն հողամասի (տարածքի) բնապահպանական արժեքը հաշվի առնող գործակիցն է, որը հաշվարկվում է համաձայն կարգի 21-րդ կետի,

Գ_վ-ն հողի վնասման աստիճանը հաշվի առնող գործակիցն է, որը հաշվարկվում է համաձայն կարգի 25-րդ կետի,

Գ_դ-ն շրջակա միջավայրի վրա դեգրադացված հողերի ազդեցությունը հաշվի առնող գործակիցն է, որը հաշվարկվում է համաձայն կարգի 26-րդ կետի.

$$U_{\text{վզ}} = 1000 \times 1.08 \times 1.4 \times 3 \times 0.6 = 2721,6 \text{ ՀՀ դրամ}$$

Հողային ռեսուրսներին հասցված տնտեսական վնասը կկազմի 2721.6 ՀՀ դրամ:

Շրջակա միջավայրին հասցված հնարավոր տնտեսական վնասը կազմում է՝

$$\text{ՎՏ} = 2721.6 + 0 + 0 = 2721.6 \text{ ՀՀ դրամ,}$$

4.4. ՆԱՎԹԱՄԹԵՐՔՆԵՐ և ԱՐԴՅՈՒՆԱԲԵՐԱԿԱՆ ԹԱՓՈՆՆԵՐ

Հանքային աղբյուրի տարածքում բնապահպանական տեսակետից տարբեր վտանգավորության արտադրական թափոններ չեն առաջանում:

Կարող է առաջանալ միայն կենցաղային աղբ.

- Կենցաղային աղբ

Պինդ կենցաղային թափոններին պատկանում են՝ թուղթը, ստվարաթուղթը, տեքստիլը, պլաստմասը և այլն:

Թափոնների առաջացման նորման 0.3մ³/տարի 1 մարդու համար:

Տեսակարար կշիռը՝ 0.25 տ/մ³:

Կազմակերպությունների գործունեությունից կենցաղային տարածքներից առաջացած չտեսակավորված աղբը (բացառությամբ խոշոր եզրաչափերի) պատկանում է վտանգավորության 4-րդ դասին, ծածկագիր 91200400 01 00 4:

Պինդ կենցաղային թափոնները կուտակվում են տարածքում առկա աղբամանների մեջ:

4.5 ԱԶԴԵՑՈՒԹՅՈՒՆԸ ԿԵՆԴԱՆԱԿԱՆ ԵՎ ԲՈՒՄԱԿԱՆ ԱՇԽԱՐՀԻ ՎՐԱ

Հանքային աղբյուրի շահագործման աշխատանքները զրոյական ազդեցություն ունեն շրջակա միջավայրի կենդանական և բուսական աշխարհի վրա:

5. ԱԶԴԵՑՈՒԹՅԱՆ ԿԱՆԽԱՐԳԵԼՄԱՆԸ ԵՎ ՆՎԱԶԵՑՄԱՆՆ ՈՒՂԴՎԱԾ

ԲՆԱՊԱՀՊԱՆԱԿԱՆ ՄԻՋՈՑԱՌՈՒՄՆԵՐ

Շրջակա բնական միջավայրի որակի պահպանության և մարդկանց առողջության անվտանգության երաշխիքը տարբեր ազդեցությունների գիտականորեն հիմնավորված, բնակչության առողջությունը և էկոհամակարգերի անվտանգությունը երաշխավորող սահմանային թույլատրելի մեծություններն են, որոնք հաստատվում և փոփոխվում են ՀՀ շրջակա միջավայրի և առողջապահության նախարարությունների կողմից՝ հաշվի առնելով երկրի բնական պայմանները, գիտատեխնիկական պահանջները, միջազգային ստանդարտները:

Ջրհավաք հորատանցքի արդյունավետ շահագործման հիմնական պահանջները հետևյալն են՝

1. Հանքային ջրի արդյունավետ և երկարաժամկետ շահագործումը հնարավոր է իրականացնել միայն հորատանցքի լավ տեխնիկական վիճակի, նրա գլխամասային սարքավորումների, չափիչ սարքերի, ինչպես նաև սանիտարական պահպանության առաջին խիստ ռեժիմի գոտիի առկայության և պատշաճ վիճակում պահելու պայմաններում:

2. Ածխաթթվային հանքային ջրի հանքավայրի արդյունաբերական շահագործումը պետք է իրականացնել հատուկ ջրհավաք (կապտաժային) չժանգոտվող (խմելու որակի) խողովակաշարով: Շահագործման ժամանակ չի թույլատրվում շահագործվող ջրհավաք հորատանցքից լիազոր մարմնի կողմից հաստատված պաշարների չափից ավելի արդյունահանումը:

3. Ածխաթթվային հանքային ջրի հանքավայրի շահագործումը պետք է իրականացվի հիդրոերկրաբանական պայմաններին, հանքային ջրերի հաստատված պաշարների քանակին, նրանց քիմիական կազմին, ջերմաստիճանին և ռեժիմին խիստ համապատասխան:

4. Իրականացնել սիստեմատիկ հիդրոերկրաբանական ռեժիմային ստացիոնար մշտադիտարկումներ (մոնիտորինգ) ջրհավաք հորատանցքի շահագործման ռեժիմի և տեխնիկական վիճակի նկատմամբ: Հորատանցքի

շահագործումը և հանքային ջրի ռեժիմի հսկողությունն իր մեջ ներառում է հանքային ջրերի քանակի և որակի նկարագիրը, նրա երկարատև շահագործման պայմաններում, ինչպես նաև աղբյուրի պահպանումը՝ սպառումից, աղտոտումից և աղակալումից:

5. Հանքային ջրերի շահագործման ժամանակ անհրաժեշտ է ապահովել ջրերի կոնդիցիոն քիմիական կազմի պահպանումը:

6. Հակավթարային միջոցառումներ:

7. Անբարենպաստ կլիմայական պայմանների ժամանակ արտանետումների կարգավորման միջոցառումներ:

8. Նախատեսված արդի սարքավորումների տեղադրման շնորհիվ ջրի խնայողություն՝ կբացառվի ջրի վերաթափումը և կորուստը:

9. Առողջարանի տարածքում նախատեսված է կանաչ գոտի:

10. Չոր և շոգ եղանակներին բաց հրապարակներում և մերձակա ճանապարհներին կատարվելու է ջրցանում՝ փոշենստեցման նպատակով:

11. Նախատեսվում է հարակից տարածքները չխախտել և չաղտոտել կենցաղայի աղբով և այլ տեսակի թափոններով:

12. Իրականացնել թափոնների կառավարումը՝ համաձայն լիազոր մարմնի կողմից հաստատված նախագծի:

13. ՀՀ կառավարության 31.07.2014 թվականի N 781 որոշման պահանջներին համապատասխան նախատեսել բուսական աշխարհի պահպանությանն ուղղված միջոցառումներ:

14. Նախատեսել կենդանական աշխարհի պահպանությանն ուղղված միջոցառումներ, հաշվի առնելով նաև միջազգային փորձը:

15. Ելնելով այն հանգամանքից, որ ընկերության կողմից շահագործման համար նախատեսվող հորատանցքն արդեն իսկ կահավորված է ՀՀ օրենսդրության պահանջներին համապատասխան, իսկ առողջարանը գոյություն ունեցող է՝ կահավորված համապատասխան սարքավորումներով, տեխնիկական և տեխնոլոգիական վերազինման անհրաժեշտություն չկա, ուստի կարելի է փաստել, որ արտադրության ընթացքում շրջակա միջավայրի վրա հնարավոր ազդեցությունները

մեղմելու կամ նվազեցնելու համար լրացուցիչ միջոցառումների նախատեսում չի պահանջվում:

5.1 ՀՈՂԱՅԻՆ ՌԵՍՈՒՐՍՆԵՐ

Հորատանցքի տարածքի ռեկուլտիվացիոն աշխատանքների ընթացքում նախատեսվում է տարածքից ապամոնտաժել կապտաժային սարքավորումները, ապամոնտաժել կառուցված շինությունը, հողամասը մաքրել շինարարական աղբից, ըստ անհրաժեշտության կատարել հողերի վերականգնում: Հորատանցքի սանիտարական առաջին գոտին պահպանող ցանկապատի ապամոնտաժում չի նախատեսվում:

Աշխատանքները կիրականացվեն էքսկավատոր – ավտոինքնաթափ համալիրով:

Խախտված հողատարածքների վերականգնման ծախսերի հաշվարկների կատարման համար հիմք է հանդիսացել ՀՀ կառավարության 18.08.2021թ-ի «Ռեկուլտիվացիոն աշխատանքների նախահաշվային արժեքների հաշվարկման եվ վերահաշվարկման կարգը սահմանելու մասին» թիվ 1352-ն որոշումը:

Խախտված հողատարածությունների վերականգնման խոշորացված տեխնիկա-տնտեսական հաշվարկ նյութերի ծախսի հաշվարկը

Աշխատանքի անվանումը, օգտագործվող սարքավորումը	Ծախսվող նյութի անվանումը	Նյութերի ծախսերը, Լ	Նյութերի արժեքները	
			միավորի արժեքը, դրամ	ընդհանուր
Տարածքի	դիզ. վառելիք	400	450	180.0
շինությունների	դիզ. յուղ	30	500	15.0
ապամոնտաժում, շինարարական աղբի հեռացում	այլ քուրքներ	16	500	8.0
Ընդամենը				203.0

Աշխատավարձի ֆոնդի հաշվարկը

Պաշտոնը կամ մասնագիտությունը	Աշխատանքի տևողությունը, ամիս	Մարդկանց քանակը	Ամսական աշխատավարձը, հազ. դրամ	Աշխատավարձի ֆոնդը, հազ. դրամ
Պատասխանատու	1	1	150.0	150.0
Էքսկավատորավար	1	1	150	150.0
Ավտոինքնաթափի վարորդ	1	1	150.0	150.0
Ընդամենը		3		450.0

Ամորտիզացիոն ծախսերի հաշվարկը

Մեխանիզիանվանումը	Քանակը, հատ	Մեխանիզիան հաշվեկշռային արժեքը հազ. դրամ	Ամորտիզացիայի %-ը	Ամորտիզացիայի տարեկան գումարը, հազ.դրամ	Ամորտիզացիայի ամսական գումարը, հազ. դրամ	Ամորտիզացիայի ընդհանուր գումարը, հազ.դրամ
Էքսկավատոր	1	9700.0	10	970.0	80.8	80.8
Ավտոինքնաթափ	1	10000.0	10	1000.0	83.3	83.3
Ընդամենը						164.1

Խախտված հողերի լեռնատեխնիկական ռեկուլտիվացիայի համար անհրաժեշտ ծախսերի խոշորացված նախահաշիվը

N	Ծախսերի հոդվածները	Նորմը, %	Զափման միավորը հազ.դր	Գումարը, հազ. դրամ
1.	Նյութեր	-	հազ.դր	203.0
2.	Ամորտիզացիա և վերանորոգում	-	-	164.1
3.	Աշխատավարձ	-	-	450.0
	Ընդամենը ուղղակի ծախսեր		-	817.1

4.	Անուղղակի ծախսեր	5.0	%	40.8
5.	Ամբողջը			857.9
6.	Շահույթ	10	%	85.8
7.	Լրիվ			943.7
	Այլ ծախսեր	10	%	94.4
8.	Բոլորը միասին			1038.1

Ընդամենը ռեկուլտիվացման ծախսերը կկազմեն՝ 1038.1 հազ. դրամ:

6. ՇՐՋԱԿԱ ՄԻՋԱՎԱՅՐԻ ՄՇՏԱԴԻՏԱՐԿՈՒՄՆԵՐԻ ՊԼԱՆ

Հանքային ջրերի պաշարները վերականգնման առանձնահատկություն ունեն և շահագործման ընթացքում պահանջում են զուգահեռաբար իրականացնել ջրերի որակի, քանակի, վիճակի և շահագործման ռեժիմի նկատմամբ ուսումնասիրություններ, որը կապահովի գերծ պահել ջրերը աղտոտումից, սպառումից և տեխնածին գործընթացների վնասակար ազդեցությունից:

Հանքային ջրերի հանքավայրերի շահագործման ժամանակ նախատեսվող և իրականացվող ռեժիմային դիտարկումների նպատակն է՝

1) հանքավայրի շահագործման ժամանակ հանքային ջրի քանակի և որակի կայունության պահպանումը.

2) հնարավոր սպառման և աղտոտման բացահայտումն ու նախագուշացումը.

3) ստորերկրյա հանքային ջրերի բնական ու խախտված ռեժիմների և դրանց ձևավորման օրինաչափությունների ուսումնասիրությունը.

4) ստորերկրյա հանքային ջրերի ռեժիմի կարճաժամկետ ու երկարաժամկետ կանխատեսումների համար տվյալների հավաքագրումը և վերլուծությունը.

5) ստորերկրյա հանքային ջրերի աղտոտման և սպառման աստիճանի գնահատման մասին հենակետային տվյալների ստացումը.

6) ստորերկրյա հանքային ջրերի շահագործվող հանքավայրերում ջրի ծախսի, ճնշման կամ մակարդակի և ջերմաստիճանի չափումների, ինչպես նաև

ֆիզիկաքիմիական անալիզների իրականացումը, ստորերկրյա ջրերի պաշարների վերագնահատման օպերատիվ տվյալների հավաքագրումը, մշակումը և ամփոփումը.

7) ընդերքօգտագործման հետևանքով բնապահպանական կորուստների նվազեցումը, անվերադարձ ազդեցության կանխարգելումը,

8) ամփոփ տվյալների հիման վրա առաջարկությունների մշակումը և ներկայացումը լիազոր մարմնին:

Ելնելով վերոհիշյալից, հանքավայրի թիվ 30/71 հորատանցքի տարածքում համաձայն ՀՀ կառավարության 22 նոյեմբերի 2012թ. N 1484-Ն և 22 փետրվարի 2018թ. N 191-Ն որոշումների հավելվածի, սահմանված կարգով, կիրականացվի մշտադիտարկումներ (մոնիտորինգ)՝ ջրի ծախսի, ճնշման (մակարդակի) և ջերմաստիճանի չափումներ, ինչպես նաև կկատարվեն մթնոլորտային օդի և հողային ծածկույթի նմուշարկումներ՝ համապատասխան լաբորատոր հետազոտություններ իրականացնելու համար (տե՛ս մշտադիտարկումների պլանի կառուցվածքն ու բովանդակության աղյուսակը):

Մշտադիտարկումների պլանի կառուցվածքն ու բովանդակությունը

Մշտադիտարկ-ի օբյեկտը	Մշտադիտարկ-ի վայրը	Ցուցանիշը	Մշտադիտարկ-ի տեսակը	Նվազագույն հաճախական-ը
Հանքային ջրեր	հանքավայրի առաջին (խիստ ռեժիմի) սանիտարական պահպանության գոտում ընդգրկված թիվ 30/70 հորատանցքի	- ջրերի քիմի-ական կազմ, - մակարդակ, ջերմաստիճան, ջրի և գազի ծախս	նմուշի լաբորատոր հետազոտու-թյուն, - չափումներ	-եռամսյակը մեկ անգամ - 10 օրը մեկ անգամ
Մթնոլորտային օդ	հորատանցքի տարածքում	-օդի աղտոտում և փոշիով արտանետում-ներով	- նմուշառում, նմուշի լաբորատոր հետազոտու-թյուն	-եռամսյակը մեկ անգամ

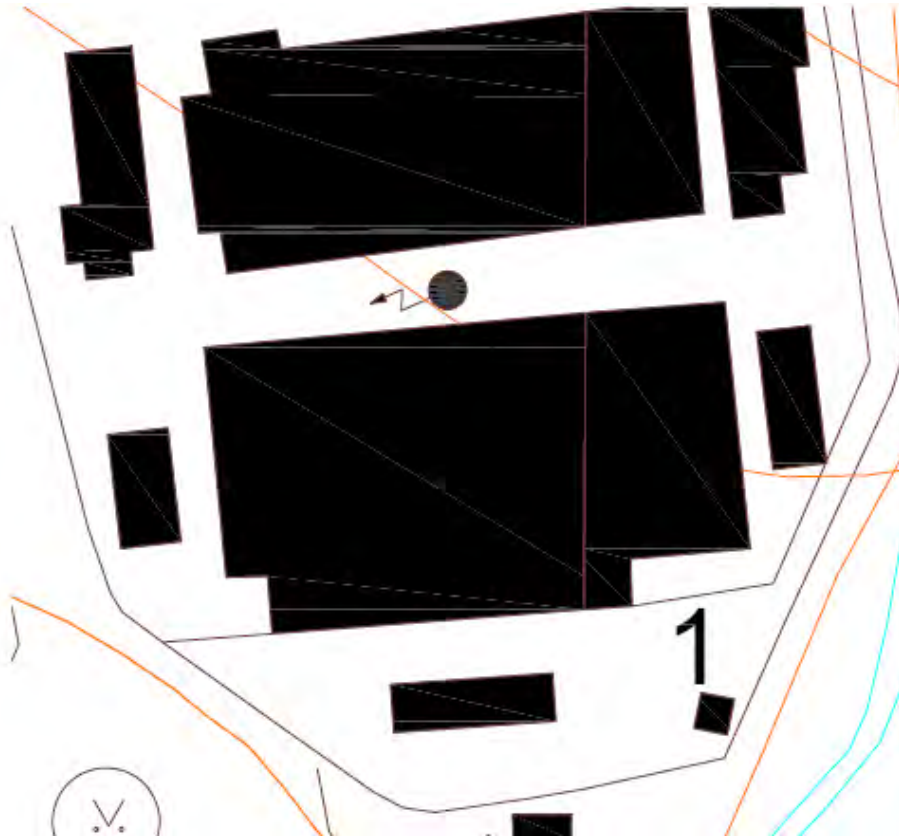
Ելնելով հանքավայրի հիդրոերկրաբանական պայմաններից և գործող մեթոդական ցուցումներից՝ ջրի ծախսի, ջերմաստիճանի չափումները կկատարվեն 10 օրը մեկ:

Ջրի նմուշները քիմիական լաբորատորիայում ենթարկվելու են կրճատ քիմիական անալիզի, որտեղ որոշվելու են – (Na+K), NH₄, Ca, Mg, Fe, Cl, SO₄, NO₂, NO₃, CO₃, HCO₃, SiO₂, H₂S, կոշտությունը, հանքայնացումը, չոր նստվածքը, թթվայնությունը, ջրի ֆիզիկական հատկությունները և այլն:

Ստացված արդյունքները հնարավորություն կնձեռնեն գնահատելու հանքավայրում տեղի ունեցող քանակական և որակական փոփոխությունները:

Արդյունքում կկազմվի հաշվետվություն, որը կներկայացվի «Հանրապետական երկրաբանական ֆոնդ» ՊՈԱԿ-ն հաշվառման և պահպանման:

Դիտակետերի տեղադիրքերը և կոորդինատները ներկայացվում են

Հանքային ջրերի և մթնոլորտային օդի դիտակետը՝ թիվ 1:

Դիտակետի կոորդինատներն են.

$$1. \quad y = 8457750.0$$

$$x = 4519412.0$$

Եթե հաստատված պաշարների և մոնիտորինգի արդյունքում ստացված տվյալների միջև նկատվի զգալի տարբերություն, ապա համաձայն ՀՀ կառավարության 22 նոյեմբերի 2012թ. 1480-Ն որոշման պահանջների, անհրաժեշտ կլինի վերագնահատել հանքային ջրի հանքավայրի պաշարները և ներկայացնել ՀՀ տարածքային կառավարման և ենթակառուցվածքների նախարարության աշխատակազմի ընդերքի վարչության հաստատմանը:

Շրջակա միջավայրի վրա բացասական ազդեցության կանխարգելմանն և մեղմացմանն ուղղված մշտադիտարկումների իրականացման նպատակով նախատեսվում է տարեկան մասնահանել 300.0 հազ.դրամ:

6.1. ՄԱՆԻՏԱՐԱԿԱՆ ՊԱՀՊԱՆՈՒԹՅԱՆ ԳՈՏԻ

Հանքային ջրի հանքավայրի արդյունավետ և երկարաժամկետ շահագործումը հնարավոր է իրականացնել միայն աղբյուրի լավ տեխնիկական վիճակի, նրանց գլխամասային սարքավորումների, չափիչ սարքերի, ինչպես նաև սանիտարական պահպանության գոտիների առկայության և պատշաճ վիճակում պահելու պայմաններում:

Ածխաթթվային հանքային ջրերի հանքավայրի շահագործումը և հանքային ջրի ռեժիմի հսկողությունն իր մեջ պետք է ներառի հանքավայրի վիճակի նկարագիրը՝ հանքավայրի պաշտպանումն աղտոտումից, սպառումից:

Համաձայն Ընդերքի մասին օրենսգրքի հոդված 67-ի ստորերկրյա ջրերի հանքավայրերի շուրջը սահմանվում են սանիտարական պահպանության գոտիներ:

Ածխաթթվային հանքային ջրի բարվոք մանրէաբանական կազմը, շրջապատող միջավայրը, հնարավոր աղտոտող օբյեկտների բացակայությունը սնման և բեռնաթափման մարզերում և ջրատար արդյունաբերական միջակայքի խորը տեղադրված լինելը՝ բարենպաստ պայմաններ են ստեղծում երկրորդ (սահմանափակման գոտու) և երրորդ սանիտարական պահպանության գոտիների անտեսման և միայն առաջին (խիստ ռեժիմի) սանիտարական պահպանության գոտու կառուցման անհրաժեշտության մասին:

Վերջինս կոչված է հանքային ջրի ֆիզիկական և քիմիական հատկությունների պահպանման, աղբյուրի ելքը հնարավոր աղտոտումից պահպանելու համար:

Առաջին (խիստ ռեժիմի) սանիտարական պահպանության գոտին ընդգրկում է բոլոր այն հորատանցքերը, որոնցով հաշվարկվել և հաստատվել են հանքավայրի շահագործողական պաշարները:

Նկատի ունենալով ջրհավաք թիվ 30/71 հորատանցքի երկրաբանական կտրվածքը, ջրատար արդյունաբերական միջակայքի խորը տեղադրված լինելը և ջրի ճնշումային բնույթը, այն գտնվում է բարենպաստ սանիտարահիգիենիկ և

հիդրոերկրաբանական պայմաններում, որտեղ բացառվում է ստորերկրյա ջրերի աղտոտումը:

Ջրհավաք թիվ 30/71 հորատանցքը իր գլխամասային սարքավորումներով ներառված է առաջին (խիստ ռեժիմի) սանիտարական պահպանության գոտիում: Գոտիները պարսպատված են ցանկապատով և ապահովված պահպանությամբ:

Առաջին (խիստ ռեժիմի) սանիտարական պահպանության գոտու տարածքը անմիջապես հորատանցքի մոտ պլանավորված է այնպես, որպեսզի հնարավոր լինի մակերևութային աղտոտված ջրերը հեռացնել հորատանցքերի սահմաններից դուրս:

Առաջին սանիտարական պահպանության գոտու տարածքում արգելվում են բոլոր տեսակի շինարարական աշխատանքներ, որոնք չունեն անմիջական կապ աղբյուրի շահագործման, վեռակառուցման/վերանորոգման և սպասարկման հետ:

Ընդերքօգտագործողը/ջրօգտագործողը սանիտարական պահպանության գոտու սահմաններում ունի գործունեության բացառիկ իրավունք: Կողմնակի մարդկանց մուտքը, որոնք կապ չունեն հանքային աղբյուրի շահագործման և պահպանության հետ խստիվ արգելվում է:

Արգելվում է յուրաքանչյուր գործունեություն այլ անձի կողմից: Այն կարող է իրականացվել միայն ընդերքօգտագործողի/ջրօգտագործողի համաձայնությամբ:

6.2 ԱՐԴՅՈՒՆԱԲԵՐԱԿԱՆ ՍԱՆԻՏԱՐԻԱ ԵՎ ԱՆՎՏԱՆԳՈՒԹՅԱՆ ՏԵԽՆԻԿԱ

Աշխատանքի վայրում աշխատողների առողջության պահպանումն ու անվտանգության ապահովումը աշխատանքային հարաբերությունների կարևորագույն բաղադրիչներից է: ՀՀ Սահմանադրության համաձայն՝ «Յուրաքանչյուր աշխատող, օրենքին համապատասխան, ունի առողջ, անվտանգ և արժանապատիվ աշխատանքային պայմանների, առավելագույն աշխատաժամանակի սահմանափակման, ամենօրյա և շաբաթական հանգստի, ինչպես նաև ամենամյա վճարովի արձակուրդի իրավունք»:

ՀՀ աշխատանքային օրենսգիրքը սահմանում է, որ յուրաքանչյուր աշխատողի աշխատավայրը և շրջապատող միջավայրը պետք է լինեն անվտանգ, հարմար և առողջության համար անվնաս, կահավորված՝ աշխատողների անվտանգության ապահովման և առողջության պահպանության

մասին նորմատիվ իրավական ակտերի պահանջներին համապատասխան: Այդ ամենը պարտավոր է ապահովել գործատուն:

Աշխատողների անվտանգությունը եւ առողջությունը աշխատանքային գործունեության ընթացքում աշխատողների կյանքի եւ առողջության պահպանման համակարգն է, որը ներառում է իրավական, սոցիալ-տնտեսական, կազմակերպական-տեխնիկական, սանիտարահիգիենիկ, բուժկանխարգելիչ, վերականգնողական եւ այլ միջոցառումներ:

Աշխատանքի ժամանակ յուրաքանչյուր աշխատողի համար պետք է ստեղծվեն օրենքով սահմանված՝ պատշաճ, անվտանգ եւ առողջության համար անվնաս պայմաններ:

Աշխատողների առողջության եւ անվտանգության պահպանությունը պարտավոր է ապահովել գործատուն: Հաշվի առնելով կազմակերպության մեծությունը, աշխատողների համար արտադրության վտանգավորության աստիճանը՝ գործատուն կազմակերպությունում ներգրավում է աշխատողների անվտանգության ապահովման եւ առողջության պահպանման որակավորված ծառայություն կամ այդ գործառույթն իրականացնում է անձամբ:

Անվտանգության ապահովման կանոններից կարելի է նշել.

- աշխատանքի ընդունվող բոլոր բանվորները և ծառայողները պարտավոր են անցնել բժշկական ստուգում,
- յուրաքանչյուր բանվոր, անվտանգության տեխնիկայի գծով նախնական ուսուցումից հետո, պետք է անցնի ըստ մասնագիտության ուսուցման և հանձնի քննությունները,
- աշխատանքային յուրաքանչյուր տեղ աշխատանքներն սկսելուց առաջ հերթափոխի պետի կողմից պետք է կատարվի զննում:
- յուրաքանչյուր բանվոր, մինչ աշխատանքը սկսելը, պետք է համոզվի իր աշխատատեղի անվտանգության ապահովումը,

Արտադրական հրապարակում աշխատողների համար նախատեսվում են սանիտարակենցաղային հարմարություններ, որոնց կազմակերպումը նախատեսվում է իրականացնել ՀՀ առողջապահության նախարարի 2012թ-ի սեպտեմբերի 19-ի թիվ 15-ն «Կազմակերպություններում աշխատողների սանիտարակենցաղային սենքերի»

№ 2.2.8-003-12 սանիտարական կանոնները և նորմերը» հրամանով: Համաձայն վերոնշյալ հրամանի՝ սանիտարակենցաղային հարմարություններն են հանդիսանում՝ հանդերձարանը, ցնցուղարանը, զուգարանը և հանգստի սենյակը: Սանիտարակենցաղային հարմարություններին ներկայացվող պահանջներից են.

Հանդերձարանին ներկայացվող պահանջներն են.

1) արտադրական միջավայրի վնասակար և վտանգավոր (ֆիզիկական, քիմիական, կենսաբանական) և աշխատանքային գործընթացի ծանրության և լարվածության գործոններից զերծ կազմակերպություններում, անձնական հագուստի պահպանման հանդերձարանները կահավորվում են բաց հանդերձապահարաններով, կամ կախիչներով՝ ամենամեծ հերթափոխում աշխատող անձանց թվին համապատասխան,

2) արտադրական միջավայրի վնասակար և վտանգավոր (ֆիզիկական, քիմիական, կենսաբանական) և աշխատանքային գործընթացի ծանրության և լարվածության գործոններով առկա կազմակերպություններում, անձնական հագուստի և աշխատանքային հագուստի պահպանման հանդերձարանները կահավորվում են փակվող դռներով երկտեղանոց հանդերձապահարաններով՝ ամենամեծ հերթափոխում աշխատող անձանց թվին համապատասխան,

3) իրականացվում է ջեռուցում և բնական օդափոխություն:

4) Հանդերձարանը նախատեսված է անձնական (դրսի և տնային) և աշխատանքային հագուստի պահպանման համար:

Ցնցուղարանին ներկայացվող պահանջներն են.

1) ցնցուղների թիվը սահմանվում է յուրաքանչյուր 7 մարդուն մեկ ցնցուղ հաշվարկով,

2) ցնցուղների թիվը չի գերազանցում 30-ը,

3) իրականացվում է բնական օդափոխում:

4) Ցնցուղարանը ներառվում է աշխատանքային միջավայրի վնասակար և վտանգավոր (ֆիզիկական, քիմիական, կենսաբանական), ինչպես նաև աշխատանքային գործընթացի ծանրության և լարվածության գործոններով առկա կազմակերպությունների սանիտարակենցաղային հարմարությունների կազմում և տեղակայվում է կից:

Լվացարանին ներկայացվող պահանջներն են.

1) սարքավորվում է արմնկային կամ ոտնակային կառավարման հարմարանքներով՝ վտանգավոր, մաշկի միջոցով օրգանիզմ թափանցող, խիստ հոտավետ նյութերի ինչպես նաև ստերիլ նյութերի արտադրության կազմակերպություններում,

2) ապահովվում է հոսող ջրով, կախիչով, հեղուկ օձառով, էլեկտրական սրբիչով կամ միանվագ օգտագործման թղթյա անձեռոցիկներով,

3) ծորակների թիվը սահմանվում է յուրաքանչյուր 10 աշխատողին մեկ ծորակ հաշվարկով:

Զուգարանին ներկայացվող պահանջներն են.

1) սանիտարատեխնիկական սարքավորումների (զուգարանակոնքերի) թիվը սահմանվում է 15 մարդուն մեկ սանիտարատեխնիկական սարքավորում հաշվարկով,

2) նախամուտքում յուրաքանչյուր 4 սանիտարատեխնիկական սարքավորման հաշվարկով տեղադրվում է 1 լվացարան, բայց ոչ պակաս, քան մեկ լվացարան՝ յուրաքանչյուր զուգարանում,

3) իրականացվում է ջեռուցում և բնական օդափոխում,

4) սանիտարական սարքավորումների թվի 3-ից ավելի դեպքում, զուգարանում տեղադրվում է ներհոս-արտաձիգ արհեստական օդափոխության համակարգ:

5) Զուգարանի և հեռավորությունը աշխատատեղերի միջև 50 մետրից ոչ ավելի է:

6) Զուգարանի սանիտարական պահպանումն ապահովվում է համաձայն ՀՀ առողջապահության նախարարի 2009 թվականի ապրիլի 16-ի N 06-Ն հրամանով հաստատված «Հասարակական զուգարաններին ներկայացվող հիգիենիկ պահանջներ» N 2-III-2.13 սանիտարական կանոնների և նորմերի պահանջների:

Հանգստի սենյակին ներկայացվող պահանջներն են.

1) կահավորվում է համապատասխան կահույքով, կախիչներով, լվացարաններով, խմելու ջրով,

2) ապահովվում է տաքացման և/կամ հովացման սարքավորումներով:

3) Հանգստի սենյակը նախատեսվում է կազմակերպություններում, որտեղ առկա են սառեցնող և տաքացնող միկրոկլիմայով աշխատատեղեր, ինչպես նաև

աշխատանքային գործընթացի ծանրության և լարվածության գործոններ՝ աշխատանքի ընթացքում աշխատակիցների ջերմատվության կարգավորման և աշխատողների հանգստի նպատակով:

4) Սանիտարակենցաղային հարմարությունները տեղադրվում են առանձին սենքերում կամ՝ արտադրություններին հարակից:

6.4 ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԻՐԱՎԻՃԱԿՆԵՐՈՒՄ ՆԱԽԱՏԵՄՎՈՂ ՄԻՋՈՑԱՌՈՒՄՆԵՐ ԵՎ ԾՐԱԳՐԵՐ

Հորատանցքի շահագործման ընթացքում հնարավոր են վթարային իրավիճակներ, բնական աղետներ և անբարենպաստ օդերևութաբանական պայմաններ: Բոլոր հնարավոր դեպքերում շրջակա միջավայրի լրացուցիչ աղտոտումը կանխելու կամ հնարավոր չափով նվազեցնելու համար ընկերությունը մշակել է գործողությունների ծրագիր, որը ներառում է մի շարք համապատասխան միջոցառումներ:

Անբարենպաստ օդերևութաբանական պայմաններում, որոնք նպաստում են գետնամերձ շերտում վնասակար նյութերի կուտակմանը, ցրման գործընթացների դանդաղեցման պատճառով հնարավոր են վնասակար նյութերի կոնցենտրացիաների զգալի բարձրացումներ:

Ընդունված են անբարենպաստ օդերևութաբանական պայմանների 3 կատեգորիաներ: Նորմատիվ ակտերով դրանց հստակ չափորոշիչները բացակայում են: Ըստ կատեգորիաների տարբերակումը կատարվում է հետևյալ ընդհանուր սկզբունքների հիման վրա.

- I կատեգորիա՝ քամու արագության նվազում
- II կատեգորիա՝ անհողմություն, չոր եղանակ
- III կատեգորիա՝ անհողմություն, թանձր մառախուղ

Հանքավայրի շահագործման հետ կապված հնարավոր արտակարգ իրավիճակների (տեխնածին, բնածին կամ մարդածին) հարցը պետք է քննարկել մի

քանի տեսանկյուններից: Բնական աղետների դեպքում դրանց բացասական ազդեցության ծավալը կախված կլինի աղետի տեսակից և ուժգնության աստիճանից: Հաշվի առնելով այն հանգամանքը, որ համատասխան տարածքում սողանքային, սելավային երևույթները բացակայում են, ապա հանքավայրի շահագործման և հանքային ջրի շտապման ընթացքում այդօրինակ աղետների հնարավոր ազդեցության թե՛ ծավալը, թե՛ ազդեցության աստիճանը պետք է համարել շատ ցածր: Հիմնական ռիսկը կապված է երկրաշարժերի հետ, քանի որ Հայաստանը գտնվում է սեյսմիկ գոտում: Սակայն անգամ ավերիչ երկրաշարժերի դեպքում հանքավայրի շահագործմամբ պայմանավորված լուրջ բնապահպանական ռիսկեր չեն կարող լինել, քանզի արդյունահանվող ռետուրսը չունի վտանգավորություն, իսկ արդյունահանումը չի ուղեկցվում արտանետումներով ու վտանգավոր թափոններով, ինչպես պինդ օգտակար հանածոների հանքավայրերի շահագործման դեպքում է: Տեսականորեն բացառված չի այն, որ հնարավոր ավերիչ երկրաշարժերի դեպքում (ֆորս մաժորի դեպքում) կարող են շինությունները փլուզվել, սակայն դրանց բնապահպանական հետևանքները չեն կարող վտանգավոր լինել:

Հիմնվելով սույն հաշվետվության մեջ ներկայացված բնութագրերի ու հիմնավորումների վրա՝ շրջակա միջավայրի վրա հանքավայրի շահագործման հնարավոր բացասական ազդեցությունը կարող է պայմանավորված լինել առավելապես տեխնածին կամ մարդածին արտակարգ իրավիճակներով: Սակայն դրա ռիսկը նվազագույնի հասցնելու համար ընկերությունը հանքավայրը շահագործելու ողջ գործընթացում խստագույնս հետևելու է անվտանգության բոլոր կանոններին և պահանջներին: Դա տեղի է ունենալու նաև պարբերաբար իրականացվող մոնիտորինգի միջոցով, որը թույլ կտա պարզել ինչպես սարքավորումների վիճակը, հրդեհանվտանգության ռիսկերը, այնպես էլ տեխնիկական անվտանգության պահանջների հանդեպ աշխատակիցների վերաբերմունքի բնութագրական գծերը: Տեխնածին և մարդածին արտակարգ իրավիճակների դեպքում ևս բնապահպանական ռիսկերը շատ ցածր են, քանզի հանքավայրի շահագործումը, ինչպես նշել ենք, չի ուղեկցվում արտանետումներով և վտանգավոր թափոններով:

Հրդեհային անվտանգություն

- Ա. Արտադրությունում գտնվող հրդեհավտանգ հանգույցները պետք է համալրված լինի հակահրդեհային ավտոմատ սարքով, որը վերահսկում է դրա տարածքում հրդեհի յուրաքանչյուր բռնկում:
- Բ. Բոլոր այն էլեկտրական սարքավորումները, որոնք չունեն ավտոմատ սարքեր, ապահովված կլինեն ձեռքի կրակմարիչներով:
- գ. Պատասխանատու անձը ամբողջ տարածքում անց է կացնում տեսչական ստուգում՝ որպես օրվա աշխատանքային պլանի մի մաս:
- Դ. Հրդեհի ժամանակ կհոսանքազրկվեն բոլոր էլեկտրական սարքերը, կմիացվի հակահրդեհային ջրի համակարգը, անձնակազմը կտեղափոխվի անվտանգ վայր:

Արտակարգ և վթարային իրավիճակներ

Բնական աղետների (երկրաշարժ, սողանքներ, ջրհեղեղ և այլն), ինչպես նաև տեխնոլոգիական վթարների ժամանակ բազաների գործունեությունը դադարեցվում է, հոսանքազրկվում են բոլոր էլեկտրական սարքերը, անձնակազմը շտապ տեղափոխվում է անվտանգ վայր:

7. Բնապահպանական կառավարման պլան

Նախատեսվող գործունեությունը րստ վուլերի	Շրջակա միջավայրի վրա հնարավոր ազդեցությունները	Առաջարկվող մեղմացնող միջոցառումները և մշտադիտարկման գործողությունները	Ծախսերը, հազ.դրամ	Պատասխանատվությունը	
				Կատարող	Վերահսկող
Հ ա ն ք ա ր դ յ ու ն ա հ ա ն մ ա ն ա շ խ ա տ ա ն ք ն ե ր					
Հանքային ջրի արդյունահանում	Օդի աղտոտում արտանետումներով	<ul style="list-style-type: none"> - փոշու և վնասակար ծխագազերի արտանետումներ չեն լինելու - հանքային աղբյուրի գլխամասը սահմանված կարգով կահավորել համապատասխան սարքավորումներով- գազանջատիչ, չափիչ սարքեր ճնշումաչափ, ջերմաչափ - մեքենաների շահագործում առանց հավելյալ արտանետումների - օգտագործվող տեխնիկական և մեքենաները պահել պատշաճ տեխնիկական վիճակում՝ 	Ընթացիկ ծախսեր	«Վանաձոր ԱՍԱԸ» ՍՊԸ	բնապահպանության և ընդերքի տեսչական մարմին:
	Աղմուկ	<ul style="list-style-type: none"> - սահմանված աշխատանքային ժամերի պահպանում - աշխատանքային ժամերից հետո աշխատող սարքավորումների բացառում 	Ընթացիկ ծախսեր	«Վանաձոր ԱՍԱԸ» ՍՊԸ	առողջապահական և աշխատանքի տեսչական մարմին
	Աշխատանքի վայրում սանիտարահիգիենիկ պայմանների վատացում	<ul style="list-style-type: none"> - աշխատանքային վայրի տարածքում պատշաճ սանիտարական պայմանների ապահովում 	Ընթացիկ ծախսեր	«Վանաձոր ԱՍԱԸ» ՍՊԸ	առողջապահական և աշխատանքի տեսչական մարմին
	Հողի, մակերևութային և ստորգետնյա ջրերի աղտոտման վտանգ	<ul style="list-style-type: none"> - փոխարինված յուղերը պատշաճ կերպով պահեստավորում - փոխարինված յուղերի անվտանգ փոխանցում լիցենզավորված կազմակերպությանը - փոխարինված յուղերը հեռացվում են լիցենզավորված կազմակերպության կողմից 	Ընթացիկ ծախսեր	«Վանաձոր ԱՍԱԸ» ՍՊԸ	բնապահպանության և ընդերքի տեսչական մարմին:

	Հանքային ջրի որակական փոփոխություններ	- արդյունահանման աշխատանքների իրականացում սահմանված պայմաններին համապատասխան - հայտնաբերված թերությունների վերացում	Ընթացիկ ծախսեր	«Վանաձոր ԱՍԱԸ» ՍՊԸ	բնապահպանության և ընդերքի տեսչական մարմին:
	Ազդեցություն բուսական և կենդանական աշխարհի վրա	Բացառել տեխնիկա-տրանսպորտային միջոցների երթևեկությունը ճանապարհներից ու արտադրական տարածքներից դուրս:	Ընթացիկ ծախսեր	«Վանաձոր ԱՍԱԸ» ՍՊԸ	բնապահպանության և ընդերքի տեսչական մարմին:
Հ ա ն ք ի փ ա կ ու ռ					
Հանքարդյունահանման աշխատանքների ավարտ	Շրջակա միջավայրի վրա մնացորդային ազդեցություն	- Ապամոնտաժել ժամանակավոր կառույցները, դուրս բերել շինարարական աղբը և չօգտագործված նյութերը: - Հանքի փակման ծրագրով նախատեսված սոցիալական մեղմացման ծրագրի ամբողջական կատարում - Հանքի փակման մշտադիտարկման պլանի իրագործում նախատեսված ժամանակաշրջանում	Փակման ծրագրով նախատեսվող ծախսեր	«Վանաձոր ԱՍԱԸ» ՍՊԸ	բնապահպանության և ընդերքի տեսչական մարմին:

8. ՕԳՏԱԳՈՐԾՎԱԾ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՑԱՆԿ

1. ՀՀ «Շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության փորձաքննության մասին» օրենք
2. ՀՀ Կառավարության 2003 թվականի դեկտեմբերի 24-ի թիվ 1476-Ն որոշում:
3. ՀՀ Կառավարության 2005 թվականի հունվարի 25-ի թիվ 92-Ն որոշում:
5. ՀՀ «Ընդերքի մասին» օրենսգիրք:
6. ՀՀ կառավարության 22.02.2018թ. N191-Ն որոշում
7. ՀՀ կառավարության 15.06.2017թ.-ի N675-Ն որոշում:
8. ՀՀ կառավարության 15.06.2017թ.-ի 676-Ն որոշում:

КОПИЯ

ПРОТОКОЛ № 7514

ЗАСЕДАНИЯ

Государственной комиссии по запасам полезных ископаемых при Совете Министров СССР

8 декабря 1975 г.

г. Москва

ПРИСУТСТВОВАЛИ:

Члены Комиссии - БЫБОЧКИН А.И., ЗАБРОДОВИЧ Н.У., НИРОНОВ Л.В., БОРЗНОВ В.И., ВОРСЫЛЪВ В.В., КРАСНОВ Л.Г., КРАСИЛЕНЦЕВ И.А., РУДАКОВ В.В.

Ученый секретарь ГКС СССР - ХРАМЧЕНКО В.Л.

Заместитель начальника отдела подземных вод - ИВЕСОВИЧКО В.Ф.

Старший инженер - СИМОНОВА В.А.

Член Экспертно-технического совета ГКС СССР - ВАЛЕНТИНСКИЙ В.П.

Эксперту - РОМАНОВА В.И.

Авторы отчета -

главный гидрогеолог Гидрогеологической экспедиции Управления геологии Совета Министров Армянской ССР - ХОДКОСН И.П.

главный инженер партии - ПАНОСЯН С.И.

начальник отряда - ПАНУЧАРИН В.И.

начальник Лорайской партии - КАРАПЕТИН И.И.

заведующий лабораторией минеральных вод института ВСКТИНГЕО - ВАРШАВИН Г.С.

Старший инженер Управления гидрогеологическими и специальными работ Министратства геологии СССР - ПАНКОВА А.А.

Председательствовал - БЫБОЧКИН А.И.

На рассмотрении ГКС СССР Управлением геологии Совета Министров Армянской ССР представлен "Отчет о гидрогеологических разведочных работах на Богрутоном участке Карованского месторождения углекислых минеральных вод Армянской ССР за 1970-1975 гг. с подсчетом эксплуатационных запасов минеральных вод на 30.IV. 1975 г."

30.11.75 30/3609

подлежит включению из подсчета. Подсчитанный эволюция естественных ресурсов может служить только подтверждением обеспеченности эксплуатационных запасов, определенными гидравлическим методом.

В обоснование запасов категорий А+В принят суммарный дебит 6 скважин (18/71; 33/71; 6/72; 30/71; 1/72; 7/72), зафиксированный в конце одновременного из них выпуска в течение четырех месяцев. Из них выделены запасы категории А, соответствующие дебиту трех скважин (30/71; 1/72; 7/72), наблюдающемуся в процессе галечного одновременного из них выпуска при стабильном гидродинамическом и гидроминеральном режиме; эти запасы вполне обоснованы и могут быть приняты в количестве и по категории авторского подсчета. Относительно к категории В запасов, подсчитанных по равности между запасами категорий А+В и А авторского подсчета, не вполне обоснованы вследствие недостаточной продолжительности опыта и общего неустановившегося гидроминерального режима месторождения и процессов совместных выпусков из всех скважин. Эти запасы по степени изученности следует отнести к категории С₁. В случае необходимости перевод их в более высокие категории может быть осуществлен по результатам дополнительных опытных работ.

6. Проведенными работами режима поставленным задачей выявлены в требуемом количестве минеральные воды, пригодные для использования в лечебных целях. Заявленная потребность полностью обеспечивается запасами категории А. Месторождение подготовлено для освоения. Разведочные работы проведены качественно и эффективно: освоенность I м³/сутки разведанных по категории А запасов, с учетом 25-летнего срока их использования, составила около 3 коп., т.е. больше, чем по другим аналогичным месторождениям минеральных вод Арзеники.

В совокупности выполненные работы и составленный по ним отчет, несмотря на внесенные изменения в цифры и категории запасов, могут быть признаны хорошими.

II. ГЭС СССР ПОСТАНОВЛЯЕТ:

I. Внести в представленный подсчет запасов следующие изменения:

а) перевести в категорию C_1 запас категории В в количестве 1021 м³/сутки в соответствии со степенью их изученности;

б) исключить из подсчета запас категории C_2 в количестве 1718 м³/сутки как необоснованные;

2. Утвердить по состоянию на I мая 1975 г. балансовые эксплуатационные запасы углекислых минеральных вод в лавовых отложениях мполющона на Мегрутском участке Кироваканского месторождения для лечебно-питьевого и бальнеологического использования, с учетом изменений согласно п.1 настоящего постановления, в следующих количествах:

Тип минеральных вод	Категории запасов в м ³ /сутки		Минерализация в г/л	Содержание углекислоты в г/л	Содержание кремниевой кислоты в мг/л	Температура в °С	Номера скважин, принятых в эксплуатацию
	A	C_1					
Сульфатно-гидрокарбонатная кальциево-магниево-натриевая углекислая, кремнистая, холодная	254	589	2,8-3,4	1,4-2,0	50-114	12-17	30/71; 18/71; 33/71; 6/72.
	662	482	6,4-7,2	2,0-2,9	93-144	16-17	1/72; 7/72.

3. Отметить, что качество минеральных вод зависит от величины водоотбора, поэтому эксплуатация водоотбора с гарантированным качеством воды возможна лишь при строго фиксированном водоотборе на каждой скважине, установленном в процессе опытных работ.

4. Рекомендовать Управление геологии Совета Министров Армянской ССР совместно с заинтересованными организациями рассмотреть вопрос о целесообразности использования для эксплуатации скважин разведочных скважин, учитывая при этом, однако, необходимость оборудования их, а также наблюдательных скважин на месторождении, антикоррозийными трубами; остальные, введенные скважины разведочные скважины, не имеющие антикоррозийного оборудования, подлежат обязательной ликвидации.

5. Рекомендовать проектирующей и эксплуатирующей организации учесть необходимость:

а) строгого контроля за режимом водоотбора и качеством отбираемых вод в процессе эксплуатации;

б) организации округа в зон санитарной охраны, неотложного проведения всех оздоровительных мероприятий в их пределах и строжайшего соблюдения всех санитарно-гигиенических ограничений, предусмотренных проектом горно-санитарной охраны месторождения в курорте.

6. Качество разведочных работ и отчетных материалов признавать хорошим.

Председатель *Савосин*

А.М. БЫБОЧКИН

С. Савосин

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՏՐԱՆՍԷ

Օգտագործման
(սկզբնական և օգտագործման)

ԻՐԱՎՈՒՆՔՈՎ

«Վանաձորի Ասար» Առողջարանի ՍՊԸ-ին

(սկզբնական օգտագործման օրվան համար)

Լոռու մարզ ք. Վանաձոր Առաջինյա փող 20ա

(սկզբնական օգտագործման օրվան համար, ստեղծման)

Պոստալիցիային

ՆԿԱՏԱՄԻՔ

թիվ 1579, 22/04/2011 հաստատված վարձակալության պայմանագրի

(սկզբնական օգտագործման օրվան համար, ստեղծման օրվան համար)

ՀԻՄԱՆ ՎՐԱ

ԳՐԱՆՅՎԱԾ Է ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ԱՌԸՆԹԵՐ
ԱՆՇԱՐԺ ԳՈՒՅՔԻ ԿԱԳԱՍՏՐԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ԿՈՄԻՏԵԻ, ԳՈՒՅՔԻ ՆԿԱ ՏԱՄԻՔ
ԽՐԱՎՈՒՆՔՆԵՐԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ԳՐԱՆՅՄԱՆ ՄԻԱՄԱԿԱՆ
06-001-004-090 ՄԱՏՅԱՆԻ 086 ՀԱՄԱՐԻ ՏԱԿ

ՍՈՒՅՆ ՎԿԱՅԱԿԱՆԸ ԿԱԶՄԱՍ Է ԵՐԿՈՒ ՕՐԻՆԱԿԻՑ, ՄԵԿԸ ՏՐՎՈՒՄԷ ՄԵՓԱԿԱՆԱՏԻՈՋԸ
(ՕԳՏԱԿՈՐԾՈՒՄՆ), ՄՅՈՒՄԸ ՊԱՀՎՈՒՄԷ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ԱՌԸՆԹԵՐ ԱՆՇԱՐԺ ԳՈՒՅՔԻ ԿԱԳԱՍՏՐԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ԿՈՄԻՏԵԻ
ՏԱՐԱԾՔԱՅԻՆ ՍՏՈՐԱԹՎԱՆՈՒՄԻՄ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ
ԱՌԸՆԹԵՐ ԱՆՇԱՐԺ ԳՈՒՅՔԻ ԿԱԳԱՍՏՐԻ ՊԵՏԱԿԱՆ
ԿՈՄԻՏԵԻ ՏԱՐԱԾՔԱՅԻՆ ՍՏՈՐԱԹՎԱՆԱՆ

ԳՆԱՎՈՒՄ: *(Signature)* Ա. Մանուկյան
(Ստորագրություն)

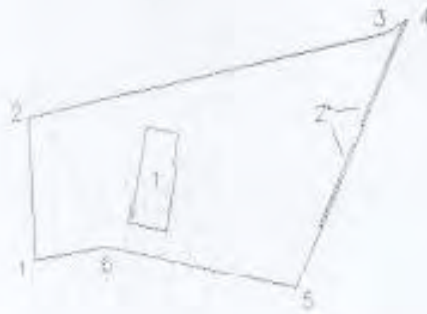
Կ.Տ.
« 17 » 05 2011 թ.

1848653

ՀՈՒՍԱՍԱԼՈՒԻ ԶԱՏԱԳԱԿՈՒՄ

1:1000

(Աստղծագր)

Քարված	երկարություն (մ)	Սահմանակից հարեան
1 - 2	24.00	Ավտոգեննաշ
2 - 3	87.45	Ավտոգեննաշ
3 - 4	5.03	Ավտոգեննաշ
4 - 5	50.00	Փողոց
5 - 6	35.87	Ճանապարհ
6 - 1	13.14	Ճանապարհ

Շինություն	Անվանում
N 1	Պեմպարայան
N 2	Պարիսա

Նշանակում

(Signature)
 (Աստղծագր)

Տ. Պետրոսյան նաշխատող

(Աստղծագր)

Ա. Փարենտյան նախագահող

(Աստղծագր)

(Signature) L. Ավերյան

ՀԻՄՆԱԿԱՆ ՏՎՈՒԼՆԵՐԸ

ԿԵՐԱՄԵՏՐԱՅԻՆ ՀԱՄԱՐԸ	06-001-422-031
ՆՐԱՆՍԿԱՆՔԱՆ ԿՇԻՆԱԳՈՒԹՅՈՒՆԸ	Բնակավայրերի եռիչք
ՕԳՏԱԳՈՐԾՄԱՆ ԿՊՄԱՏԱԿԸ	Պոնապոլսյանի սարժարկման
ՀԻՄՆԱԿԱՆ ԶԱՓԸ (կա)	0.1863
ԻՐԱԿԱՆԱԿՑՑՈՒՄԸ	Վարձակալություն
ՇՆՆԵՐ ՏՎՈՒԼՆԵՐԸ	
ԿԵՐԱՄԵՏՐԱՅԻՆ ՀԱՄԱՐԸ	06-001-422-031-001
ԿՊՄԱՏԱԿԱՆ ԿՇԱՆԱԳՈՒԹՅՈՒՆԸ	Արտադրական
ՕՐՏԱԳՈՐԾՄԱՆ ԿՊՄԱՏԱԿԸ	Պոնապոլսյան
ԸՆԹՀԱՆՈՒՄ ԱՄՁՈՒՄԻ (քմ)	76.92
ԻՐԱԿԱՆԱԿՑՑՈՒՄԸ	Վարձակալություն
ՇՆՆՈՒԹՅԱՆ ՏՎՈՒԼՆԵՐԸ	

Հ/Հ	ԿԵՐԱՄԵՏՐԱՅԻՆ ՀԱՄԱՐԸ	ՕՐՏԱԳՈՐԾՄԱՆ ԿՊՄԱՏԱԿԸ	ՄԱՎԵՐՆՈՒՐ (լրացմ)	ԻՐԱԿԱՆԱԿՑՑՈՒՄԸ
1	06-001-422-031-002	Պարխոզ	21.0	Վարձակալություն

Լրացուցիչ նյութեր, փոփոխություններ

Վարձակալության մամուլային լուս պայմանագրի

տրանսակում է մինչև 22/04/2014

Կառավարող

Է. Կարապետյան

Վարձակալության

Վարձակալության

Վարձակալության պայմանագրի համաձայնությամբ կատարվող աշխատանքները կատարվում են անհատական կամ օրինավոր կազմակերպության կողմից, որի մասին պայմանագրի կնքման պահին հայտարարվում է և փոփոխվում է միայն կողմերի համաձայնությամբ:

Վարձակալության պայմանագրի կնքման պահին հայտարարվում է վարձակալության օբյեկտի վիճակը, որի փոփոխումը կատարվում է միայն կողմերի համաձայնությամբ:

Վարձակալության պայմանագրի կնքման պահին հայտարարվում է վարձակալության օբյեկտի վիճակը, որի փոփոխումը կատարվում է միայն կողմերի համաձայնությամբ:

Վարձակալության պայմանագրի կնքման պահին հայտարարվում է վարձակալության օբյեկտի վիճակը, որի փոփոխումը կատարվում է միայն կողմերի համաձայնությամբ:

4. Առանցիկ հետևանքներ կհաղորդվեն մասնագետներին:

Վարձակալության
կողմերը
 Առևտրային ԱԳՍՏՅՅԵՆ, ստիպած 014-դր. 27.06.1996թ.
 և՛-Վարձակալության հանձնարարելու համար՝ 27.08.2011թ.
Վարձակալության կողմից՝ Վարձակալության կողմից՝

Վարձակալության
 ՀԱՄԱՐՈՒՄ՝ ԱԳՍՏՅՅԵՆ և Հանրապետության վարչապետի կողմից ընկերությունը,
 հանրապետության հասցեն՝ ՀՀ, Երևան, Վախճանի տրեզորի (ս/ձ. 14125, Կ-հիմն) ստանձնող
 ընկերություն
 Ամսաթիվը՝ 08.08.2011թ.
 Կնքում՝ 07.08.2011թ. Վարձակալության պայմանագրի կնքման համար՝ 07.08.2011թ.
Կնքում՝ 07.08.2011թ.

Վարձակալության պայմանագրի կնքման պահին հայտարարվում է վարձակալության օբյեկտի վիճակը, որի փոփոխումը կատարվում է միայն կողմերի համաձայնությամբ:

Վարձակալության պայմանագրի կնքման պահին հայտարարվում է վարձակալության օբյեկտի վիճակը, որի փոփոխումը կատարվում է միայն կողմերի համաձայնությամբ:

Վարձակալության պայմանագրի կնքման պահին հայտարարվում է վարձակալության օբյեկտի վիճակը, որի փոփոխումը կատարվում է միայն կողմերի համաձայնությամբ:

Վարձակալության պայմանագրի կնքման պահին հայտարարվում է վարձակալության օբյեկտի վիճակը, որի փոփոխումը կատարվում է միայն կողմերի համաձայնությամբ:

ԿՖԲ ԳՆ ինստիտուտ ՓԲԸ
 Բնական բուժիչ գործոնների հետազոտման և
 էկոլոգիական բժշկության կենտրոն

Փորձարկման արձանագրություն N16

Լոռու մարզի Գիրովականի Մեղրուտի տարածքի 1/72 հորատանցքից
 նմուշառված հանքային ջրի համալիր հեռազոտության արդյունքները

ցուցանիշի անվանումը	չափման միավորը	փաստագրի նշանակումը
հիմնական խոններ		
հիդրոկարբոնատ HCO_3	մգ/լիվ%	47.6
սուլֆատ SO_4	մգ/լիվ%	35.0
քլոր Cl	մգ/լիվ%	37.2
քնտրելի քաղաղորիչներ		
սիլիկաթթու H_2SiO_3	մգ/դմ ³	66.7
մետաջերտական թթու HBO_2	մգ/դմ ³	11.34
նրկաթ Fe	մգ/դմ ³	< 20
Ֆիզիկա-քիմիական կազմ		
միջավայրի pH		6.55
նատրիում + կալիում $(Na+K)$	մգ/դմ ³	705.9
կալցիում Ca^{2+}	մգ/դմ ³	64.28
մագնեզիում Mg^{2+}	մգ/դմ ³	104.2
քլոր Cl	մգ/դմ ³	227.2
սուլֆատ SO_4^{2-}	մգ/դմ ³	638.7
հիդրոկարբոնատ HCO_3	մգ/դմ ³	1037.2
ամոնիում NH_4^+	մգ/դմ ³	2.0-2.5
նիտրիտ NO_2	մգ/դմ ³	չի հայտն
նիտրատ NO_3	մգ/դմ ³	չի հայտն
յուդ J	մգ/դմ ³	0.005
բրոմ Br	մգ/դմ ³	0.02
սիլիցիում Si	մգ/դմ ³	21.3
ալյումինիում Al	մգ/դմ ³	5.04
նրկաթ Fe	մգ/դմ ³	0.32
սելեն Cu	մգ/դմ ³	0.09
մանգան Mn	մգ/դմ ³	0.0001
կադմիում Cd	մգ/դմ ³	0.0005
կապար Pb	մգ/դմ ³	չ/հ
արսեն As	մգ/դմ ³	0.08
մոլիբդեն Mo	մգ/դմ ³	չ/հ
տիտան Ti	մգ/դմ ³	0.02
ստրոնցիում Sr	մգ/դմ ³	0.12
բարիում Ba	մգ/դմ ³	չ/հ
բերիլիում Be	մգ/դմ ³	չ/հ
բոր B	մգ/դմ ³	0.23
արծաթ Ag	մգ/դմ ³	0.001
քրոմ Cr	մգ/դմ ³	չ/հ
նիկել Ni	մգ/դմ ³	չ/հ
ֆոսֆոր P	մգ/դմ ³	13.3
տոլու N_2	մգ/դմ ³	չի հայտն
պղնձի մանգ. օքսիդացում O	մգ/դմ ³	0.8
այլ օրգ. նյութեր ըստ Co_{org}	գ/դմ ³	1.2

նախթնաթթուներ	մգ/կգ/դմ ³	1,56
ֆենոլներ C ₆ H ₅ OH	մգ/դմ ³	չի հայտն
լար մնացորդ P	գ/դմ ³	1,35
հանքայնացում M	գ/դմ ³	2,8

ՆԻ

ԵԶՐԱԿԱՅՈՒԹՅՈՒՆ: Լոռու մարզի Կիրովականի Մեղրուտի տարածքի 1/72 հորատանցքից նմուշառված հանքային ջուրը թույլ հանքայնացված (M- 2.8գտ/դմ³) սառը (17-18°C), սիլիկատային (66.7մգ/դմ³), հիդրոկարբոնատ-սուլֆատ-քլորիդային, կատրիումական բաղադրության հանքային ջուր է: Իր բաղադրությամբ այն կարելի է դասել բնական բուժիչ սեղանի հանքային ջրերի դասին և համարվում է Եսենտուկյան (Ստավրոպոլի մարզ ՌԴ) ջրերի նմանակը: Ըստ նախնական տվյալների այն կարելի է օգտագործել շշալցման նպատակով և բալնեոլոգիայում: Աշխատանքները կրելու են շարունակական բնույթ՝ սեզոնային և ռեժիմային դիսամիկայում ջրի կայունության գնահատման նպատակով: Ցուցված է ստամոքսա-աղիքային տրակտի մի շարք հիվանդությունների բուժման համար:

Գեներոնի ղեկավար
բիմիկ անալիտիկ
օրգանիկ

Գ. Մայսուրյան
Ն. Եզեկյան
Ա. Հովհաննիսյան

20.09.2016

ՀՀ Կուրորտաբանության և ֆիզիկական բժշկության գիտահետազոտական ինստիտուտ
Բնական բուժական ռեսուրսների ուսումնասիրման և էկոլոգիական բժշկության կենտրոն

Արձանագրություն №41/2019

Պատվիրատուի տնօրեն, իտրափայտանյութի երացնելու «Կանաչոցի» Արմենիաստորոշարան					
Փորձարկվող տնուշ՝ խմելու ջուր	Լաուշառման ամսաթիվ՝ * 04.11.2019 * թ.	Արտի համար՝ №41/2019			
Հորատանցքի գտնվելու վայրը՝ ՀՀ Լոռու մարզի Կանաչոցի Լոռի 1 հանրային ջուր	Հորատանցքի անվանումը կամ համարը՝ Լոռի 1 հորատանցքից ներկայացված փորձանմուշ				
Ջրափայտանյութի բնութագրիչներ և ցուցանիշներ	Չափման միավոր	ՄԹԿ և նորմեր	Փաստացի արժեքներ		
Հտորը, 20Ք C-ում	բալ		առանց հոտի		
Հտորը մինչև 60Ք C տարածքներում	բալ		առանց հոտի		
Համր	բալ		2		
Գույնը	աստիճան		2.6		
Պղտորությունը	ՖՄՊ (NTU)		0.2		
Կոշտություն	ՋՊ	մմ/լ	-		
Ջրածնային զուգիչ (pH)*			6.5		
Կատիոններ	Բոնա-արային կազմ	մգ/լ	մգ-էկվ./լ	էկվ.% (Կ 8.81 (Na+K) 3.1	
	Լիթիում* Li ⁺		0.3		
	Ամոնիում NH ₄ ⁺	չի հայտն.			
	Կալիում* K ⁺		10.6	0.27	
	Նատրիում* Na ⁺		66.3	2.9	
	Մագնեզիում* Mg ²⁺		49.12	4.04	
	Կալցիում* Ca ²⁺		83.36	4.16	
	Կոշտություն ՋՊ		4.4		
	Սարենցիում Sr ²⁺	-			
	Եռօքսիդ երկաթ* Fe ²⁺		<0.01		
	Մանգան* Mn ²⁺		<0.01		
	Պղինձ Cu ²⁺		<0.003		
	Կոբալտ* Co ²⁺		<0.1		
	Կապար Pb ²⁺	չի հայտն.			
	Ցինկ* Zn ²⁺	չի հայտն.			
	Կադմիում Cd ²⁺		<0.01		
	Սնդիկ Hg ²⁺	չի հայտն.			
	Քրոմ(զուամարային) Σ(Cr ³⁺ +Cr ⁶⁺)	չի հայտն.			
	Մոլիբդեն* Mo ²⁺	չի հայտն.			
	Ալյումինիում Al		0.4		
	Վանադիում V		<0.01		
	Նիկել Ni		0.032		
	Տիտան Ti		<0.01		
	Արգենտում Ag		<0.00015		
	Բերիլիում Be	չի հայտն.			
	Բոր B	-			
	Բարիում Ba ²⁺		2.4		
	Կատիոնների գումարը		209.4	11.37	100
Անիոններ	Ֆտորիդներ* F ⁻		0.4		
	Քլորիդ* Cl ⁻		102.24	2.88	
	Բրոմիդ* Br ⁻		<0.01		
	Յոդիդ* I ⁻		<0.015		
	Սուլֆատ* SO ₄ ²⁻		3.29	0.069	0.6
	Կարբոնատներ* HCO ₃ ⁻ կարբոնատ* CO ₃ ²⁻		512.4	8.4	74.0

Լիտրիտ	NO ₂ -	չի հայտն		
Լիտրատ	NO ₂	չի հայտն		
Անիոնների գումարը		617.93	11.349	100

Չդիտարկված մոլեկուլներ		մգ/դրժ
Ածխաթթու գազ (լուծված)	CO ₂	-
Մետասիլիկաթթու*	H ₂ SiO ₃	<10
Կոլոիդներ		
Արսեն	As ISO6569	<0.001
Օրթոբորաթթու*	H ₂ BO ₃	չի հայտն
*Պերմանգանատային օքսիդացում, Օ ₂ մգ/դրժ		
Շնչահանուր հանքայնացում,	M*	827.3
Չոր մնացորդ 180°C-ում*		510.0
Չոր մնացորդ 260°C-ում*		505.0
Օրգանական նյութեր (գումարային C _{org})*		0.56
Լրացուցիչ բաղադրիչներ:		
Ֆորմալդեհիդ HCOH		չի հայտն
Լավթենաթթուներ		1.2
Ֆենոլ C ₆ H ₅ OH		չի հայտն

Կապարյի ֆայնուլա M 0.83 II CO₂ 68 CI 22.7 pII-6.5
Ca37 Mg 36 (Na+K)28.0

ՀՀ Լոռու մարզի «Արմենիա» առողջարանի տարածքից նմուշառված փորձանմուշը թույլ թթվային (pH-6.5) միջավայրով, կոշտությունը ՋՑ-8.2 մգ/կլ/%, փոքր հանքայնացված (M-0.83գ/դրժ) հիդրոկարբոնատ-քլորիդային, նատրիում- կալցիումական բաղադրությամբ խառը տիպի աղբյուրի ջուր է: Թունավոր և նորմատիվային բաղադրիչները, ինչպես նաև անվտանգության ցուցանիշները ծանր մետաղները (Pb, Hg, Cd, As, Sr, Al, Cr, Ni, Zn, Cu) հայտնաբերված չեն կամ ցածր են խմելու ջրերի ՄԹԿ ներքից: Մեր կադմից 2006-2011թթ. Իրականացված գիտահետազոտական թեմատիկ աշխատանքների շրջանակում իրականացված գիտաարշավներից ստացված տվյալներով նախկինում Լոռի-1 հանքային ջուրը (տես աղյուսակ 1), որը օգտագործվում էր «Արմենիա» առողջարանում միջին անխաթրվային (CO₂-1,2- 2.5 գ/լ) , թույլ թթվային (pH-6.3) միջավայրով, միջին հանքայնացված (M-2.9-4.6 գ/դրժ), հիդրոկարբոնատ-սուլֆատ-քլորիդային, նատրիում- կալցիում-մագնեզիումական, բորային, սիլիկատային բաղադրությամբ հանքային ջուր էր: Համարվում է Եսենտուկի 14 և 19 ի նմանակը: Ցուցված էր ստամոքսա-աղիքային տրակտի հիվանդություններ բուժման համար:

Գեներոնի ղեկավար

քիմիկ անալիտիկ

քիմիկ օրգանիկ

Կ. Մայսուրյան

Մ. Ստեփանյան

Ն. Եզեկյան

Ա. Հովհաննիսյան

10.10.2019